

XAVIER MESADO I GIMENO

L'origen des llinatges "Folc de Cardona" i "Roís de Liori" al regne de València.

«ESTUDIS CASTELLONENCS»
Nº 11 2006-2008, pp. 57-124

INTRODUCCIÓ

L'objecte del present treball és l'estudi de l'establiment del llinatge català *Folc de Cardona* i del llinatge l'aragonés *Roís de Liori* al regne de València. En 1493 les dos famílies s'unien en una sola anomenada *Folc de Cardona i Roís de Liori*, la qual va rebre en 1543, de part del rei Felip II el títol de «Marqueses de Guadalest».

Per tal de dur a terme aquesta tasca hem anat descobrint pas a pas de quin lloc provenia la família Folc de Cardona i com es va anar vinculant des del seu lloc d'origen als seus senyorijs valencians.

Per començar hi fem un repàs al llinatge Folc de Cardona, llinatge que prové de la més alta noblesa feudal catalana, que està lligat des del segle X als vescomtes d'Osona (dits també de Cardona), vescomtes que administraven una circumscripció territorial (vescomtat) del comtat de Barcelona, i com des del segle XIV, gràcies a la política matrimonial del comte N'Hug de Cardona, que va casar el seu fill primogènit, Joan Ramon, amb Joana, filla del N'Alfons d'Aragó, marquès de Villena i comte de Dénia. Finalment quan es van assentar definitivament en el regne de València, a principis del segle XV, al rebre N'Hug de Cardona l'herència del seu avi matern.

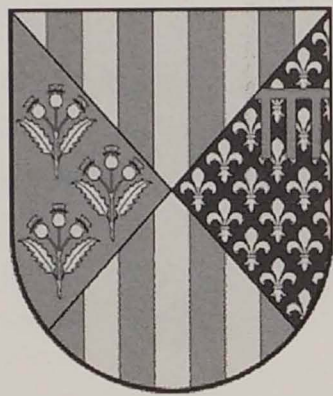
A continuació hem anat descobrint pas a pas de quin lloc provenia la família Roís de Liori, i com es va anar vinculant des del seu lloc d'origen als seus senyorijs valencians.

El llinatge *Roís de Liori* té un origen molt més modest, ja que prové d'un cavaller aragonés que acompanyà el rei Jaume I en la conquesta del regne de València, i que va ser premiat pel rei amb la concessió d'una modesta alqueria, situada al interior del regne valencià. A partir d'aquest humil inici es va anar fornint el llinatge Roís de Liori mitjançant una política de servei cap al llinatge Xèrica (un dels principals del regne de València), i també participant en les empreses militars de la monarquia.

Escut del llinatge Folc de Cardona.

EL LLINATGE "ARAGÓ, DUCS REIALS DE GANDIA"

*"Los de la Familia de Cardona, traen por Armas, un Escudo partido en centros, en las partes alta, y baxa capo de oro, y quatro palos de Aragon en la parte primera, campo de Gules, tres cardones en triangulos mayor, y en la parte postrera campo de Azul, flores de Lis de oro sembradas, y sobre ellas un lambel de tres pendientes, y por timbre un abestruz con un yerro del cavallo en el pico, como aqui se sigue."*¹

El llinatge "Folc de Cardona" establert al regne de València deriva per via materna de la casa reial d'Aragó, a través de l'infant Pere d'Aragó comte de Ribagorça i després del ducat de Gandia.

Dels cronistes que han narrat la història del regne de València, és Gaspar Escolano al seu *Llibre nou Capítol XXXXVI* de la *Dècada primera de la historia de València*², qui ens conta com el llinatge Folc de Cardona va prendre possessió de les terres del senyoriu de Guadalest.

Casi de toda esta tierra de Guadaleste, y tierras comarcanas, era señor Don Bernardo de Sarrían Almirante del Rey de Aragon, y de su consejo: segun que en el año mil tresientos y treynta le hallamos señor de Guadaleste, Callosa, Algar, Almaçerof, Polop, Castell, Finestrat, Confrida, Xerli, Albalat, Tarbena, Relleu, y otros lugares.

Despues posseyó la mayor parte destos lugares, y lo que agora llamamos Ducado de Gandia, y Marquesado de Denia, el Infante Don Pedro de Aragon; y lo heredó del su hijo Don Alonso, que fue llamado el Duque Real. Al Duque Real le sucedio, en lo que no era feudo, su hija doña Iuana de Aragon, que casó con Don Iuan Folch Conde de Cardona; cuyo hijo segundo, que fue Don Ugo, por capitulaciones matrimoniales fue llamado a la herencia del aguelo y prohijado del: y decienden deste cavallero los Marqueses que hoy son de Guadaleste.

De manera que primer ens referirem al dit infant i als seus descendents fins arribar a N'Hug de Folc de Cardona, primer senyor de Guadalest d'aquest llinatge català.

1. VICIANA, M. (1564), *Cronica de la inclita y coronada ciudad de Valencia*, tomo II, València, Universitat, 1972, p. 122.

2. ESCOLANO, G. (1611), *Dècada primera de la historia de Valencia*, Libro IX, Capítol XXXXVI; Vol. V, València, Universitat de València, 1972.

L'Infant Pere d'Aragó (? , 1305 – Pisa, 1381)

Era el quart fill del rei Jaume II d'Aragó i de la seua dona Blanca d'Anjou.

Nascut el 1305 era un jove de 17 anys quan va esdevenir comte, ja que en 1322 va rebre del seu pare, el rei Jaume II, el comtat de Ribagorça, al regne d'Aragó, i el comtat de Gandia, al regne de València. En 1325 va ser comte d'Empúries per la permuta del comtat amb Hug de Cardona, a canvi de la vila de Pego i els castells de Xaló i Laguar al regne de València, més tard en 1341 va bescanviar el comtat d'Empúries pel de Prades amb el seu germà Ramon Berenguer³.

El cronista Ramon Muntaner diu que era "*molt graciós e savi senyor, e el plus subtil qui el món sia tan jove, e de totes bonees e savieses complit*"⁴, era un home de fina sensibilitat, d'esperit delicat i subtil. Hi ha qui pensa que era el fill preferit del rei Jaume II. Entre els anys 1322 i 1324 va exercir el càrrec de lloctinent al regne de València. Va servir el rei Alfons IV, que el nomenà senescal de Catalunya, va ser ambaixador davant del rei de França, Felip de Valois⁵.

Va ser Conseller del rei Pere IV i hàbil diplomàtic, va comandar les hosts que van conquerir Mallorca en 1343, aquest rei va confiar al seu oncle la lloctinència general dels regnes quan el 1355 va marxar a Sardenya. Va ser capità general de València en 1357, i un dels màxims responsables de la guerra entre Pere I de Castella i Pere IV d'Aragó, ja que tenia sota el seu comandament els dos capitans del regne, el seu fill Alfons, encarregat del Xúquer enllà, i Pere de Xèrica, encarregat del Xúquer ençà⁶.

Al morir la seua muller, en 1356 va prendre l'hàbit de Sant Francesc al convent de Barcelona, llavors fra Pere va acompanyar al Papa Urbà V fins a Roma, amb l'intent de posar fi al Cisma d'occident, l'infant Pere es va guanyar fama de Sant pel seu misticisme.

En més d'una ocasió es va veure forçat a deixar la vida religiosa per assumir tasques de caire polític i militar, així en 1364 va ser conseller de Pere IV en un moment difícil de la guerra amb Castella, i en 1367 va haver d'ocupar-se dels senyorius del seu fill Alfons, fins el seu alliberament en 1371⁷.

Va morir molt ancià el 4 de novembre de 1381 al passar per la ciutat de Pisa, a Itàlia, quan anava camí de Roma. Les seues restes mortals van ser soterrades a la ciutat de València al convent de Sant Francesc⁸, en la que després va ser la tomba dels marquesos de Guadalest.

En maig de 1331 es va casar a Castelló d'Empúries amb Joana, filla de Gastó I comte de Foix. Del matrimoni amb Joana de Foix, van tindre quatre fills⁹:

1. El primogènit, Alfons, heretà els comtats de Ribagorça i Dénia, va ser marquès de Villena i el I duc de Gandia.
2. El segon, Jaume, va ser bisbe de Tortosa i València, i en 1388 cardenal.
3. El fill menut, Joan, heretà el comtat de Prades i la baronia d'Entença, va ser també senescal i majordom de Catalunya, es va casar amb Sança Eiximenis d'Arenós.
4. La filla Leonor va ser reina de Xipre com a esposa de Pere de Lusignan i va acabar els seus dies com a religiosa a Barcelona.

Pel que fa a la creació per a l'infant Pere d'un extens senyoriu a les terres del sud del regne de València, que foren el centre del seus dominis al dit regne, hem de destacar les següents dades¹⁰:

3. SOBREQUÉS, S., *Els barons de Catalunya*, Barcelona, Vicens Vives, 1991, p. 132.

4. MUNTANER, R., *Crònica*, t. II, Barcelona, Edicions 62, 1979, pp. 198-199.

5. SOBREQUÉS, S., *Els barons...*, op. cit., pp. 132-133.

6. CASTILLO SAINZ, J., *Alfons el Vell duc reial de Gandia*, Gandia, CEIC Alfons el Vell, 1999, pp. 27-28.

7. *Ibidem*, pp. 30-31.

8. *Ibidem*, p. 31.

9. *Ibidem*, pp. 29-30.

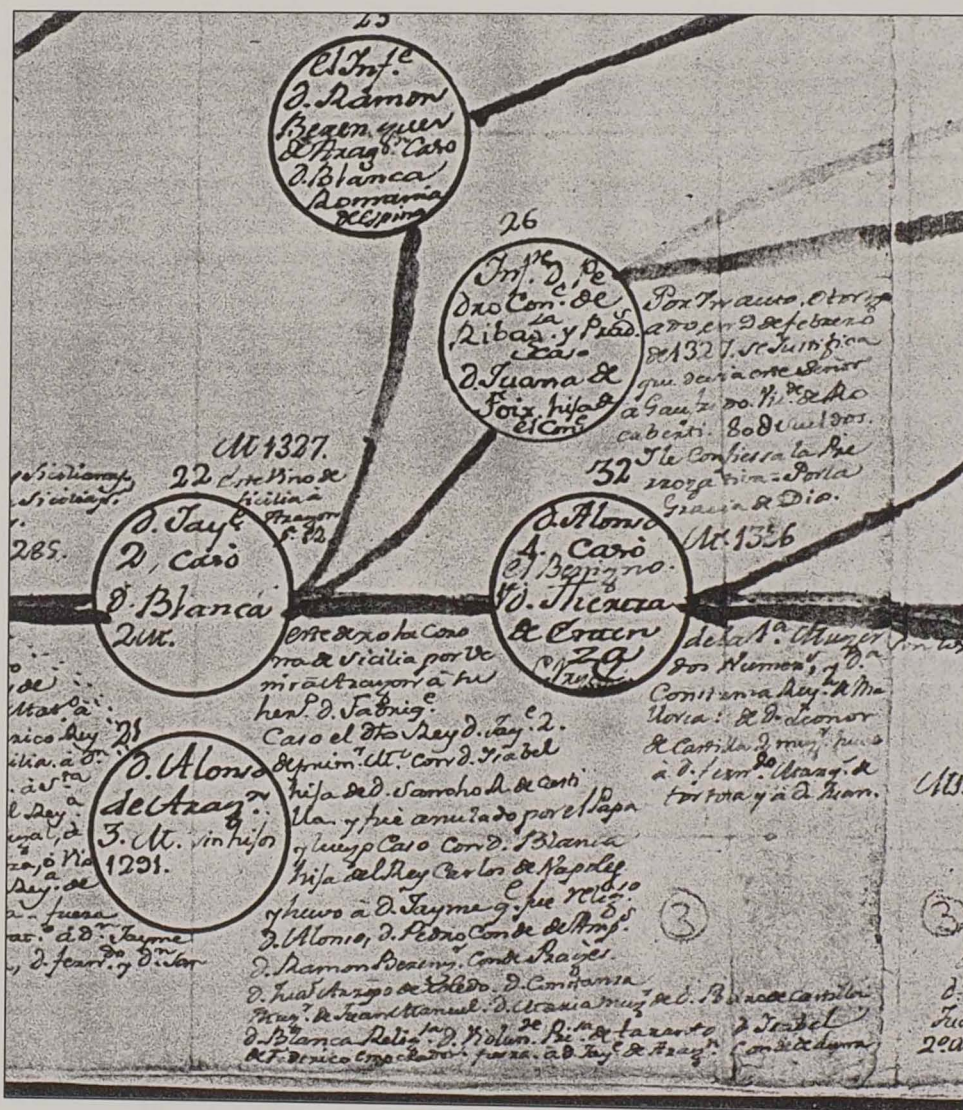
10. *Ibidem*, p. 34.

En 1322 l'infant Pere va comprar per 100.000 sous els senyorijs que l'almirall Bernat de Sarrià tenia al regne de València, situats a la comarca de la Marina, i els va prendre després de la mort de l'almirall ocorreguda en 1335 al castell de Xàtiva. Es tractava dels castells i llocs de Polop, Callosa, Benidorm, Finestrat, Algar, Confrides, Tàrbena i Rellou, aquestes terres rebien el nom de "muntanyes d'En Sarrià".

Va rebre del seu pare les valls de Gallinera i Pego, el castell de Pop i les valls de Laguar i Xaló, i la vila de Crevillent, el 21 de maig de 1322¹¹. En 1323 l'infant Pere renúncia a la vila de Crevillent a canvi de la vila de Dénia. Les viles i el castell de Pego, Laguar i Xaló, van ser permutades amb Hug de Cardona a canvi a llur renúncia sobre el comtat d'Empúries en 1325¹².

El rei li va donar també el senyoriu sobre el castell de Bairén, la vila de Gandia incloses les poblacions de Beniopa, Benipeixcar i el Real en 1323¹³. En 1328 l'infant Pere va vendre el castell de Pop a Maria Lladró, esposa de Ramon de Vilanova, i al seu fill, Vidal de Vilanova, pel preu de 140.000 sous. En 1341 va rebre del Cerimoniós els castells de Palma i Borró, donació que cal relacionar-la amb la permuta dels comtat d'Empúries pel de Prades amb el seu germà Ramon Berenguer¹⁴.

Finalment en 1356 va comprar el castell de Guadalest (incloent-hi les viles de Calp i Altea) al patrimoni reial pel preu de 6.000 lliures¹⁵.

L'infat Pere d'Aragó comte de Ribagorça.

11. AHN, Sección Nobleza, Parcent, C 33, D. 50. Veure Apèndix document 1.
12. SOBREQUÉS, S., *Els barons...*, op. cit., p. 132.
13. AHN, Sección Nobleza, Osuna, Leg. 547-2 (3), en CASTILLO SAINZ, J., *Alfons el Vell...*, op. cit., p. 36.
14. CASTILLO SAINZ, J., *Alfons el Vell...*, op. cit., p. 36.
15. ARV, Bailia, Perg. n. 29.

N'Alfons d'Aragó i Foix (Burjassot, 1332 – Gandia, el 5 de març de 1412)

Alfons d'Aragó i Foix fill primogènit de l'infant Pere d'Aragó, va ser anomenat "el vell" per diferenciar-lo del seu fill.

Va ser comte de Dénia per donació del rei Pere IV d'Aragó en 1356, marquès de Villena per concessió d'Enrique II de Castella, i després en 1382 conestable de Castella per Juan I, també senescal de Catalunya i majordom del rei Alfons IV d'Aragó, i I duc de Gandia per concessió del rei Martí l'Humà en 1399¹⁶.

Va ser aquest un personatge de primer ordre en la seua època, que va participar en els esdeveniments que afectaren tant a la corona d'Aragó com al regne de Castella. La seua vida dona, amb escreix, per escriure una interessant biografia sobre el personatge i l'època en la que viure. Aquesta vida ja ha estat tractada al capítol II del *Nobiliario Valenciano* del cronista Onofre Esquerdo, titulat "Conde de Denia y duque de Gandia"¹⁷. Més actual és la biografia publicada per Jaume Castillo Sainz¹⁸ en 1999 i editada pel CEIC Alfons el Vell de Gandia en el 600 aniversari de l'atorgació del títol de I duc de Gandia.

Va néixer a Burjassot cap a 1332, on es va criar fins que amb dotze anys va entrar en la cort reial¹⁹. Va participar juntament amb son pare l'infant Pere en la Guerra de la Unió al regne de València, i en l'expedició del rei Pere IV contra Sardenya de l'any 1355. Va acompanyar el rei Pere IV a Avinyó, a la cort del Sant Pare, per concertar la pau amb els genovesos, i allà el Cerimoniós el va armar cavaller i el va nomenar I comte de Dénia²⁰.

L'infant Pere va signar en 1348 el matrimoni entre el seu fill Alfons d'Aragó amb Na Violant d'Arenós, en ell s'inclouia que li atorgaria totes les terres que posseïa al regne València: Dénia que incloïa Xàbia i Ondara; Calp, que incloïa Teulada i Benissa, Altea; les muntanyes del Coll de Rates enllà: Callosa, Algar, Albalat de Segart, Almaguerof, Polop, els llocs de Castells, Finestrat, Relleu, Tàrbena, Xerli, les terres de la Vall de Guadalest i la Vall de Confrides; Gandia i tots els llocs de la seua jurisdicció: Real, Almoines, Beniopa, Benipeixcar, Benietos, Alcodar, Coza i la seua alqueria, Bellreguard, Potries, Almiserat, Alfauir, Beniarjó, Ròtova, Palma i Ador, incloent també la vall de Gallinera i la vall d'Ebo. Aquestes terres li van ser efectivament lliurades al moment de consumir-se el matrimoni en 1355, i va prendre possessió d'elles en setembre de 1358²¹.

A les possessions del regne de València s'han d'afegir el comtat de Ribagorça al regne d'Aragó. I les possessions de la seua esposa Na Violant d'Arenós, es a dir la baronia d'Arenós, amb els llocs de Arenós, La Puebla, Villahermosa, Zucaina, Villamalefa, Toga, Espadilla, Vallat i Torrechiva. També va comprar al rei les viles d'Aiora, Cofrentes i Jalance, i els llocs de Jarafuel, Teresa i Palacios²², que prèviament havia conquerit als castellans. A aquestes possessions hem d'afegir el Marquesat de Villena al regne de Castella, el qual tenia un pes econòmic cabdal en les rendes d'Alfons d'Aragó, ja que suposaven més de la meitat²³.

Per la seua importància política va ser un dels protagonistes de la guerra dels dos Peres entre la corona d'Aragó i el regne de Castella (1356-1365). El rei Pere IV el va nomenar Capità general, amb l'encàrrec de defensar la meitat sud del Regne, i en l'any 1363 la defensa de la capital valenciana, també el va nomenar Lloctinent del regne de València. Va prendre als castellans les viles d'Aiora i els

16. CASTILLO SAINZ, J., *Alfons el Vell...*, op. cit., p. 10.

17. ESQUERDO, O., *Nobiliario Valenciano*, t. II, València, Generalitat, 2002, pp. 29-64.

18. CASTILLO SAINZ, J., *Alfons el Vell...*, op. cit.

19. *Ibidem*, p. 38.

20. ESQUERDO, O., *Nobiliario Valenciano...*, op. cit., 2002, pp. 38-39.

21. ARV Varia, Sig. 97 pliego suelto. Publicat per HINOJOSA MONTALVO, J., *Juramento de fidelidad a Don Alfonso conde de Dénia, por las aljamas de Guadalest, confrides...* 1358, Alacant, Papeles alicantinos, 1987.

22. CASTILLO SAINZ, J., *Alfons el Vell...*, op. cit., pp. 106-107.

23. *Ibidem*, pp. 114-115.

llocs de Jalance, Confrides, Zarra, Jarafuel, Teresa i Palacios i va participar a les batalles d'Oriola i Alcublas²⁴.

Alfons va ajudar Enrique de Trastámara en la guerra contra el seu germanastre Pedro el Cruel, va casar el seu fill major, Alfons, amb Leonor, filla del comte de Trastámara. Després va participar, amb 1.000 infants i 300 cavallers, en la guerra civil castellana, en la qual va prendre Calahorra i Burgos en 1366. En pagament dels seus serveis Enrique li va concedir la terra que havia pertangut a Don Juan Manuel amb el títol de Marqués de Villena. Però la campanya va resultar un fracàs ja que el 3 d'abril de 1367 va ser fet presoner pels anglesos a la batalla de Nájera²⁵.

La captura d'Alfons d'Aragó a la batalla de Nájera serà un fet que tindrà greus conseqüències per al futur, ja que el mateix Alfons d'Aragó va restar presoner prop de cinc anys, mentre que el seu hereu, Alfons "el jove", passà vint-i-dos anys com a ostatge, com a garantia del pagament d'un rescot desorbitat, valorat en 150.000 dobles castellanes, el que suposaven 2.600.000 sous valencians. El pagament d'aquest rescot, que no va ser cancel·lar fins el 1392, va suposar la venda d'algunes possessions al regne de Castella²⁶, i també l'endeutament i l'augment de la pressió fiscal dels seus vassalls²⁷.

Un cop deslliurat del captiveri es va traslladar al regne de Castella. Allà va participar en les guerres entre els regnes de Castella i Portugal, el 1382 el rei Juan I el va nomenar conestable de Castella. A la mort del rei va ser nomenat tutor del rei Enrique III durant la minoria d'edat d'aquest, rei qui després en 1392 li va retirar el títol de conestable de Castella²⁸. Tanmateix el títol i les terres del marquesat de Villena li van ser confiscades en 1395 amb el pretext de la devolució del dot de l'infanta Leonor²⁹. Llavors Alfons d'Aragó es va retirar definitivament al regne de València.

Alfons "el vell" de nou a la Corona d'Aragó va ser nomenar en 1380 Lloctinent i capità general del regne de València amb l'encàrrec de pacificar les lluites dels bàndols nobiliaris de la ciutat de València. El 13 d'abril de 1399 el rei Martí l'Humà el va nomenar I duc de Gandia. A la mort del rei va proposar la seua candidatura a la successió a la monarquia, i a tal efecte el 2 de setembre de 1410 va enviar un manifest a les corts catalanes, però abans que es resolgués l'interregne va morir a Gandia el dia 5 de març de 1412³⁰, a l'edat de 80 anys, el seu cos va ser soterrat a l'església de Santa Maria de Gandia.

Els darrers anys de la vida d'Alfons d'Aragó van estar marcats per l'enfrontament amb el seu fill Alfons "el jove". Les arrels del conflicte són d'una banda els 22 anys que passà presoner Alfons "el jove" esperant el rescot del seu pare, i d'altra banda l'incompliment per part del fill dels dos matrimonis que li havia concertat el pare. Ja que Alfons "el jove" va decidir pel seu compte casar-se amb Maria de Navarra. El conflicte es va fer més gran al no donar-li el duc de Gandia al seu fill recursos econòmics suficients ni cap dignitat ni possessió que li permeteren comportar-se com un senyor feudal del seu rang, llevat del títol simbòlic de comte de Dénia i de pagar-li la manutenció³¹.

El 28 d'abril de 1403 s'acorden a València uns capítols entre el duc de Gandia i el comte de Dénia segons els quals Alfons "el jove" devia guardar fidelitat al seu pare, a canvi d'una provisió de 50.000 sous anuals per al seu manteniment i el de la seua esposa³². Sembla que l'acord es complí durant dos anys, ja que va ser ratificat al març de 1406 i de nou al gener de 1407³³ amb la condició que Alfons "el jove" no entrara sense llicència en els dominis del pare. Alfons "el vell" es va queixar al rei Martí

24. CASTILLO SAINZ, J., *Alfons el Vell...*, op. cit., pp. 62-77.

25. *Ibidem*, pp. 78-87.

26. *Ibidem*, pp. 91-103.

27. Veure Apèndix, Document 16.

28. CASTILLO SAINZ, J., *Alfons el Vell...*, op. cit., pp. 141-145.

29. *Ibidem*, pp. 181-193.

30. *Ibidem*, pp. 145-151.

31. *Ibidem*, pp. 198-216.

32. ARV, Mestre Racional 9.600, ff. 56r - 57v. Veure Apèndix, Document 10.

33. ARV, Mestre Racional 9.600, ff. 57r - 58r. i ARV, Mestre Racional 9.600, ff. 59v - 60v. Veure Apèndix, Documents 11 i 12.

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

de la conducta del seu fill, i també de la d'aquells vassalls seus que li donaven suport, en resposta Martí l'Humà envià el 12 de setembre de 1406 una carta a Alfons "el jove" per tal que complira l'acord amb el seu pare³⁴, i una altra el 20 del mateix mes als vassalls d'Alfons "el jove" (En Lluc de Bonastre, En Bernat de Vilarig, En Ramon de Thous, En Joan Gostanç, En Guillem, En Galceran i N'Anthoni de Vich, En Francesch Corts, En Pere Trullàs, Jofre Gilabert, Joan Pedrós, Domingo Corts, En Ramon Vidal, Bernat d'Armanyac, Rotlà de Naya, Jaume Puig, Jaume Llorenç barber, Antoni Albert, Marc l'escrivà, Borrell el sonador, Perrot Museu i Jacme Ferrer), per a que compliren les ordres reials³⁵.

Del conflicte existent entre Alfons "el vell" i Alfons "el jove" se n'aprofitaran altres personatges propers als protagonistes. Així el gendre d'Alfons "el vell" Joan Ramon Folc II duc de Cardona, aconseguí que el duc de Gandia el 23 de maig de 1407 faça una donació d'un grapat de terres per al seu quart fill, N'Hug, a canvi d'enviar-lo a Gandia per a que fora educat pel seu avi. Tanmateix aconseguí poc després que el duc de Gandia done a la seua filla Joana (esposa del duc de Cardona i mare d'Hug) els castells i les valls d'Ebo i Gallinera. Al assabentar-se d'aquests fets que el perjudicaven Alfons "el jove" reaccionà emprenyat i va enviar lletres de batalla contra el comte de Cardona. Finalment el 1410 els dos cunyats van signar a un compromís de pau i treva³⁶.

Davant el mal caire del conflicte entre els dos Alfons, el rei Martí I envià una carta el 18 de gener de 1408 per a que Alfons el Jove deixara de pledejar amb son pare pels 50.000 sous de la seua assignació anual³⁷. Finalment a les darreries del conflicte Alfons el Vell va desheretar el seu fill, i al seu testament només li deixava 10 sous com a legítima "*leix a mon fill Don Alphonso, malvat, inobedient e indiscret, deu sous tan solament*", nomenat hereu al successor legítim de la corona d'Aragó, i confirmava les donacions fetes a la seua filla Joana i al seu net Hug, abans de morir a la vila de Gandia el 5 de març de 1412³⁸.

Es va casar el 1355 amb Violant d'Arenós, filla del nobles En Gonzalo Ximénez d'Arenós i Na Alda Vélez. Va tindre almenys vuit fills del seu matrimoni: Jaume, Alfons, Pere, Joana, Leonor i Violant, més dos nens, Joan i Blanca, que van morir de menuts³⁹.

1. *Jaume*, el primogènit va morir abans de casar-se, en un accident mentre estava com a ostatge al comtat de Foix.
2. *Alfons*, anomenat "el jove". Fill segon del Duc de Gandia, va néixer a l'agost de 1362, es va criar en Anglaterra a la cort del Príncep de Gales, França i Navarra, on se'l van endur com a ostatge del pagament del rescat del seu pare, qui va ser fet presoner a la batalla de Nájera, i Alfons encara no tenia cinc anys. Després de 21 anys de captiveri i de pagar un rescat de 60.000 dobles castellanés va quedar en llibertat en l'any 1378 i va tornar al regne de València. Va ser el II Duc de Gandia en 1390 per donació del seu pare Alfons "el vell". Son pare l'havia casat, quan encara era un infant, amb Leonor de Castella, filla del rei Don Enrique II de Castella, matrimoni que no va tindre efecte. Després es va casar en primeres núpcies amb Maria de Navarra, germana del rei de Navarra Carlos II el Noble, matrimoni del que no va tindre fills. En segones núpcies es casà amb Aldonça Vilarig, de la qual tampoc va tindre fills. A la seua mort ocorreguda en 1424 sense un hereu legítim, el ducat de Gandia va passar al rei Alfons V el Magnànim, mentre que el fill bastard Jaume d'Aragó va heretar la baronia d'Arenós.

34. ARV, Mestre Racional 9.600, ff. 59v - 60v. Veure Apèndix, Document 13.

35. ARV, Mestre Racional 9.600, ff. 60v - 61v. Veure Apèndix Document 14.

36. CASTILLO SAINZ, J., *Alfons el Vell...*, op. cit., pp. 209-211.

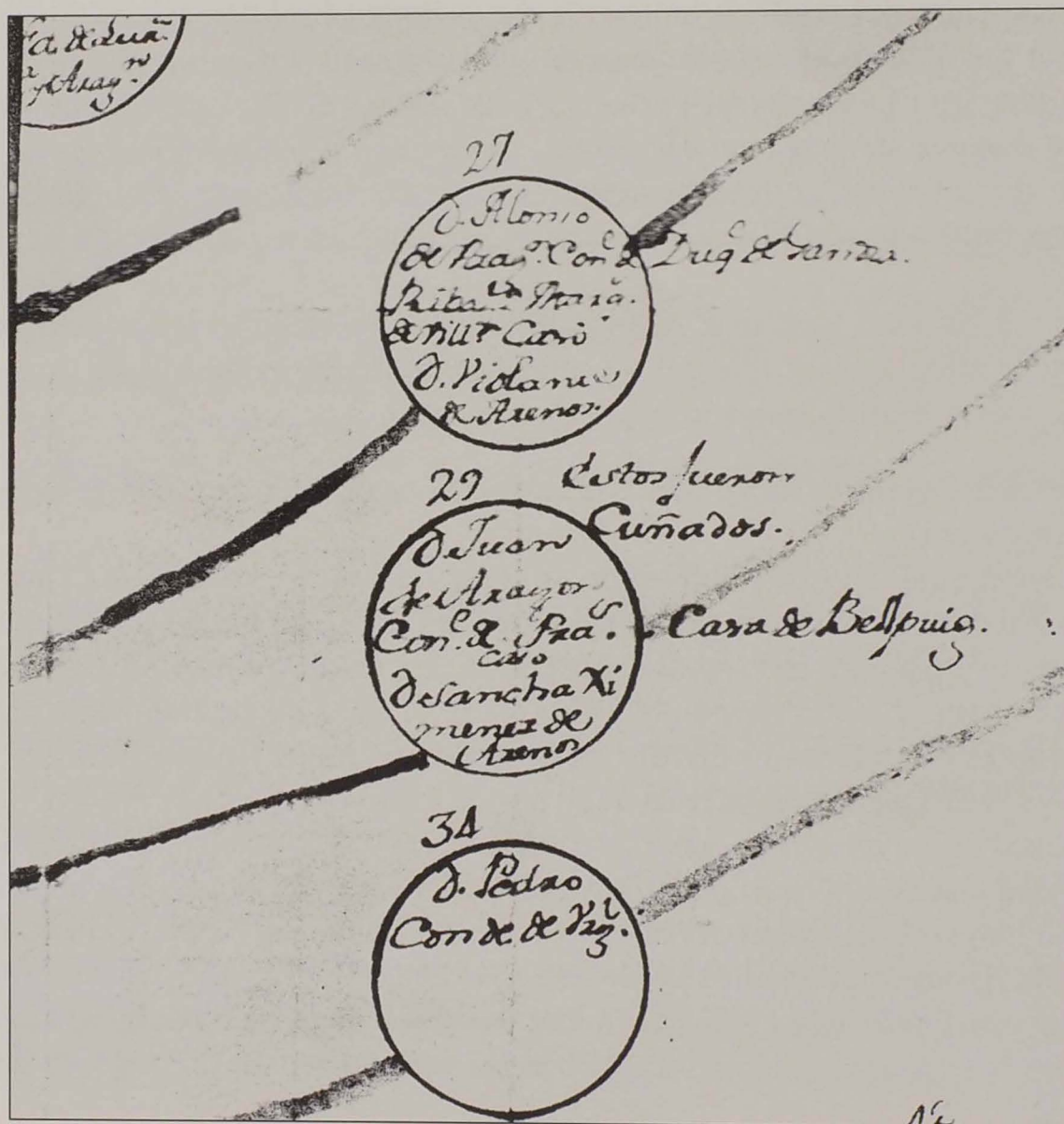
37. ARV, Mestre Racional 9.600, ff. 60v - 61v. Veure Apèndix Document 15.

38. CASTILLO SAINZ, J., *Alfons el Vell...*, op. cit., 1999, p. 214.

39. *Ibidem*, pp. 121-139.

XAVIER MESADO I GIMENO

3. *Pere de Villena*, marquès de Villena, qui es va casar amb la princesa Juana de Castella, filla del rei Enrique II, i van tindre tres fills: Enric, Pere i Isabel de Villena, i un fill il·legítim Galvany. Va morir a la batalla d'Aljubarrota a Portugal el 14 d'agost de 1385.
4. *Joana*, de la que tot seguit parlarem, amb 14 anys es casà en 1292 amb Joan Ramon Folc de Cardona, fill del comte de Cardona.
5. *Joan*, va morir de petit.
6. *Blanca*, va morir als pocs dies de néixer.
7. *Elionor*, que en 1402 es va casar amb el seu cosí germà *Jaume de Prades*, de qui va enviduar aviat en 1408.
8. *Violant*, que es va fer monja al monestir de Santa Clara de Xàtiva el 1403, i d'allà va anar al monestir de Santa Isabel i Santa Clara de València, del qual va ser elegida abadessa en 1405 i va morir pels voltants de 1442 quan encara era l'abadessa.

N'Alfons d'Aragó duc de Gandia.

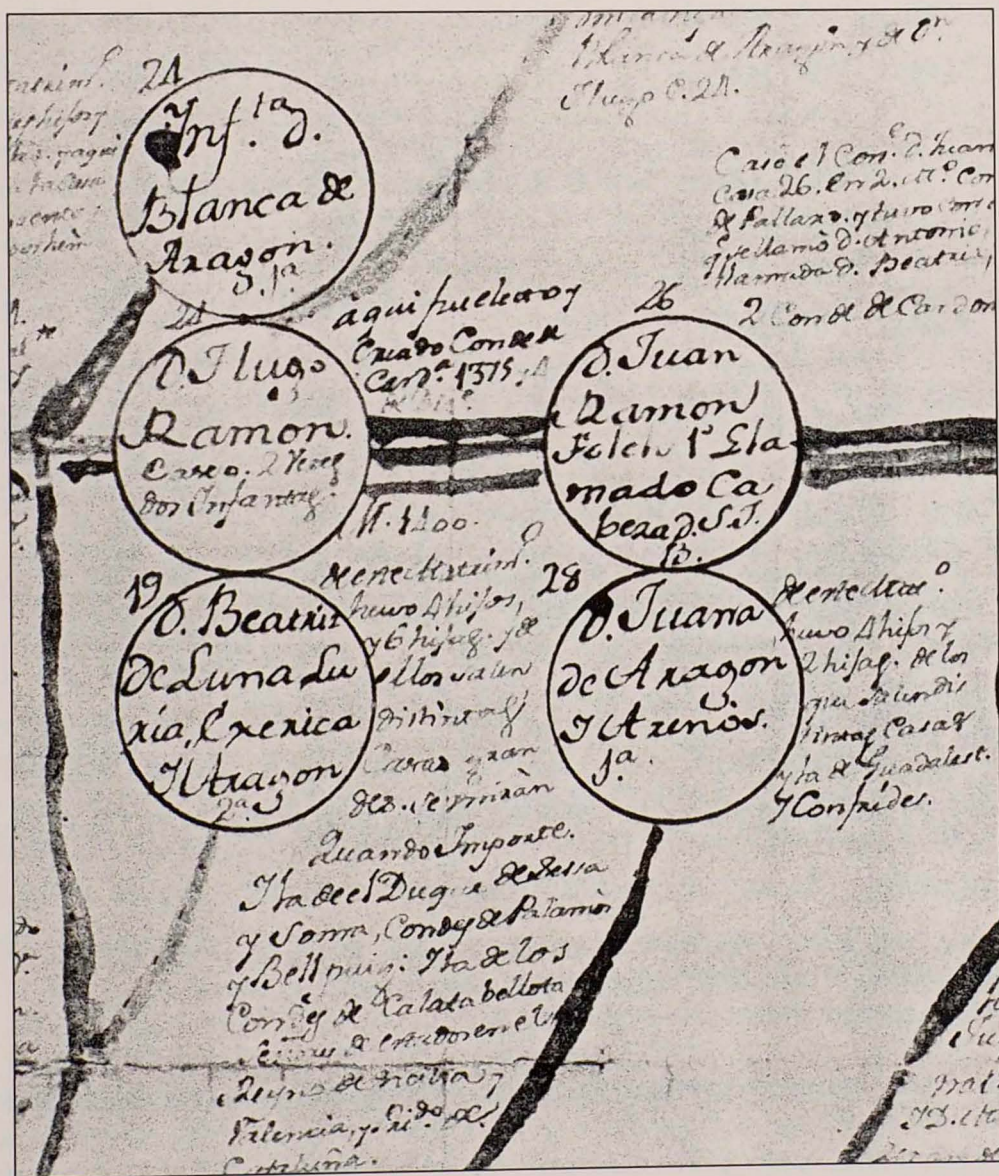
Na Joana d'Aragó i Arenós (Gandia, maig de 1375 - ? cap al 1419)

Joana d'Aragó i Arenós, quarta dels sis fills i filles de Joan d'Aragó i Violant d'Arenós.

El 10 de juliol de 1377 es va signar el contracte matrimonial entre Alfons d'Aragó, marquès de Villena, d'una part, i el comte Hug de Cardona, per casar a Na Joana, filla del marquès de Villena, amb En Joan Ramon, fill del comte de Cardona⁴⁰. Llavors els nuvis tenien ell dos anys i mig, i ella dos anys i dos mesos.

Les condicions pactades eren les següents: Joan Ramon seria declarat hereu del comtat de Cardona; s'establia un dot de 25.000 florins que devia aportar el marquès de Villena al comte de Cardona, es marcava el moment en que el matrimoni es faria efectiu, concretament 12 anys després, a començament de 1390 quan el nuvi tinguera 15 anys. El 18 de maig de 1387 es va acordar una modificació del contracte, en el qual s'establia que al desembre d'aquell any es farien les esposalles a Gandia, i al gener de 1390, es farien les noces a Cardona. Es pactaren també les arres a aportar en el moment de les esposalles, que eren els llocs de Estopanyà i Muntanyana al comtat de Ribagorça, per part de Joana, i els llocs de Maldà i Maldanell per part de Joan Ramon, i la forma de pagament del dot: 10.000 florins un mes abans de les noces, i els 15.000 florins restants en dos meitats de 7.500 florins els dos anys següents⁴¹.

Arabe aquest acord perfectament dissenyat degué d'ajornar-se per diverses raons en més d'una ocasió, en un acord signat el 18 de desembre de 1388, s'hi fixaven dates noves, que les esposa-

Enllaç entre En Ramon Folc de Cardona i Na Joana d'Aragó i Arenós.

40. CASTILLO SAINZ, J., *Alfons el Vell...*, op. cit., p. 132.

41. ARV, Mestre Racional 9.600, ff. 46r - 50v. Veure Apèndix, Document 3.

lles es farien al gener de 1389 i dos anys després el matrimoni, a petició del marquès de Villena⁴². El 27 de gener en la vila de Montsó es pactava un nou ajornament, i es fixava la data de 1391. A les darreries de 1390 hi hagué un intercanvi de cartes entre el marquès de Villena i el comte de Cardona per tal de enllestir els darrers detalls del acord i les dates en que s'havia de fer efectiu⁴³. El 9 de març de 1391 es firmaren sengles acords per ajornar les núpcies. Alfons d'Aragó nomenava procurador seu a Pere March per fer-se càrrec de les negociacions.

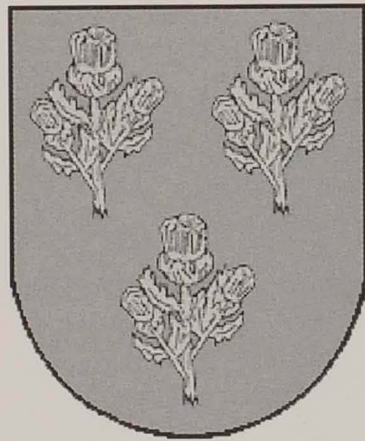
Però finalment en el mes de març de 1392 es feien les esposalles, i nomenaven Pere March i Simó Cifre per que abonaren els 10.000 florins del primer termini del pagament del dot al comte de Cardona, el pagament es va fer efectiu a Sant Mateu el 9 d'abril. Així una vegada estava tot en ordre el matrimoni es va complir el 12 de maig de 1392 en la vila de Gandia⁴⁴.

El seu espòs En Joan Ramon Folc va heretar el comtat de Cardona i va ser el seu II comte. El 29 d'octubre de 1407 el seu pare li va donar les Valls de Gallinera i d'Ebo, amb tota la jurisdicció, amb la condició que el seu fill Hug, fora criat en la casa del duc⁴⁵.

Na Joana d'Aragó va morir cap al 1419, i el seu testament va ser publicat a la vila de Cardona el 4 de febrer de 1419⁴⁶.

Amb aquest matrimoni s'uneixen les cases d'Aragó i Cardona, aquesta va ser la causa principal de l'establiment de la casa Cardona al regne de València. Ja que d'aquest matrimoni descendeixen pel fill primogènit, En Joan Ramon, els ducs de Cardona i de Sogorb, i pel quart fill, N'Hug, els senyors de Guadalest.

EL LLINATGE FOLC DE CARDONA

El llinatge dels Folc de Cardona correspon a una de les principals famílies de barons catalans, que van donar, a través de cinc-cents anys d'història de la corona d'Aragó, una munió de guerrers i almiralls, d'abats i bisbes, de diplomàtics i consellers reials.

L'origen del llinatge cal cercar-lo des d'un punt de vista llegendari en la conquesta de la Marca Hispànica per part de l'emperador franc. La llegenda fa davallar els Folc de Cardona de l'emperador Carlemany i dels ducs d'Anjou, ja que serien descendents del comte *Folc d'Anjou* i d'*Argència* (germana de l'emperador), emparentats, doncs, amb la família reial de França, i del qual procedeix l'antic patronímic "Folc". També la llegenda els vincula amb la família comtal barcelonina, per l'enllaç d'Ermevessa, filla del vescomte Ramon

Folc III, amb Guifré Descarats o Guifré Folquet, fill del comte Miró de Barcelona. No hem de rebutjar del tot la llegenda, ja que normalment, en el seu fons, sempre hi ha una història real, aquesta podria ser el parentiu més o menys llunyà entre els vescomtes de Cardona i els comtes de Barcelona⁴⁷.

42. ARV, Mestre Racional 9.600, ff. 51r - 52v. Veure Apèndix, Document 4.

43. ARV, Mestre Racional 9.600, ff. 104r -106v. Veure Apèndix, Documents 5, 6, 7, 8 i 9.

44. CASTILLO SAINZ, J., *Alfons el Vell...*, op. cit., pp. 132-134.

45. *Ibidem*, p. 136.

46. FLUVIÀ, A., *Els primitius comtats i vescomtats de Catalunya: cronologia de comtes i vescomtes*, Barcelona, Enciclopedia catalana, 1989, p. 127.

47. SOBREQÜÉS, S., *Els barons...*, op. cit., p. 42, veure també VICIANA, M. (1564), *Cronica de la inclita y coronada ciudad de Valencia, tomo II*, València, Universitat, 1972, pp. 118-119. "Viniendo a tratar del Estado, y Linage de la Casa de Cardona, hallamos, que es antiquissima, y muy llustre, por su limpia Sangre, tomando su origen de Ramon Folc, descendiente de la Casa de Francia, y del mismo Apellido Folc. Hallamos en Francia a Folc, Conde de Angeus, este primero Ramon Folc, venido a Cataluña, mudó el Apellido de su Linage en el Apellido de Cardona, por el Señorío, y Estado de Cardona, que le cupo en el repartimiento de las Guerras de Cathaluña en el orden de las Novenas, que hizo el Emperador Carlo Magno, año D.cc.Lxxxj. y fue titulado Vizconde de Cardona, y assi en el año de ochocientos y veinte, su sucesor en el Estado, fue llamado Cardona, por la misma razon".

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

A la Catalunya Vella, els vescomtes eren els auxiliars dels comtes, governaven del delegació del comte amb jurisdicció sobre part del comtat, encara que no estaven adscrits a cap territori en concret; no hi havia encara vescomtats, però amb el temps els vescomtes varen acabar per vincular-se a un territori concret, que abastava una part del primitiu comtat (Empúries, Cerdanya, Barcelona). El comtat de Barcelona es dividia en jurisdiccions més menudes o vescomtats (Barcelona, Osona, Girona...)⁴⁸.

El vescomte era un personatge important, ja que ocupava en la jerarquia senyorial el primer lloc després del comte i abans dels comdors. Al segle X els vescomtes perden el seu primitiu caràcter de funcionaris comtals, i es transformen en un càrrec honorífic i feudal, i que comptava amb extensos patrimonis territorials dins del territori sota la seua jurisdicció, i la seua funció passà a ésser exercida pels vicaris⁴⁹. Aleshores els vescomtes començaren a adoptar, no el nom del comtat en el que exercien llur càrrec, sinó el d'alguna de les seues possessions alodials o feudals, generalment la més important dels seus feus, o el lloc on residia habitualment la família. Aquesta denominació va acabar per donar nom no solament al llinatge, sinó també al propi càrrec, cosa que va passar amb tots els vescomtes de Catalunya⁵⁰.

Hem de remuntar l'origen de la família Folc de Cardona fins els antics vescomtes d'Osona (Ausona). El primer vescomte que actuà al comtat d'Osona fou Francó, l'any 879, i cap al 1062, els vescomtes osonencs, ja amb caràcter hereditari, com que posseïen el castell de Cardona, van acabar anomenant-se vescomtes de Cardona⁵¹.

És a finals del segle X quan tenim les primeres notícies del llinatge Folc de Cardona, sabem que en 986 el vescomte Ermemir, que era fill del vescomte Guadal, va dictar la definitiva carta de poblament de Cardona. Al segle XI quedà definitivament constituït el vescomtat de Cardona. El vescomtat de Cardona estava situat en la depressió central catalana, dintre del polígon emmarcat pels vèrtex Manresa-Igualada-Cervera-Solsona-Berga⁵².

Els seus successors van emparentar amb els comtes de Barcelona, amb l'enllaç entre el vescomte de Cardona Folc I i Guisla, filla del vescomte Geribert de Barcelona, i d'Ermengarda (filla del comte de Barcelona Borrell II), després de l'assassinat de Folc I, ocorregut en el 1040, el vescomtat passà al seu fill Ramon Folc I. El vescomtat de Cardona passà a la família Claramunt, senyors de Tamarit, amb el matrimoni d'Ermessenda, filla de Ramon Folc I i Deodat Bernat de Claramunt, el seu fill Bernat Amat de Cardona, va ser vescomte de Cardona entre 1103 i 1155, i després d'ell el seu net Ramon Folc II de Cardona, que va morir assassinat el 1175, i només va deixar una filla, Anglesa, casada amb Ramon V, el darrer comte del Pallars Jussà. Ara el vescomtat de Cardona passarà a la família Pallars amb el següent vescomte, Guillem, encara que perdurarà el cognom Folc de Cardona⁵³.

La geografia va portar els vescomtes de Cardona a lligar-se per estrets vincles de sang amb els seus veïns dels comtats de ponent, van actuar com a mitjancers entre la corona i els comtats de la Catalunya Occidental. Aquest paper mitjancer i la riquesa proporcionada per l'explotació de la mina de sal de Cardona van proporcionar un engrandiment i un enriquiment de la dinastia⁵⁴.

Guillem I de Cardona va participar a la batalla de Muret (1213) i va ser un dels consellers del rei Jaume I durant els primers anys de la seua vida fins la seua mort vers 1226, el seu fill Ramon Folc IV de Cardona va participar en les bàndols nobiliaris en contra dels Montcada, als primers anys del regnat de Jaume I. Ramon Folc V va participar en la conquesta del regne de València, encara que es va oposar contínuament al rei Jaume I⁵⁵.

48. SOBREQUÉS, S., *Els barons...*, op. cit., pp. 28-29.

49. FLUVIÀ, A., *Els primitius comtats i vescomtats de Catalunya: cronologia de comtes i vescomtes*, Barcelona, Enciclopedia catalana, 1989, p. 127.

50. SOBREQUÉS, S., *Els barons...*, op. cit., pp. 28-29.

51. FLUVIÀ, A., *Els primitius...*, op. cit., pp. 156-162.

52. SOBREQUÉS, S., *Els barons...*, op. cit., pp. 41-45.

53. SOBREQUÉS, S., *Els barons...*, op. cit., pp. 43-45.

54. *Ibidem*, p. 100.

55. *Ibidem*, pp. 100-101.

Ramon Folc VI, que ha estat anomenat el “*Prohom vinculador*”, fou la màxima personalitat del llinatge, la seua actuació política va començar amb una gran rebel·lió contra el rei Pere III el Gran, el 1280, que va acabar amb la presa de Balaguer, i va estar més de mig any pres, després va canviar d'actitud i es va convertir en un fidel col·laborador de la corona, va ser l'heroi de la defensa de Girona contra els invasors francesos, i va prestar els seus serveis als reis Alfons III el Franc i Jaume II, va morir el 1320; de la segona esposa Maria Álvarez de Haro, comtessa de Lerín, van tindre dos fills, l'hereu Ramon Folc VII i el segons Hug, a la mort del primogènit va heretar els vescomtat de Cardona el seu germà Hug Folc I, de qui parlarem més endavant⁵⁶.

Encara que En Ramon Folc V de Cardona va participar amb el rei Jaume I en la conquesta del regne de València, tal com narra el rei Conqueridor en la seua crònica, als capítols 291 i 292⁵⁷, i que el cavaller N'Antoni de Cardona va participar en la conquesta del regne de Múrcia, amb el rei Jaume II. Tanmateix els vescomtes de Cardona no es van vincular al regne de València fins al segle XIV, concretament en l'any 1325.

Per tal de seguir el llinatge Folc de Cardona al regne de València hem utilitzat totes les fonts disponibles; les més antigues són les cròniques de Martí de Viciàna⁵⁸, Fra Diago⁵⁹, Gaspar Escolano⁶⁰ i Onofre Esquerdo⁶¹; també hem utilitzat els treballs més actuals de Santiago Sobrequés⁶² i Armand de Fluvià⁶³.

Historiogràficament hi ha una certa negligència a l'hora de tractar el llinatge del marquesos de Guadalest. A la Segona, Tercera i Quarta parts de la *Crònica de la inclita y coronada ciudad de Valencia*, de Rafael Martí de Viciàna, se'ns parla profusament del llinatge Folc de Cardona, tant de la branca dels Ducs de Sogorb, com de la dels Marquesos de Guadalest (tant d'Alfons com de Sanxo de Cardona). Però en canvi a la Segona Part de la crònica, aquella que està íntegrament dedicada a tractar les famílies nobles del regne de València, el llinatge Folc de Cardona només es tractat de passada, incloent-lo dins la família dels Aragó ducs de Sogorb, i només es tracta la branca principal dels ducs de Cardona. En canvi la branca dels Marquesos de Guadalest no es tractada, a pesar que a l'obra es diu que s'hi dedicarà un capítol sencer al llinatge Cardona⁶⁴.

Aquesta anomalia no es l'única vegada que la trobem, ja que es repeteix també en *El nobiliario valenciano* d'Onofre Esquerdo⁶⁵, manuscrit del segle XVII és també una obra incompleta, al final

56. SOBREQÜÉS, S., *Els barons...*, op. cit., pp. 100-105.

57. JAUME I, *Crònica o llibre dels feits*, Barcelona, Edicions 62, 1982, pp. 267-268 “E, quan fo presa València, venc En Ramon Folc de Cardona, e entre sos parents e seus venc bé ab cinquanta cavallers, e dixeren que, pus no havien estat al setí, que pregaven-nos que volguéssim que faessen una cavalcada en terres de Murcia. E a nós plac-nos que la faessen ... E, al primer lloc que vingueren a qui volguessen fer mal fo Villena. E quan foren prop Villena, faeren guarnir los cavalls, e armà's tota la companya de les armes que hi havia, e faeren brocada contra los sarraïns de Villena, e tolgren-los bé les dues parts de la vila de Villena, e puis no ho pogren sofrir d'aturar pus, per la força dels sarraïns que era llains, e hagren-se a eixir de la vila, però traqueren-ne molta roba que trobaren en les cases.

E puis anaren a Saix, e faeren-hi una brocada que els tolgren de la vila gran partida ... e hagre-se'n a eixir pel mal que aquí havien pres, e així com degren anar pus a avant hagren acord ... que se'n torna-se'n. E, dins vuit dies, hagueren-los cobrats: e la cavalcada no profità a negú sinó que guanyaren bestiar per amenjar a la host. E açò passat, torná-se'n En Ramon Folc.”

58. VICIANA, M. (1564), *Cronica de la inclita y coronada ciudad de Valencia, tomo II*, València, Universitat, 1972, pp. 115-122.

59. DIAGO, Ffr. (1613), *Anales del Reyno de Valencia, tomo I*, València, capítol LX, fol. 378.

60. ESCOLANO, G. (1611), *Década primera de la historia de Valencia, vol. V*, València, Universitat de València, Edició facsimil 1972, Llibre IX, Capítol XXXXVI.

61. ESQUERDO, O., *Nobiliario valenciano, tomo II*, València, Biblioteca Valenciana, 2002, p. 115.

62. SOBREQÜÉS, S., *Els barons...*, op. cit., pp. 100-105.

63. FLUVIÀ, A., *Els primitius comtats i vescomtats de Catalunya...*, op. cit., 1989, pp. 156-161.

64. VICIANA, M. (1564), *Cronica...*, op. cit., p. 72: “De los otros estados que truxo en dote doña Joana duquesa, haremos larga relacion a delante en capitulo de Cardona”.

65. ESQUERDO, O., *Nobiliario...*, op. cit.: D'aquestes famílies ens parla al Capítol II del Segon volum, titolat: Conde de Denia y Duque de Gandía. “Doña Juana de Aragón y Arenós que casó con Don Juan Ramón Folch, 2º Conde de Cardona, de quienes descenden los Duques de Cardona y Segorbe, por el hijo mayor y los Marqueses de Guadalest, Almirantes de Aragón, por el hijo segundo, como se escribirá en este Nobiliario, tratando las genealogias de estas dos Casas y la de los Marqueses de Castelnou”. Si be la seua idea era contar la genealogia d'aquestos llinatges, en realitat només ho fa de passada, només parla dels Marquesos de Guadalest al Capítol VI en referència al Marqués de Castelnou: “Dejamos referido, tratando la descendencia de la Casa del Marqués de Guadalest, que Don Alfonso Folch de Cardona, Almirante de Aragón y Señor de Guadalest y Ondara, casó con Doña Isabel de Liori, Señora propietaria de las villas de Bechí, Ribarroja y Gorga y de los valles de Zeta y Travadell”.

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

del qual es troba un índex sobre les famílies nobiliàries del regne de València que després no es van escriure, entre les quals trobem les següents: *Título de Condado de Denia 1º y de Duque de Gandia, Ascendencia de los Duques de Cardona, Título de Marqués de Guadalest, Real descendencia de la excelentísima familia de Cardona, Folch y Aragón*.

La història del llinatge dels marquesos de Guadalest apareix desenvolupat a l'obra de fra Diago, publicada a València en l'any 1611. En ella ens explica al Capítol LX foli 378 com es va instal·lar la família folc de Cardona al regne de València⁶⁶.

Més informació respecte al llinatge dels marquesos de Guadalest es dona Gaspar Escolano a la seua obra *Dècada primera de la historia de Valencia, Libro IX, Capítulo XXXXVI*⁶⁷:

Per constatar la vinguda del llinatge dels Cardona al regne de València hem de retrocedir dins la família Cardona fins la persona de N'Hug Folc I de Cardona, comte d'Empúries i després vescomte de Cardona. Encara que ho van fer de manera definitiva, amb el casament celebrat en 1392, entre *Joan Ramon Folch de Cardona i Luna*, II comte de Cardona, i *Joana d'Aragó i Gandia*, filla d'Alfons "el vell", I Duc de Gandia, matrimoni del que deriven els marquesos de Guadalest⁶⁸.

N'Hug Folc I de Cardona (? , 7 d'abril de 1307 – ? , 25 d'agost de 1334)

Germà de Ramon Folc VII, i fill de Ramon Folc VI i María Álvarez de Haro.

Comte d'Empúries (1323-1325), amb el nom d'Hug VI, abans de ser vescomte de Cardona havia tingut per espai de dos anys el comtat d'Empúries i el vescomtat de Bas, en virtut del testament del comte Ponç Hug IV d'Empúries. 12é vescomte de Cardona entre els anys 1332 i 1334⁶⁹.

Aquest baró català va ser el primer membre del llinatge dels Cardona en vincular-se al regne de València. En 1325 Hug de Cardona va permutar amb l'infant Pere d'Aragó el comtat d'Empúries i el vescomtat de Bas per la vila de Pego i els castells de Xaló i Laguar al regne de València⁷⁰. En juny de 1328 va absoldre als habitants de la vall de Pop de l'evicció⁷¹ per la venda de la vall de Pop feta per l'infant Pere comte de Ribagorça a Na Maria Lladró i el seu fill En Vidal de Vilanova⁷².

66. DIAGO, F. (1613), *Anales del Reyno de Valencia*, Tomo I, València, Capítol LX, fol. 378: "Don Antonio de Lacera, que le vendio, viniendo bien en ello su muger Doña Leonor de Cabrera, al Infante Don Pedro, hijo del Rey Don Iayme el segundo, en el año de mil y trezientos y quarenta y uno, estando en Gaudaleste. Que procurava mucho el Infante estender su señorío en aquella comarca, y montañas: porque aunque era muy grande, comprehendiendo todos los Vales y Castillos que avia poseydo don Bernardo Sarrian, que eran muchos, y allende dellos otros que su padre le avia dado en el año de mil y trezientos y veynte y dos, aviale cercenado en el año de mil y trezientos y veynte y cinco, dando por el Condado de Ampurias el Castillo, Villa y Val de Pego, y los Castillos y Vales de Laguar y Exalon a don Hugo de Cardona, hijo del Vizconde de Cardona don Ramon Folch, y de su muger doña Sibilia, hija del Conde de Ampurias don Ponce Hugo. Por este camino vino a tener estado en este reyno la illustrissima familia de Cardona. Don Ugo de Cardona, muriendo su hermano don Ramon Folch, que avia sucedido en el Vizcondado por ser primogenito, le vino a ser sucesor: y casando con doña Beatriz de Anglesola, huvo en ella a don Ugo Folch de Cardona, que fue el primero que tuvo titulo de Conde de Cardona, y engendró en su muger doña Blanca de Aragón, hija del Infante don Ramon Berenguer, hijo del Rey don Iayme el segundo, a don Iuan Ramon Folch de Cardona. Y este Cavallero huvo en doña Iuana de Aragon, hija del Duque de Gandia don Alonso de Aragon, y nieta del Infante don Pedro, a don Iuan Ramon Folch de Cardona, que succedio en el Condado de Cardona, y casó con doña Gonçalva Ximenez de Arenós, llamada por otro nombre doña Iuana de Pradas, hija del Conde de Pradas don Pedro de Pradas y de doña Gonçalva Ximenez de Arenós, y allende deste Cavallero, de quien baxan los Duques de Cardona, engendró en la propia doña Iuana de Aragon a don Ugo Folch de Cardona, que se quedó con lo que poseya su padre en este Reyno, y con lo que pudo heredar de su abuelo don Alonso de Aragón, Duque de Gandia. Y sus descendientes llegaron a tener titulo de Marqueses de Guadaleste, por merced de Carlos Quinto, el año mil y quinientos y quarenta y tres, en tiempo de don Sancho de Cardona".

67. ESCOLANO, G. (1611), *Dècada primera de la historia de Valencia*, Libro IX, Capítulo XXXXVI: "Es la casa de los Cardonas de las mayores y más señoriles de España: y si huvieramos de escribir de los infinitos que della han salido para Virreynados, embaxadas, Generalatos de mar y tierra en servicio a sus Reyes y de Principes estrangeros, fuera obligarnos a hazer volumenenes de solo este argumento".

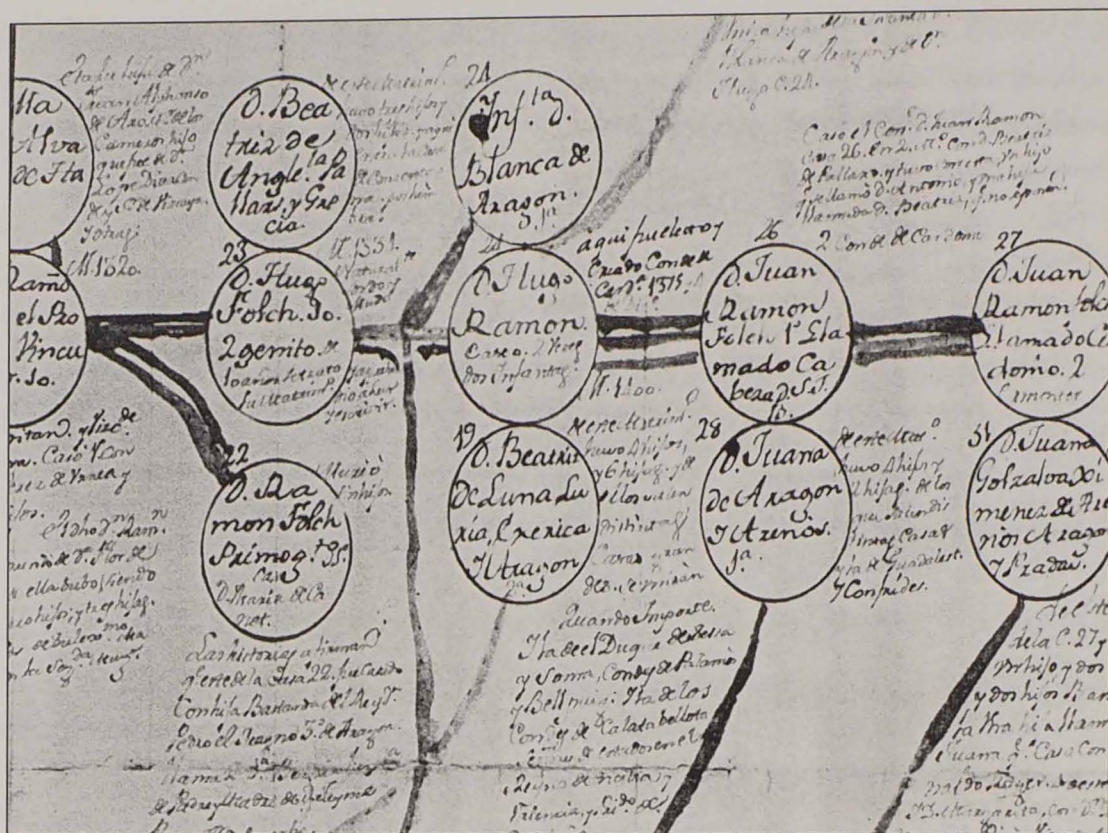
68. Ibidem, "Bolviendo agora al ramo de los Marqueses de Guadaleste, que salió de Don Ugo de Cardona, hijo del Conde Don Iuan Ramón, y nieto del Duque Real de Gandia, es a saber, que Don Ugo casó con Doña Blanca de Navarra, hija del Rey de Navarra, en quien huvo a Don Iuan de Cardona [...] De Don Iuan de Cardona y Doña Maria Fajardo nació Don Alonso de Cardona, a quien se hizo merced de la dignidad de Almirante de Aragón: y casó con Doña Isabel Ruiz de Liori, señora de Bechín, Ribarroja, valles de Ceta y Travadel, y de la vila de Gorga".

69. FLUVIÀ, A., *Els primitius...*, op. cit., p. 160.

70. SOBREQÜÉS, S., *El barons...*, op. cit., p. 85.

71. MOLL, F. B., *Diccionari català-valencià-balear*, t. V, Palma de Mallorca, Ed. Moll, 1993, p. 635: "Evicció, f. Desposseïó legal, i especialment la sofreix el comprador de la cosa que li fou venuda, obligació del venedor de respondre de la cosa venuda davant la reclamació d'un tercer per causa anterior a la venda".

72. AHN, Sección Nobleza, sig. Parcent, C. 46, D. 15. Veure Apèndix Document 2.

Genealogia dels comtes de Cardona.

Va prendre part en l'expedició a Granada de l'any 1331. Tampoc va ostentar gaire temps el títol vescomtal de Cardona ja que va morir en 1334 i està soterrat al monestir de Cardona⁷³.

N'Hug Folc I es va casar amb Beatriu d'Anglesola⁷⁴, del matrimoni van tindre cinc fills i dues filles, que són⁷⁵:

1. Hug Folc, I comte de Cardona.
2. Ramon Folch.
3. Guillem, que era sord-mut.
4. Maria, casada amb l'almirall Roger de Llúria.
5. Beatriu, casada amb Ponç IV de Cabrera, vescomte de Cabrera i Bas.
6. Pere.
7. Berenguer.

N'Hug Folc II de Cardona i Anglesola (? , 15 d'octubre de 1328 – Cardona, 2 d'agost de 1400)

Fill d'Hug Folc I de Cardona comte d'Empúries i vescomte de Cardona, i de Beatriu d'Anglesola⁷⁶.

Va ser vescomte de Cardona, i des de 1370, I comte de Cardona entre els anys 1334-1400. Va ser nomenat en 1375 I Duc de Cardona per rei Pere IV, en 1381 va heretar el Vescomtat de Vilamur, en

73. FLUVIÀ, A., *Els primitius...*, op. cit., p. 160.

74. VICIANA, M. (1564), *Cronica...*, op. cit., pp. 119-120: "Despues por fallecimiento del dicho Don Ramon, y sin dexar hijos, sucedió en el Estado Don Ugo de Cardona, que casó con Doña Beatrix, de quien procedió su hijo Don Ugo, que heredó el Estado, con carta, que passó ante Pedro Cassagalba, Escrivano de Solsona a 20 de Agosto, en el año 1334". ESCOLANO, G. (1611), *Década primera...*, op. cit., "Don Ugo, que también fue llamado el Prohombre, y heredó de su hermano Don Ramón. Huvo en su muger Doña Beatrix de Anglesola, a Don Ugo".

75. SOBREQÜÉS, S., *Els barons...*, op. cit., p. 113, veure arbre genealògic.

76. FLUVIÀ, A., *Els primitius...*, op. cit., pp. 160-161.

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

1386 les baronies de Bellpuig i Juneda, per la mort sense fills el seu oncle Ramon d'Anglesola. Va morir al Castell de Cardona el 2 d'agost de 1400⁷⁷ als 71 anys.

Durant el regnat de Pere IV va participar en l'expedició a Sardenya del 1354, duran la Guerra dels dos Peres en 1364 va acompanyar el rei a València on va combatre la flota castellana a Cullera, va ser nomenat Capità general de l'armada, i en 1392 Almirall en l'expedició de l'Infant Martí a Sicília. De la seua persona prové el títol d'almirall d'Aragó que heretaran els seus successors⁷⁸.

Es va casar en tres ocasions⁷⁹, les primeres núpcies amb Na Blanca d'Empúries, de la que va tindre una filla:

1. Beatriu, casada amb Pere II comte d'Urgell;
Del segon matrimoni amb Na Beatriu de Luna Xèrica i Aragó va tindre quatre fills i dos filles:
2. El primogènit *Joan Ramon Folc*, I comte de Cardona, anomenat "Cap de Sant Joan Baptista".
3. *Elfa*, casada primer amb Joan I d'Aragó, comte d'Empúries, i després amb Acard Pere de Mur, Baró de l'Albí.
4. *Beatriu*, casada amb Roger Bernat, comte de Pallars.
5. *Hug Folch* I, Senyor de Bellpuig, casat amb Francesca de Pinós.
6. *Pere*, bisbe de Lleida, protonotari de la Santa Església Romana.
7. *Antoni*, comte de Caltabellota, virrei de Sicília, casat amb Elionor de Villena.
Del tercer matrimoni amb Isabel d'Urgell va tindre filles:
8. *Marquesa*, casada amb Galzeran de Santa Pau, baró de Santa Pau.
9. *Elionor*.
10. *Aldonça*, casada amb Guerau Alemany de Cervelló, senyor de Querol.

En Joan Ramon Folc I de Cardona i Luna (? el 3 de gener de 1375 – Cardona l'11 d'abril de 1441)

Anomenat "*Cap de Sant Joan Baptista*". Fill d'Hug II i Beatriu de Luna Xèrica i Aragó⁸⁰.

Va anar amb l'expedició de Sicília de 1396 on anaven a cercar al rei Martí l'Humà, aquest rei tenia una especial predilecció per ell, i el va confirmar en "*l'ofici d'almirall de nostres mars*" en 1399, i va ser home de confiança, acompanyant el rei de Sicília Martí el Jove en la Batalla de Sant Luri a Sardenya el 1409⁸¹.

Durant l'interregne es va decantar, amb el seu germà Antoni, pel candidat Jaume, comte d'Urgell, i van tractar d'impedir l'elecció de Ferran d'Antequera. Però després de l'elecció acceptaren el nou sobirà i l'ajudaren a combatre Jaume d'Urgell. El compte de Cardona estava present quant es va llegir la sentència contra el "Dissortat". El llinatge de Cardona va ser el que més fervorosament s'ad-

77. VICIANA, M. (1564), *Cronica...*, op. cit., p. 120: "Don Ugo, que fue heredero, casó con Doña Blanca, hija del Infante, hijo del Rey Don Iayme el Segundo. Deste matrimonio, procedió Don Iuan Ramon Folch, heredero del Estado: al dicho Don Ugo, el Rey Don Pedro dió Título de Conde de Cardona con privilegio dado a Barcelona a 4 de Diciembre del año del Nacimiento de nuestro Señor Iesu Cristo de 1375 este Conde, dixerón ser mui Noble, hermoso, fuerte, generoso, magnifico, rico, sutil, sabio, ingenioso, benigno, justificado, cortesano, y en todos hechos famoso: falleció a dos de Agosto, año 1400. siendo de edad de 71 años, haviendo poseído el señorío 65 años", veure també SOBREQUÉS, S., *El barons...*, op. cit., 1991, pp. 170-172.

78. ESCOLANO, G.: *Década primera...*, op. cit., "Don Ugo, que le sucedió en el año mil trecientos treynta y quatro, y casó primero con Doña Blanca de Aragón, hija del Infante Don Ramón Berengel, y nieta del Rey Don Iayme el segundo, y después con doña Beatriz de Luna. El Rey Don Pedro le honró con darle título de Conde de Cardona en el año mil trecientos setenta y cinco: y mucho antes el de Almirante del mar, y con sus galeras tomó en la playa de Valencia ocho galeras del Rey Don Pedro de Castilla, sirviendo a su Rey en todas las jornadas contra dicho Rey de Castilla. No hubo gracia, de que no le dotasse naturaleza: pero todas se marchitaron con morir en el año mil y quatrocientos".

79. SOBREQUÉS, S., *Els barons...*, op. cit., 1970, p. 113, veure arbre genealògic.

80. FLUVIÀ, A., *Els primitius...*, op. cit., p. 161.

81. SOBREQUÉS, S., *El barons...*, op. cit., p. 172.

herí a la nova monarquia dels Trastámara, Joan Ramon Folc I inicià una línia política d'incondicional ajuda a la monarquia, i fou el cap del partit realista. En 1418 fou un dels ambaixadors enviats al Concili de Constança, però els serveis més remarcables que prestà al sobirà van ser com a almirall. En 1423 dirigia l'estol que portava l'infant Pere a Nàpols amb 30 naus i 4.000 combatents, que van permetre al Magnànim de reprendre Nàpols, de retorn l'estol va saquejar la ciutat de Marsella on van prendre com a botí la cadena que guardava l'entrada del port que van dipositar a la catedral de València⁸².

El vell magnat va passar els darrers anys de la seua vida retirat de les activitats polítiques i va morir a Cardona l'11 d'abril de 1441, i està soterrat al monestir de Cardona⁸³.

Es va casar el 12 de maig de 1392 en primeres núpcies amb *Joana d'Aragó i (Arenós) de Gandia*⁸⁴, de la que va tindre el següents fills i filles⁸⁵:

1. El primogènit *Joan Ramon Folc II*, que va heretar el comtat de Cardona, es va casar amb Joana de Prades.
2. *Joana*, va casar amb Francesc Gilabert de Centelles, I comte d'Oliva.
3. *Jaume*, va ser bisbe de Vic, Girona i Urgell, i també cardenal i diaca.
4. *Hug*, I baró de Guadalest, es va casar amb Blanca de Navarra, senyora de Caparroso, d'ells provenen el llinatge dels marquesos de Guadalest al regne de València.
5. *Elionor*.
6. *Pere*, va ser hospitaler, es va casar amb Joana N.
Del segon matrimoni amb Beatriu de Pallars:
7. *Beatriu*.
8. *Antoni*, va ser bisbe l'Elna.
9. *Violant*, es va casar amb Felip Albert, senyor de les baronies de Pons i Agramunt.
I un fill bastard:
- 10 *Joan*, casat amb Agraida Sacirera, senyora de la baronia de Lloberola.

N'Hug de Cardona i de Gandia (Cardona?, 1405 - ?, 1470)

Era el quart fill del comte de Cardona Joan Ramon Folc I i de Joana d'Aragó i de Gandia. Va ser el I senyor de Guadalest.

En 1412 al morir el seu avi matern, Alfons "el vell" I duc de Gandia, va heretar els senyories d'Ondara i del Real de Gandia, després a la mort de la seua mare, Joana d'Aragó i Gandia, va heretar les Valls de Gallinera i Ebo, també les viles de Calasanç i Sanui al comtat de Ribagorça, al regne d'Aragó⁸⁶. En 1429 va permutar amb l'infant Joan, rei de Navarra, les viles de Calasanç i Sanui per les Valls de Guadalest i Confrides.

82. SOBREQÜÉS, S., *El barons...*, op. cit., pp. 173-174.

83. FLUVIÀ, A., *Els primitius...*, op. cit., p. 161.

84. VICIANA, M. (1564), *Cronica...*, op. cit., p. 120: "Don Iuan, hijo del dicho Don Ugo, primer Conde titulado, casó con Doña Iuana de Aragon, de quien procedió Don Iuan Ramon Folch", i també ESCOLANO, G., *Década primera...*, op. cit., "De los Condes Don Hugo Folch y doña Blanca de Aragón, nació el Conde Iuan Ramon Folch, por sobrenombre Cabeça de San Iuan Baptista: el qual fue general de diez Galeras del Rey Don Alfonso el quinto de Aragón, y casó con doña Iuana de Aragón, que como tenemos dicho, fue hija de Don Alonso de Aragón Duque Real de Gandía, Marqués de Villena, Condestable de Castilla, Conde de Ribagorça y Denia. Deste Conde Don Iuan fueron hermanos Don Antonio de Cardona Conde de Golizano, y Don Hugo, que succedio en la Baronia de Belpuig. El Conde Don Hugo huvo en su muger doña Iuana tres hijos, que el mas pequeño, llamado Don Iayme de Cardona, fue Cardenal de la Santa Romana Iglesia, hecho por Pio Segundo, y Obispo de Urgel: el segundo, llamado Ugo, como prohijado y nieto que era del Duque Real de Gandía, heredó los estados del Reyno de Valencia, (excepto los de feudo, que esos fueron devolutos a la Corona Real por defecto de varón). El Mayorazgo Don Iuan Folch de Cardona".

85. SOBREQÜÉS, S., *Els barons...*, op. cit., p. 113 veure arbre genealògic.

86. *Ibidem*, p. 185, veure també ESCOLANO, G. (1611), *Década primera...*, op. cit., "el segundo, llamado Ugo, como prohijado y nieto que era del Duque Real de Gandía, heredó los estados del Reyno de Valencia, (excepto los de feudo, que esos fueron devolutos a la Corona Real por defecto de varón)".

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

Va participar en les expedicions militars a la mediterrània, el 1424 va seguir el rei Alfons V el Magnànim a Nàpols. Ell també va ser nomenat almirall del mar. Va ser partidari del rei Joan II en la guerra civil catalana, en contra el seu propi fill En Joan de Cardona, i va servir el rei Joan II d'Aragó des del càrrec d'almirall. Com que el seu fill primogènit Joan va ser partidari del Príncep Carles de Viana, es va produir un conflicte entre els dos a les terres valencianes, ja que els partidaris de Joan es van apoderar del castell de Guadalest⁸⁷, i entre ells va haver un plet en València en l'any 1466⁸⁸.

En 1427 es va casar amb *Blanca de Navarra* (filla de Jean de Bearne, I baró de Beorlegui, I vescomte de Arberoa, governador de Lourdes, i de Juana de Navarra), senyora de Caparroso, Aézcoa, Carazar i Caseda al regne de Navarra, i filla natural del rei Carlos II de Navarra, per això a Hug de Cardona se'l coneix com "El Navarrés"⁸⁹. El matrimoni va tindre els següents fills.

1. *Joan de Cardona i de Navarra*, II senyor de Guadalest i Caparroso, majordom del príncep Carles de Viana.
2. *Beatriu de Cardona i Navarra*, es va casar amb Pere Ramon de Montcada, Senyor del castell de Montcada i 8é senyor d'Aitona.
3. *Joana de Cardona i de Navarra*, es va casar amb Ramon de Castellà, senyor de Plasencia, del matrimoni van haver tres fills: Joan, que va morir fadrí, Baptista i Jeroni que van ser eclesiàstics.
4. I el fill natural *N'Onofre de Cardona*, per un temps senyor de Guadalest, i posteriorment senyor de l'alqueria de Setla al comtat de Dénia.

EL LLINATGE "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA (1238-1420)

El diumenge 1 de setembre de 1493 es signaven a la vila de Betxí els capítols matrimonials entre Joan de Cardona, senyor de la vall de Guadalest i de Confrides, dels llocs d'Ondara i Alcarràs, i dels llocs de Beniopa, Benipeixcar, Benicanena, l'Alqueria Nova i el Real, i sa esposa Maria Fajardo, i el fill d'ambdós, Alfons Folc de Cardona, d'una part, amb la noble Isabel Roís de Liori, donzella, filla legítima del difunt noble Joan Roís de Liori i la noble Beatriu de Montcada, de l'altra part, i van formar una sola família, la *Floc de Cardona i Roís de Liori*, la qual va rebre en 1543, de part del rei Felip II el títol de «Marqueses de Guadalest».

Amb aquest matrimoni els bens del llinatge dels Roís de Liori al regne de València, formats per les baronies de Betxí, Riba-roja, Gorga i les Valls de Zeta i Travadell, acabaran formant part del Marquesat de Guadalest, per la darrera voluntat d'En Sanxo Roís de Liori, avi patern de Na Isabel, a qui va cedir l'herència dels les terres vinculades del llinatge.

Estudiarem ara l'origen del llinatge Roís de Liori, com s'hi va instal·lar al regne de València, i com va anar ascendint en l'escala social a partir del servei a la casa dels Xèrica, una de les principal famílies nobiliaries valencianes des del temps de la conquesta, fins assolir a principis del segle XV d'un status benestant en la noblesa del seu temps.

87. ZURITA, J., *Anales de Aragón*, edició de Ángel Canellas López, edició electrònica de José Javier Iso (coord.), institució «Fernando el Católico», vol. VII, capítol XIII, pp. 296-297.

88. SOBREQÜÉS, S., *El barons...*, op. cit., p. 185.

89. *Ibidem*.

El cognom "Liori" ha sofert al llarg del temps distintes variacions, però totes tenen l'origen en el mot llatí *Ligorius*, que va derivar primer en Ligori i després en Liori. En els diferents documents apareix escrit de diverses maneres: *Lihori*, *Lihory*, *Elihori*, *Laori*, *Lahorri*, *Aliory* i també *Alori*. Nosaltres respectarem la grafia original Liori. A aquest cognom se li va afegir el patronímic *Roís*, derivat del nom Rodrigo, escrit a voltes *Roiç* o *Ruiz*, de manera que quedà com a resultat el cognom compost *Roís de Liori*, escrit en valencià, i *Ruiz de Liori*, en castellà.

L'origen del llinatge de la família "Liori" instal·lada al regne de València, es remunta al segle XIII, al moment mateix de la conquesta del regne, en la que participaren N'Hurtado de Liori i el seu fill En Roderic⁹⁰. Tots dos pertanyien a una família de cavallers aragonesos, que era originària del regne de Navarra.

El blasó primitiu del llinatge Liori estava format per tres creus de gules sobre camp d'argent, que després es va modificar per una creu de gules en camp d'or.

N'Hurtado de Liori (? , molt abans de 1238 - ? , poc després de 1273)

Primer senyor de Sot de Chera.

El cap del llinatge Liori al regne de València va ser N'Hurtado de Liori, era un noble aragonés, que va acompanyar Jaume I a la conquesta del regne de València. El rei el va premiar amb la concessió de l'alqueria de Sot⁹¹. Al Llibre del repartiment de València, Reg. II corresponent a l'any 1238 hi ha la següent anotació⁹²: "*Furtadus de Alori, alqueriam de Soto. XVI° kalendas februarii*". La donació que correspon al 17 de gener de 1238, alguns mesos abans de la presa de la ciutat de València a finals de setembre del mateix any.

En 1254 Hurtado de Liori va ser escollit pel rei Jaume I, juntament amb altres nobles aragonesos: Bernardo Guillen d'Entenza, Pedro Cornel, Alvaro Pérez de Azagra etc. per a rendir homenatge en nom del rei d'Aragó al rei Teobaldo de Navarra, a la concòrdia signada entre els dos reis⁹³.

L'alqueria de Sot de Chera es troba situada a la comarca dels Serrans constava d'una vintena de cases⁹⁴ (en l'actualitat englobaria els municipis de Sot de Chera i Chera). Però a banda del senyoriu sobre Sot de Chera, N'Hurtado de Liori també posseïa la veïna alqueria anomenada Villar de Benaduf, situada dins del terme veí de Chulilla (actualment anomenada Villar del Arzobispo)⁹⁵:

Juliella tenia muy espacioso termino, y en el se comprehendia el Villar, que entonces se dezia de Benaduf, posseyendole por aquel tiempo don Hurtado de Liori.

Malgrat la proximitat geogràfica segons afirma Tomàs Cervera no sembla que l'alqueria del Villar de Benaduf formara part del senyoriu de Sot de Chera, pot ser era una nova concessió reial, una compra o una dot matrimonial⁹⁶.

90. MESTRE PALACIO, J., *Alcalalí*, Alacant, Diputació, 1970, pp. 271-273.

91. Molts autors equivoquen Sot de Chera amb Sot de Ferrer, entre ells Escolano i Mestre Palacio, i tots aquells que han vegut de les seues fonts.

92. FERRANDO I FRANCÉS, A., *Llibre del Repartiment de València*, Paterna, ed. Vicent Garcia, 1979, p. 197.

93. ZURITA, J., *Anales de Aragón*, op. cit., vol. I, Libro III, p. 282.

94. CERVERA, T. (coord.), *Sot de Chera, estudio histórico-lingüístico*, Sot de Chera, Ajuntament, 2007, p. 12.

95. DIAGO, Fr. (1613), *Anales del Reyno de Valencia, Libro VII*, València, f. 383. Al parlar de la donació, feta el 26 de febrer de 1273 pel rei Jaume I, al bisbat de València de les viles de Gorga i Chulilla.

96. CERVERA, T. (coord.), *Sot de Chera...*, op. cit., p. 27.

Torre de l'alqueria de Sot de Chera.

L'1 d'octubre de 1271 el bisbe Andreu de València li va vendre a N'Hurtado de Liori i al seu fill Egidio Rodrigo, el terç delme que els corresponia de les seues terres de Sot, Chera i el Villar, sobre els productes del pa, del vi, dels arbres i dels altres fruits a que tenien dret, excepte el que corresponia als ramats, durant tots el anys les seues vides, a canvi de 60 sous anuals a pagar el dia de Nadal⁹⁷. El pergami original pertany a l'arxiu de la catedral de València, està escrit en llatí, però el tenim traduït al castellà a l'esmentada obra de Tomàs Cervera⁹⁸. N'Hurtado de Liori devia ser mal pagador ja que el bisbat de València li prefereix vendre el terç delme a cobrar-lo, tanmateix al dit document també l'absolen de pagar les quantitat que els devia fins llavors.

Aquesta alqueria del Villar va estar poc temps en poder dels Liori, ja que poc després de 1273 l'alqueria de Vilar de Benaduf formarà part de la baronia d'Andilla, propietat de Ximén Pérez d'Arenós, no sabem com es va produir el canvi de propietat, si va ser per venda, permuta o més be a causa d'una dot matrimonial, ja que en un estudi de la família Pérez d'Arenós apareix un Ximén Pérez d'Arenós de Liori⁹⁹. Està documentat que el 16 d'abril de 1300 En Ximén Pérez d'Arenós va lliurar l'alqueria del Villar de Benaduf al bisbe de València Ramon Despons¹⁰⁰.

En Gil Rodrigo de Liori (? , molt abans de 1271 – ?, després de 1296)

Fill de Hurtado de Liori. Segon senyor de Sot de Chera. Anomenat Rodrigo, Egidio Rodrigo o també Gil Rodrigo.

Del seu nom Rodrigo van prendre els seus successors el patronímic "*Ruiz*" o "*Roís*" (fill de Rodrigo), que a partir de llavors tots els membres de la família anteposaran al cognom Liori.

No sabem gaire de la seua vida, ni quan va néixer, ni quan va morir, ni amb qui es va casar. Només sabem que va vindre a la conquesta del regne de València amb el seu pare, i que amb posterioritat a 1273 el va succeir en el senyoriu de Sot de Chera. També que va participar en la repressió dels mudèjars durant les revoltes d'Al-Azraq, primer sota les ordres del rei Jaume I i després sota les del rei Pere III el Gran¹⁰¹.

En els anys 1295 i 1296 apareix com a senyor de Sot i de Chera als document relatius a la venda del castell i vila de Gestalgar, entre En Martín Ruiz de Foces i el rei Jaume II, i entre el rei i En Bernat Guillem d'Entença¹⁰²: "*castrum et villa de Xestalgar et turris et alcharea vocata de Landenya et campus vocatus La Pera confrontatur et terminatur cum termino de Sot quod est Egidii Rodicii de Lahori*".

No sabem amb qui es va casar, però si que almenys va tindre dos fills i una filla:

97. Arxiu Catedral de València, pergami 2.367 (1 d'octubre de 1271), citat per BURNS, R. I., *Societat i documentació en el regne croat de València. Diplomatarum I*, València, Tres i quatre, 1988, pp. 360 i 371. Veure Apèndix, Document 17.

98. El document en llatí i la traducció al castellà va ser publicada per Rafael Molís del Cerro, al programa oficial de festes de Villar del Arzobispo de 1954, i ha estat recollida la traducció a l'obra de LLATAS BURGOS, V., *Apèndice documental correspondiente a Orígenes del Villar del Arzobispo*, Villar del Arzobispo, Ajuntament, 1976, pp. 5-6, i també en CERVERA, T., *Sot de Chera...*, op. cit., p. 26.

99. LLATAS BURGOS, V., *Orígenes del Villar del Arzobispo*, Villar del Arzobispo, Ajuntament, 1976, p. 14, i també LLATAS BURGOS, V., *Historia del Villar del Arzobispo*, Villar del Arzobispo, Ajuntament, 1997, pp. 33-35.

100. ACV, Pergami 4709 (16 d'abril de 1300), traduït i publicat per LLATAS BURGOS, V., *Apèndice documental...*, op. cit., 1976, p. 7.

101. MESTRE PALACIO, J., *Alcalalí*, Alacant, Diputació, 1970, p. 272.

102. PASTOR I MADALENA, M., *El cartulari de Xestalgar: memòria d'un senyoriu valencià*, Barcelona, Fundació Noguera, 2004, pp. 111 i 116.

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

1. Gil Roís, hereu i successor en el senyoriu de Sot de Chera.
2. Juan, també anomenat Joan Garcés de Liori, qui en 1309 va participar en l'expedició del rei Jaume II a Almeria, juntament amb Jaume II de Xèrica¹⁰³.
3. Elvira Roís de Liori, casada amb Sancho López de Heredia, senyora de Gaibiel¹⁰⁴.

En Gil Roís de Liori I (? , molt abans 1296 – ?, després de 1304)

Fill de N'Egidio Rodrigo de Liori. Tercer senyor de Sot de Chera.

D'aquest personatge, només tenim un grapat de notícies escampades. Sabem que en l'any 1296 va participar en la campanya contra Múrcia, iniciada pel rei Jaume II, en la qual es va destacar¹⁰⁵. Segons Mestre Palacio seria conseller i gran privat d'aquest rei¹⁰⁶. Tanmateix que va ser conseller, juntament amb Jaume de Xèrica i Gil Martínez d'Entença, de Na Inés Zapata, en el conflicte per la possessió del castell d'Albarrazín, que enfrontava aquesta senyora amb En Lope de Gurrea¹⁰⁷.

En Gil Roís de Liori I, va ser vassall de Jaume II de Xèrica, personatge important de l'època, descendents del rei Jaume I i na Teresa Gil de Vidaure, encetant una col·laboració entre els dos llinatges, que acabaria amb la desaparició dels Xèrica, primer amb la mort d'En Pere de Xèrica en 1361, i definitivament dels seus successor en 1369.

El 9 d'abril de 1298 En Jaume II de Xèrica va ser nomenat pel rei Procurador general dels regnes de València i Múrcia, càrrec que ocupà fins a la primavera de 1300, en que va ser destituït per Jaume II¹⁰⁸.

Durant aquest temps mentre que Jaume II de Xèrica, duia a terme la seua procuració al regne de Múrcia, va nomenar al seu vassall, En Gil Roís de Liori I, lloctinent seu al regne de València. El 26 de març de 1299 va arbitrar en un conflicte entre les baronies de Xestalgar i Pedralba¹⁰⁹, emetent un document en el que s'intitulava: "*en Gil de Lahorri, tinent loch de procurador e-l regne de València per lo noble don Jayme de Exèrica procurador dels regnes de València e de Múrcia per lo senyor rey*". Però en setembre de 1300 el rei va manar a Gil Roís de Liori I que lliurara tots els llibres de la seua procuració a Ferrer Ballester i Bonanat Suau, havent aprovat aquesta cessió Guillem de Jàfer, que era l'assessor de la Procuració del regne de València¹¹⁰:

En 1304 el rei Jaume II va empenyorar la vila de Castielfabib a Gil Roís de Liori, com a garantia d'un préstec. Poc després el 3 de febrer de 1304 mentre detentava l'alcaidia del castell de Castellfabib, el rei Jaume II li va lliurar amés l'alcaidia del castell d'Ademús, amb un salari anual de 1.500 sous, també com a penyora per un préstec de 10.000 sous¹¹¹.

103. ESCOLANO, G., *Década primera de la historia de Valencia*, Llibre IX, capítol 47. I també ZURITA, J., *Anales...*, op. cit., vol. II, llibre V, p. 350.

104. ARV Justicia Civil, Leg. 2º, mº 23 (21).

105. ZURITA, J., *Anales...*, op. cit., vol. II, llibre V, p. 243.

106. MESTRE PALACIO, J., *Alcalalí*, Alacant, Diputació, 1970, p. 272.

107. ZURITA, J., *Anales...*, op. cit., vol. II, p. 264, ja que Inés Zapata volia que Albarrazín fora per al seu fill Fernando, que era un fill bastard del rei Pere III el Gran. Conflicte que va acabar el 7 d'abril de 1298 quan Na Inés Zapata li lliura la ciutat al rei Alfons III d'Aragó.

108. HINOJOSA MONTALVO, J., *Diccionario de historia medieval del Reino de Valencia*, vol. II, València, Biblioteca Valenciana, 2002, p. 527.

109. CERVERA, T. (coord.), *Sot de Chera...*, op. cit., p. 27, veure també PASTOR I MADALENA, M., *El cartulari...*, op. cit., pp. 62-23 i doc. 9.

110. ACA, C, reg. 266, f. 328v. (1300, septiembre, 14), citat per CABEZUELO PLIEGO, J. V., *Poder público y administración en el Reino de Valencia, 1239-1349, el oficio de la procuración*, València, Generalitat, 1998, p. 104: "*Egidio de Lahori, militem et cetera. Certificari quod vos tenendo locum nobilis Jacobi de Xericha, procuratoris tunc regni Valencie, tradidistis tempore quo dictum officium dimisistis quosdam libros Procuracionis dicti regni quos a Ferrario Ballistari et Bonanato Suau et quibusdam aliis recuperaveritis dilecto judici Curie nostre Guillermo de Jaffero, assessori dicte Procuracionis, tradicionem ipsam ratificantes et approbantes vos, dictum Egidium, inde quituum appellamus cum testimonio huiusmodi albarani nostri sigili munimine roborati. Data Cesarauguste, XVIIIº kalendas octobris, anno Domini Mº CCCº. Bernardus de Averse, mandato domini episcopi*".

111. ACA, reg. 234, fol. 54rº, citat per HINOJOSA MONTALVO, J., *Diccionario de historia medieval del Reino de Valencia*, vol. III, València, Biblioteca Valenciana, 2002, p. 616.

En Gil Roís de Liori I es va casar amb Na Mallada d'Entença, i fruit del matrimoni van haver els següents fills:

1. Gonzalo, hereu i successor en el senyoriu de Sot de Chera.
2. Gil, senyor de Cascante del Río, es va casar amb Sendina Sanchez Muñoz.
3. Hurtado Remírez, habitant de la vila d'Ademús, qui en 1331 va ser nomenat pel rei Alfons IV justícia d'aquesta vila¹¹².
4. Una filla, de la qual no en sabem el nom (pot ser Elvira), casada amb Gil Roiz de Castellblanc, cavaller de Castielfabib i senyor de Tormón, El Cuervo i Transcastiel, al regne d'Aragó¹¹³.
5. Elvira Roís de Liori¹¹⁴.

Segons Tomás Cervera Na Mallada d'Entença, (ell escriu Mallanda) seria probablement una neta d'En Bernat Guillem d'Entença, senyor de les baronies veïnes de Chiva i Gestalgar¹¹⁵.

En Gonzalo Roís de Liori i Entença (? , molt abans de 1323 – ?, després de 1356)

Fill d'En Gil Roís de Liori I i Na Mallada d'Entença. Quart senyor de Sot de Chera.

D'En Gonzalo ja en tenim alguna notícia més. Sabem que en l'any 1323 va participar en l'expedició a Sardenya, organitzada per l'infant Alfons, l'armada era dirigida per l'almirall En Francesc Carròs, i en ella participava juntament amb el cronista Ramon Muntaner i altres cavallers valencians¹¹⁶.

Va ser vassall i cavaller de la casa de En Pere de Xèrica, i va participar en el conflicte hagut entre el seu senyor i el rei Pere IV¹¹⁷. De nou, juntament amb el seu senyor, va participar a les campanyes militars impulsades pel rei Pere IV el Cerimoniós: primer en la guerra contra el rei Jaume III de Mallorca a les terres del Rosselló¹¹⁸ i també durant la guerra de la Unió.

Va ser el successor de Gil Roís de Liori I en el senyoriu de Sot de Chera, ja que hi consta documentalment com a senyor durant els anys 1333 i 1335¹¹⁹. Ell va ser qui va construir la primitiva església de Sot de Chera, consagrada a Sant Sebastià, ja que va sol·licitar al bisbe de València la creació d'una parròquia, la qual va ser autoritzada el 22 d'abril de 1355. En el mes de maig 1356 es va renovar per part del bisbat de València la venda del terç delme del mateix lloc per 50 anys més¹²⁰.

Les vicissituds i els esdeveniments polítics van afectar greument al senyoriu de Sot de Chera, que va patir les accions armades ocorregudes durant la Guerra dels dos Peres. Ja que en 1357 Sot de Chera havia caigut en mans castellanques, i va romandre a les seues mans fins que en la pau de 1361 va ser restituit el castell de Sot i el castell de Chera a En Garcia de Loriz, governador de València. En la segona fase de la guerra les tropes castellanques ocuparen als primers mesos de 1363 tota la vall del Túria

112. CABEZUELO PLIEGO, J. V., *Poder público...*, op. cit., p. 202.

113. CARUANA GÓMEZ DE BARREDA, J., *Notas para la historia de Tramacastiel*, Teruel, 1960.

114. ARV, Pèrg. 8218.

115. CERVERA, T. (coord.), *Sot de Chera...*, op. cit., p. 28.

116. ESCOLANO, G. *Década primera...*, op. cit., Llibre IX, capítol 47.

117. ZURITA, J., *Anales...*, op. cit., vol. III, llibre VII, p. 210. En 1336 va anar amb Pero Ximénez, en representació del seu senyor Pere de Xèrica, a donar excuses per què no havia acudit aquest a les corts valencianes convocades pel rei Pere IV per a la seua coronació en el qual Pere de Xèrica defenia a la madrastra del rei, Na Elionor, i en el que Pere el Cerimoniós va ordenar apoderar-se de les terres de Pere de Xèrica, conflicte que va acabar en 1337 amb la pau de Daroca.

118. Sabem que tan Gil Roís de Liori II com Gonzalo Roís de Liori van ser vassalls del noble Pere de Xèrica. Segons Zurita "*eran dos caballeros de su casa y sus vasallos*" i, juntament amb Pere de Xèrica, van participar en les campanyes militars del rei Pere IV el Cerimoniós.

119. ARV, Justicia Civil, legajo 37. També en PELLICER VALERO, J. A., *Sot de Chera estudio de comunidades rurales*, València, 1975, p. 28.

120. CERVERA, T., *Sot de Chera...*, op. cit., p. 29.

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

fins a Llúria, i no tornaria a mans aragoneses fins a l'agost de 1364, i definitivament en 1366, quan els castellans es van retirar¹²¹.

Aquestes convulsions van fer que una volta es va recuperar el senyoriu de Sot de Chera, aquest anara directament a mans de la corona, i més tard el 23 d'octubre de 1371 Pere IV el donara a títol personal a l'infant Martí¹²². No creem que la família Roís de Liori¹²³ renunciara de bon grat al senyoriu de Sot de Chera, de manera que pensem que van litigar per aconseguir la restitució, fins que la van recuperar en la persona de Gil Roís de Liori III, el senyor de Cascante i governador d'Aragó.

En Gil Roís de Liori i Entença (? , abans de 1308 – Eslida, 21 novembre de 1362)

Fill d'En Gil Roís de Liori I¹²⁴ i de Mallada d'Entença. Senyor de Cascante del Ríu al regne d'Aragó.

Cavaller valencià vassall dels nobles Jaume III i Pere de Xèrica. Com a vassall d'En Jaume III de Xèrica en 1326 va participar en les baralles entre aquest i sa mare, Na Beatriu de Llúria¹²⁵. Quan en 1335 En Jaume III de Xèrica va morir sense fills, el senyoriu va passar a mans del seu germà En Pere. Com a vassall d'En Pere de Xèrica, Gil Roís de Liori II en 1343 va participar en les campanyes militars del rei Pere IV el Cerimoniós contra Jaume III de Mallorca en el Rosselló, on Pere de Xèrica i el rei Jaume III de Mallorca es van entrevistar prop de Perpinyà¹²⁶. Tanmateix va participar en 1348 en la repressió contra els unionistes valencians, ja que Gil I Roís de Liori i altres cavallers, van ser nomenats pel rei, per a que recorregueren el regne de València recollint informació sobre els danys que havien rebut els llocs i els cavallers del bàndol reial per part dels unionistes, per després poder castigar els culpables de la rebel·lió¹²⁷.

En Gil es va casar amb Sendina Sánchez Muñoz, i fruit del matrimoni van tenir tres fills i una filla:

1. Leonor, es va casar amb Don Rodrigo de Zapata¹²⁸.
2. Gil, primogènit i hereu, senyor de Cascante i governador d'Aragó.
3. Ramiro.
4. Hurtado, a qui en vida el pare li va donar el lloc de Villota, per a que puguera seguir la carrera eclesiàstica, i en cas de fer carrera, l'havia de revertir a l'herència del germà primogènit.
5. Gracieta.

121. CERVERA, T., *Sot de Chera...*, op. cit., p. 30.

122. ARV, Libro de donaciones, tomo I, f. 180, citat per PELLICER VALERO, J. A., *Sot de Chera estudio*, op. cit., p. 28.

123. Un altra família anomenada també *Roís de Liori*, que segurament està emparentada amb la del nostre estudi, però que no l'hem de confondre, era la que gaudia de l'alcaidia del castell d'Ademús. Cal destacar que la proximitat entre els castells de Castellfabib i Ademús amb el senyoriu de Sot de Chera i Cascante, ens fa pensar en que les dues famílies estan emparentades. El càrrec d'alcaid sembla que es transmetia en herència. El segon de la família en ostentar el càrrec va ser Sanxo Roís de Liori, en 1357 (no sabem si és un descendent de Gonzalo Roís de Liori o de Hurtado Remírez de Liori), el tercer Lope Roís de Liori, en 1392, el quart Egidio Roís de Liori, en 1461, i posteriorment el seu fill Andreu Roís de Liori. Veure ZURITA, J., *Anales...*, op. cit., vol. IV, p. 166, veure també HINOJOSA MONTALVO, J., *Diccionario de Historia Medieval del Reino de Valencia*, vol. IV, València, Generalitat, 2002, p. 617.

124. ACA, reg. 204, fol. 199, citat per MESTRE PALACIO, J., *Alcalalí*, Alacant, Diputació, 1970, p. 272. En 1308, va ser legitimat un xiquet anomenat Gil Roís de Liori, sembla que era un fill natural de Gil Roís de Liori I. Aquest és un punt per aclarir, ja que la homonímia dels personatges ens pot confondre, el canonge Mestre Palació confon a Gil Roís de Liori II senyor de Cascante amb el seu fill que va ser Governador d'Aragó.

125. ZURITA, J.: *Anales...*, op. cit., vol. II, p. 264, i, op. cit., vol. III, p. 135. ja que En Jaume volia apoderar-se de totes les terres de Chelva i la Serra d'Eslida, que havien pertangut a son pare, Jaume II de Xèrica, i que ara les tenia sa mare en usdefruit, motiu pel qual va posar setge al castell d'Eslida. Na Beatriu de Llúria va cercar ajuda en el Tinent de Procurador del regne de València, l'almirall Bernat de Sarrià, qui va anar a alliberar el castell d'Eslida, allà Bernat de Sarrià va capturar el cavaller En Gil Roís de Liori, qui poc després va ser alliberat per ordre del rei Jaume II.

126. SOLDEVILLA, F., *Les quatre grans cròniques*, Barcelona, Selecta, 1971, p. 1085.

127. ZURITA, J., *Anales...*, op. cit., vol. III, pp. 298, i vol. IV, pp. 65 i 85.

128. *Diccionario histórico, genealógico y heráldico de las familias ilustres*, vols. 7-8, 2.ª ed., Madrid, 1859, p. 446.

La seua esposa Sendina pertanyia als Sánchez Muñoz, que era un noble llinatge aragonés, que ostentava el senyoriu de Pitarque a Teruel, i que durant el segle XIV es van establir al regne de València¹²⁹.

Gil Roís de Liori II va ser senyor de la vila de Cascante del Río, vila situada al regne d'Aragó a la Serra de Camarena, prop de les localitats de Teruel, Albarrazín, Ademús i Castielfabib. No creiem que es tracte de la vila de Cascante, situada al regne de Navarra, prop de Tudela, com creuen Escolano¹³⁰ i altres autors. Aquesta vila juntament amb les de Tormón, El Cuervo i Trasmacastiel, havien pertangut al cavaller Gil Ruiz de Castellblanc, cunyat seu¹³¹.

Va ser també alcaid del castell d'Eslida a les ordres d'En Pere de Xèrica, i des de 1361 de la seua vídua, Na Bonaventura d'Arborea. Va fer testament al castell d'Eslida el 21 de novembre de 1362, declarant usufructuària i administradora dels seus bens a sa esposa, Na Sendina Sánchez Muñoz, ja que el seu germà N'Hurtado Remirez de Liori ja era mort, va nomenar tutor dels seus fills al seu nebot, En Berenguer de Castellblanc, escuder seu i habitant de Castielfabib¹³². (un dels fills de Gil Ruiz de Castellblanc).

En Gil Roís de Liori Sánchez Muñoz (? , molt abans de 1362 – ?, poc després de 1419)

Fill del noble Gil Roís de Liori II senyor de Cascante i de Na Sendina Sánchez Muñoz. Senyor de Cascante del Río i governador del regne d'Aragó.

D'aquest personatge ja tenim molta més informació. Sabem que va ser cavaller i senyor de la vila de Cascante al regne Aragó, també va el següent en posseir el senyoriu familiar de Sot de Chera. També que es va casar amb *Teresa Fernández de Heredia y Centellas*, una pubilla de la família Fernández de Heredia, important llinatge de la noblesa aragonesa¹³³.

En Gil III Roís de Liori va ser el més cèlebre dels Liori antics, ja que va prestar grans serveis als monarques Joan I, Martí l'Humà i Ferran I d'Antequera, es va veure involucrat en els greus esdeveniments de la seua època¹³⁴, com veurem tot seguit.

Com a governador del regne d'Aragó i membre del braç dels cavallers, va participar en les corts d'Aragó, que reunides el dia 27 maig de 1388 a Saragossa en l'església de San Salvador, van jurar fidelitat al nou rei d'Aragó Joan I, i al seu successor el rei Martí de Sicília. Pel seu càrrec de governador d'Aragó, era l'encarregat de la defensa del regne aragonès per a la qual cosa podia reclutar companyies de gent armada. L'opinió que el cronista Zurita té d'ell és molt favorable¹³⁵:

era muy prudente caballero y de anciana edad y de mucha experiencia en las cosas de la guerra y de gran uso y consejo en los negocios de estado, y por su cargo procedía rigurosamente contra los delincuentes y turbadores de la paz y justicia, y andaba por el reino con mucha gente de guerra.

129. Alguns dels seus membres van ser alcaids de diversos castells: Ferran Sánchez Muñoz va ser alcaid del castell de Biar i Pere Sánchez Muñoz va ser alcaid primer del castell de Cocentaina i després del de Penàguila, un altre membre de la saga, Gil Sánchez Muñoz, va fer la carrera eclesiàstica i en 1423 va ser elegit successor del papa Benet XIII. Veure HINOJOSA MONTALVO, J., *Diccionario de Historia Medieval del Reino de Valencia*, vol. IV, València, Biblioteca Valenciana, 2002, pp. 57-58.

130. ESCOLANO, G., *Década primera...*, op. cit., Llibre IX, capítol 47.

131. CARUANA GOMEZ DE BARREDA, J., *Notas para la historia de Trasmacastiel*, Teruel, 1960.

132. Veure Apèndix, Document 18.

133. La seua dona era filla de Juan Fernández de Heredia, qui va servir al rei Pere IV en 1339, i que va ser senyor de Zurita, cavaller de l'hàbit de San Joan de l'Hospital, comanador de Villed i d'Alfambra i del consell del monarca en 1341, va ostentar la castellania d'Amposta, i va ser nomenat Ambaixador a Navarra el 1351, i a França el 1376. El 1376 any en que essent Mestre de Rodes, va ser fet presoner pels turcs, i poc després rescatat. Amés de ser el senyor de Zurita va comprar el comtat de Fuentes i la vila de Mora i en 1392 va comprar a la senyora Maria Pérez de Lozano (esposa de Pedro de Sessé, senyor de Samper i Calanda), el palau i les heretats de Caspe, per 60.000 sous, on fa fundar un convent de religiosos hospitalaris i on va ser soterrat. Es va casar dos vegades: la primera amb N'Antonia de Urrea, i la segona amb Na Teresa Centellas. De la primera dona va tindre un fill i una filla: Dionisio i Toda Fernández de Heredia y Urrea, i del segon matrimoni dos fills i una filla: Juan, Teresa i Blasco Fernández de Heredia y Centellas, veure ALMAGRO GORBEA, A., *El castillo de Mora de Rubielos solar de los Fernández de Heredia*, Teruel, Instituto de Estudios Turolenses, 1974, pp. 17-21.

134. MESTRE PALACIO, J., *Alcalalí*, Alacant, Diputació, 1970, p. 272.

135. ZURITA, J., *Anales...*, op. cit., vol. V, p. 73.

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

Va participar amb els seus dos fills, Juan Fernández de Heredia i Sanxo Roís de Liori, en les expedicions de pacificació, la de 1390 del rei Joan I al regne de Sicília; com la de 1409 del rei Martí de Sicília, a l'illa de Sardenya. També va formar part del Consell de sa Majestat el rei Martí l'Humà¹³⁶.

Però l'esdeveniment més important en el es va veure immers, va ser el conflicte per la successió del rei Martí l'Humà. Com a governador general d'Aragó es va oposar a que en vida del rei Martí l'Humà el comte Jaume d'Urgell prengués el càrrec de Procurador i governador generals dels regnes de la corona d'Aragó, càrrec que només corresponia a l'hereu del tron¹³⁷. Quan el 31 de maig de 1410 va morir Martí l'Humà sense haver designat cap successor al tron de la corona d'Aragó, En *Gil Roís de Liori*, que llavors era a Barcelona, va es haver d'amagar dels partidaris del comte Jaume d'Urgell, que el perseguien per matar-lo¹³⁸. El comte Jaume d'Urgell estava en contra d'En Gil Roís de Liori, governador d'Aragó, i també en contra dels seus familiars, els Fernández de Heredia¹³⁹.

Les corts del regne d'Aragó van designar quatre representants per solucionar el problema de la successió al tron: l'arquebisbe de Saragossa En Garcia Fernández de Heredia, el governador d'Aragó Gil Roís de Liori, el Justícia d'Aragó Juan Giménez Cerdán i el jurista Berenguer de Bardají¹⁴⁰.

El baró aragonès Antón de Luna, ferm partidari de Jaume d'Urgell, va assassinar l'arquebisbe de Saragossa, García Fernández de Heredia, amb la qual cosa va començar una guerra entre els Fernández de Heredia contra Antón de Luna, moment que va aprofitar el governador d'Aragó per cridar Ferran d'Antequera, l'altre candidat a la corona, per què entrara amb les seues tropes castellanes en el regne d'Aragó per combatre a Antón de Luna¹⁴¹, a qui el mateix governador d'Aragó va obrir un procés per la mort de l'arquebisbe.

En agraïment, Ferran d'Antequera va nomenar Gil Ruiz de Liori Camarlenc major i li va donar els senyorius de Mondejar i Torija a Castella, mentre que Blasco Fernández de Heredia era nomenat substituït seu en la Governació d'Aragó¹⁴². Va formar part també del consell reial, junt a altres grans personatges de la corona d'Aragó i del regne de Castella.

Va ser Gil Roís de Liori, com a governador general, i juntament amb el Justícia d'Aragó Giménez Cerdán, un dels encarregats per part del Parlament d'Aragó de triar els compromissaris que haurien d'elegir en la vila de Caspe el successor de la corona d'Aragó, i que com ja sabem el 28 de juny de 1412 van elegir a Ferran d'Antequera¹⁴³.

Però ací no va acabar tot, ja que poc després el candidat derrotat, Jaume d'Urgell, es va rebel·lar contra el nou monarca, que va començar una campanya per reprimir-lo, en la qual Gil Roís de Liori va participar, estant present en el setge de Balaguer i la rendició del comte d'Urgell¹⁴⁴, i també en la lectura de la seua sentència¹⁴⁵.

Es va casar Gil II Roís de Liori amb Na Teresa Fernández de Heredia, i els fruits del matrimoni van ser:

136. Juntament amb els arquebisbes de Tarragona, Saragossa, els bisbes de Barcelona, València i Mallorca, fra Joan de Tauste confessor del rei, En Guerau Alamà de Cervelló governador de Catalunya, els cambrers don Pedro Sánchez de Calatayud, Pere de Torrelles, Ramon de Torrelles i Galzeran de Sentmenat, el Mestre Racional Joan Desplà i el Tresorer Francesc d'Aranda. Veure ZURITA, J., *Anales...*, op. cit., vol. IV, p. 468.

137. ZURITA, J., *Anales...*, op. cit., vol. IV, p. 465.

138. *Ibidem*, vol. V, p. 6.

139. *Ibidem*, p. 25: "Gil Ruiz de Lihori gobernador de Aragón y sus hijos y aquella casa de Heredia -que eran muy poderosos por la autoridad y fuerzas de don García Fernández de Heredia arzobispo de Zaragoza- no solamente habían resistido al conde de Urgel para que no usase de la gobernación general, pero eran declarados enemigos del conde".

140. *Ibidem*, vol. V, p. 31.

141. *Ibidem*, vol. V, pp. 71-72.

142. *Ibidem*, vol. V p. 191.

143. JANER, F., *Examen de los sucesos y circunstancias que motivaron el compromiso de Caspe, y juicio critico de este acontecimiento y de sus consecuencias en Aragón y en Castilla*, Madrid, Real Academia de la Historia, 1855.

144. ZURITA, J., *Anales...*, op. cit., vol. V, pp. 218, 219 i 227.

145. *Ibidem*, p. 236.

1. Gil, el fill primogènit, es va canviar el nom i el cognom pels de *Juan Fernández de Heredia* quan va rebre de sa mare l'herència dels Fernández de Heredia.
2. Sanxo, fill segon va ser almirall de Sicília.
3. Yolant, es va casar amb el noble Galzeran de Santa Pau.

En Gil Roís de Liori va fer testament en Riba-roja el dia 14 de desembre de 1414¹⁴⁶, en ell hi va repartir les seues possessions entres els dos fills majors.

Va deixar a Joan Fernández de Heredia, fill primogènit i senyor de Mora, els castells, viles i llocs següents: el lloc de Xortino, a l'illa de Sicília; el castell i llocs de Sot i Chera, al regne de València; el lloc d'Olún, al regne d'Aragó; i el castell de Montalbán i la vila de la Pobla, amb les seues aldees, al regne de Castella (que li havien segut donades pel rei Ferran d'Antequera). També el Va instituir Juan Fernández Heredia, hereu universal de tots els seus bens, especificant els censal sobre el govern aragonés, i la jueria de Saragossa i la vila de Mora, i 3.500 sous que li deuen les aldees de Daroca, més 100 florins que li deuen les aldees de Calatayud, i els altres diners que posseeix, així com totes les joies i la vaixela. Amb la condició que si aquest o els seus successor moren sense descendència masculina la herencia passe a l'altre fill mascle.

Al seu segon fill, En Sanxo Roís de Liori, li va deixar els llocs de Riba-roja i de Betxí al regne de València; i els llocs de Gallano i Ministreta al regne de Sicília. Igualment amb la mateixa condició que si mor ell o els seus descendents sense successió masculina, que llavor tots els bens siguen de Joan Fernández Heredia.

En Gil s'encarregava de la procuració dels assumptes dels seus fills mentre aquestos eren a Itàlia en les campanyes militars de la corona¹⁴⁷.

El 26 julio1419 Gil Roís de Liori va donar al seu net, Juan Fernández de Heredia i López de Gurrea, les masies del Villarejo, La Cueva y Cardencla, al terme de Gea de Albarrazín, aquesta és darrera notícia que en tenim d'ell.

En Juan Fernández de Heredia (? , cap a 1379¹⁴⁸ – ? després de 1449)

Fill d'En Gil Roís de Liori III i Na Teresa Fernández de Heredia i Centellas. I senyor de Mora de Rubielos, al regne d'Aragó. Com a fill primogènit s'anomenava Gil Roís de Liori, però canviar el seu nom i el cognom paterns pels de la seua mare¹⁴⁹.

Va ser senyor de les viles de Mora de Rubielos, Mediana, Santa María, Botorrita, Fuedetodos, Acailla, Alcanizello i Aguillón al regne d'Aragó. Per solucionar un plet amb el seu oncle Blasco Fernández de Heredia y Boil, senyor de Botorrita, tots dos van signar el 22 de octubre de 1388, una concòrdia per la qual s'adjudicava a Juan Fernández de Heredia tots els llocs de la Sierra, que eren: Mora, Baldona, Alcalá, El Cuervo, Tormón, Balacroche, Mierla, Alhambra¹⁵⁰, la casa i heretat d'Alhambra anomenada la Cañada, amb totes les altres cases i heretats que estaven en el riu Alhambra, els molins de Sarrión i les cases i heretats de Teruel, anomenades Sebastián, Escrorriguela i Perales, i tot allò que hi havia a la serra de Cariñena cap allà, mentre a mossèn Blasco Fernández de Heredia i Boil li corresponien les viles de Fuendetodos, Alcañiciello, Ayles, Xaulin, María i Mediana, amb la condició que si un dels dos moria sense successió masculina, aquestes viles passarien a l'altre i als seus descendents. Així ho van signar en un document públic el 14 d'abril de 1393¹⁵¹.

146. Veure Apèndix, Document 22.

147. Veure Apèndix, Documents 19 i 20.

148. El 14 d'abril de 1393 Juan Fernández de Heredia va ratificar un acord amb el seu oncle Blasco Fernández de Heredia y Boil, senyor de Botorrita, cosa que confirma que era major d'edat (14 anys al regne d'Aragó).

149. ALMAGRO GORBEA, A., *El castillo de Mora...*, op. cit., pp. 21-22.

150. Mora, Baldona, Alcalá, El Cuervo, Tormón, Balacroche, Mierla, Alambra, aquestes terres formaran l'anomenat condado de Fuentes. Veure Apèndix, Documents 19, 20 i 21.

151. ALMAGRO GORBEA, A., *El castillo de Mora...*, op. cit., pp. 21-22.

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

Va participar en l'expedició de 1399 a Sicília organitzada pel rei Martí l'Humà i de la qual era un dels capitans, reforços amb els que el rei de Sicília Martí el Jove va aconseguir dominar els nobles sicilians rebels¹⁵². És va quedar allà a Sicília, Regne en el que es van produir uns bàndols nobiliaris, encapçalats l'un per Bernat de Cabrera comte de Mòdica, Ramon Bages i Ramon Xatmar, i l'altre per Juan Fernández Heredia i el seu germà Sanxo Roís de Liori¹⁵³. També el 26 de juny de 1409 va participar a l'illa de Sardenya en la batalla de Sant Luri, juntament amb son pare Gil Roís de Liori governador d'Aragó i el seu germà Sanxo l'almirall de Sicília.

A la mort del rei de Sicília Martí el Jove ocorreguda el 25 de juny de 1409, poc després de la victòria de Sant Luri, pel seu testament el regne de Sicília passava al seu pare Martí l'Humà, n'atorgava la regència a la seua vídua Blanca de Navarra, i manava que la reina fora aconsellada entre altres Juan Fernández de Heredia¹⁵⁴.

Des de Sicília Juan Fernández de Heredia va retornar a la península, on també es va veure immers en els esdeveniments polítics de l'interregne, juntament amb el seu pare. Contrari al comte d'Urgell, com a venjança per la mort de l'arquebisbe de Saragossa, oncle seu, va combatre al noble Antón de Luna, apoderant-se de la vila i castell d'Albarrazín¹⁵⁵; també va estar en el parlament d'Alcañiz, i va participar, juntament amb tropes castellanques i aragoneses, en la batalla de Morvedre a favor del bàndol dels Centelles contra els seus enemics els Vilaragut¹⁵⁶. Acompanyant el rei Ferran I des d'Aragó, va participar en la repressió del comte Jaume d'Urgell, va combatre les terres del comte d'Urgell de la Segarra, i va estar present en la lectura de la sentència contra el comte¹⁵⁷.

En Juan Fernández de Heredia formava part del Consell del rei Ferran I, i també va ser cambrer del rei, qui el va enviar al regne de Navarra a tractar el matrimoni entre la reina Blanca de Sicília i l'infant Joan. En nom del rei Alfons V el Magnànim va desafiar al Duc d'Anjou, quan va anar a la guerra de Nàpols en 1421¹⁵⁸.

Va formar part del braç dels cavallers, anomenats infançons, a les corts aragoneses de Vall de Roures, per causa de la guerra amb Castella, i va ser elegit Ambaixador de les dites corts davant les corts valencianes i catalanes. En 1449 va participar en la concòrdia amb el príncep Enrique de Castella. També va formar part del Consell del rei Joan de Navarra, Lloctinent del regne d'Aragó i germà d'Alfons el Magnànim¹⁵⁹.

Juan Fernández de Heredia es va casar tres vegades: la primera amb Na Maria Ximénez de Arellano, la segona amb Na Toda López de Gurrea i la tercera amb Na Marquesa de Heredia¹⁶⁰.

Del primer matrimoni no va tindre descendència, del segon va nàixer:

152. RUBIO, J. M., "Historia política", en *Historia de España, tomo III*, Barcelona, Gallach, 1935, pp. 145-146.

153. Per què el comte de Mòdica volia ser l'únic conseller del rei de Sicília i governar-ho absolutament tot, cosa a la qual es negaven els altres barons. De manera que el rei de Sicília va manar que marxaren de la seua cort Juan Fernández de Heredia, Sanxo Roís de Liori i l'arquebisbe de Palerm. El rei Martí de Sicília també va enviar a Juan Fernández de Heredia i a Ramon Xatmar a la península per què donaren compte d'aquestes bandositats. Però la pau no va arribar a Sicília fins que el 10 de març de 1406 el rei Martí el Jove va expulsar el comte de Mòdica de Sicília i li va manar presentar-se davant del rei Martí l'Humà. Veure ZURITA, J., *Anales...*, op. cit., vol. IV, pp. 420, 437, 438, 447.

154. El altres nobles eren fra Alamany de Foixà, prior de Messina i comendador de Montzò, els cavallers Lluís de Rajadell, Bartolomé de Invenio, Gabriel de Faulo, i Jacobo de Aricio el seu Protonotari.
ZURITA, J., *Anales...*, op. cit., vol. IV, p. 461.

155. Ja que el castell d'Albarrazín l'havia ocupat Juan Ruiz de Moros del bàndol d'Antón de Luna, va posar-l'hi setge i el va conquerir, prenent Juan Ruiz de Moros, encomanat el castell d'Albarrazín a Vives de Morvedre. Veure ZURITA, J., *Anales...*, op. cit., vol. V, pp. 68-69.

156. En la qual van derrotar el governador del regne de València, Arnau Guillem de Bellera i el bàndol nobiliari dels Vilaragut, partidaris de Jaume d'Urgell. Veure ZURITA, J., *Anales...*, op. cit., vol. V, p. 138.

157. *Ibidem*, pp. 198 i 236.

158. *Ibidem*, pp. 306, 327-328.

159. *Ibidem*, p. 407, i vol. VI, pp. 63 i 208.

160. ALMAGRO GORBEA, A., *El castillo de Mora...*, op. cit., p. 22.

Castell de Mora de Rubielos al Regne d'Aragó.

1. Juan Fernández de Heredia i López de Gurrea, anomenat "*el de Gelbes*", es va casar amb Na Isabel de Bardají, i no van tindre fills. Va morir en la campanya de l'illa de Gelbes a Tunísia combatent amb el soldà de Tunis el 2 setembre de 1432¹⁶¹.

Del tercer matrimoni va tindre dos fills:

2. Gonzalo Fernández de Heredia i Heredia, va succeir en el senyoriu el seu germà Juan.
3. Francisco Fernández de Heredia i Heredia.

En Sanxo Roís de Liori (? , després de 1380 – Catània (Sicília), 25 de desembre de 1420)

Va ser el segon fill d'En Gil Roís de Liori III governador d'Aragó i Teresa Fernández de Heredia i Centellas. Senyor de les viles de Betxí i Riba-roja al regne de València, i almirall de Sicília.

Va ser cavaller en temps dels reis Joan I, Martí l'Humà, Ferran I i Alfons el Magnànim. Va anar a les guerres d'Itàlia on participar en les campanyes de Sicília i Sardanya, allà va fer fortuna, i va arribar a ser almirall de Sicília.

El 23 de setembre de 1401 es va casar amb la noble Ramoneta de Riusech-Centelles, filla d'En Pere de Centelles, senyor de Nulues i Na Ramoneta Riusech, senyora de Riba-roja. Del matrimoni van tenir almenys dos filles i un fill.

1. Caterina.
2. Elionor.
3. Sanxo, hereu universal qui va ser vescomte de Gallano.

Amb Sanxo Roís de Liori comença la creació de la senyoria dels Roís de Liori al regnes de València i Sicília, al rebre per compra els castells i llocs de Betxí i Riba-roja, al regne de València, i dels castells i llocs de Gallano, Caprici i Ministreta al regne de Sicília.

Va fer testament al castell de la Mota de Santa Anastasia a Sicília el 25 de desembre de 1420 davant del notari Jacobo del Combulo. Va morir i va ser soterrat a Catània el 3 de gener de 1421¹⁶², els seus bens van ser hedetats pels seu fill Sanxo sota la forma de vincle hereditari.

161. RUBIO, J. M., "Historia política", art. cit., p. 159.

162. FERRANDIS IRLES, M., "Notícias históricas de Bechí, señores de esta baronía", *Ayer i hoy*, Castelló, 1911, pp. 430-431.

CONCLUSIONS

Per acabar aquest estudi hem de destacar les conclusions següents:

L'origen del llinatge Folc de Cardona prové de la casa vescomtal de Cardona a la Catalunya Vella, de la qual en tenim notícies des de finals del segle X. La branca principal del llinatge Folc de Cardona és la dels vescomtes, després comtes de Cardona, mentre que la branca instal·lada al regne de València era una branca secundària.

La vinculació del llinatge al regne de València cal cercar-la en el matrimoni concertat, el 10 de juliol de 1377, entre el comte N'Hug Folc de Cardona i Anglesola amb el marques de Villena Alfons d'Aragó i Foix, de manera que en 1392 el fill primogènit del comte de Cardona En Joan Ramon Folc es va casar amb Joana, filla del marquès de Villena.

Cal destacar la importància d'el personatge d'Alfons d'Aragó i Foix (1332-1412) per a l'establiment del llinatge Folc de Cardona a les terres valencianes. Ja que, va ser a causa dels conflictes amb el seu fill i hereu Alfons d'Aragó i Arenós (1362-1424), que el duc vell de Gandia va decidir adoptar el seu net Hug Folc de Cardona i criar-lo al seu castell de Gandia.

L'origen de la senyoria del ducat de Gandia en terres valencianes cal cercar-la en 1322, en les donacions fetes pel rei Jaume II al seu fill Pere (1305-1391) del comtat de Ribagorça al regne d'Aragó, el comtat de Prades a Catalunya, i del comtat de Dénia i Gandia al regne de València. Terres que van ser augmentades amb la compra de la senyoria que l'almirall Bernat de Sarrià tenia en les terres de La Marina, i amb la compra en 1356 de la Vall de Guadalest.

Amb aquestes donacions es van fer amb la clàusula de reversió a la corona en cas d'absència de descendència masculina, seria una cas similar als "apanage" francesos. Però l'infant Pere en 1325 va rebre amés la facultat d'alienar part de les seues possessions. Quan en 1356 l'infant Pere va ingressar en el monestir de Sant Francesc de Barcelona, va repartir les seues possessions entre els seus fills: el fill primogènit Alfons d'Aragó i Foix va rebre el comtat de Ribagorça, el comtat de Dénia i Gandia amb les altres possessions del regne de València, i l'altre fill Joan va rebre el comtat de Prades i la baronia d'Entença.

Amb aquesta herència Alfons d'Aragó i Foix es va convertir en un dels principals senyors feudals del regne de València, i no només d'aquest regne, ja que posseïa els marquesat de Villena al regne de Castella. La importància històrica del personatge és inqüestionable, ja que va participar en tots els fets d'armes i en la política reial tant dels renges de la corona d'Aragó com de Castella. Va ser nomenat I comte de Dénia, marquès de Villena i finalment I duc de Gandia.

En maig de 1407 el duc reial de Gandia signar un pacte amb el seu gendre Joan Ramon Folc comte de Cardona i la seua filla Joana, pel qual el quart dels seus fills, Hug, s'havia de criar amb ell al palau ducal de Gandia, a canvi a la mort del duc reial el net rebria una sèrie de possessions: les viles de Calasanz, Sanuy i Castellsent al Regne d'Aragó, el lloc d'Ondara i les alqueries del Real, Benipexcar, l'Alqueria Nova, Beniopa, Alcodar i Beiquena al regne de València, més les 6.000 lliures de la compra de la Vall de Guadalest. Les condicions de la donació eren que les terres serien franques, i tindrien l'alta i baixa jurisdicció, també que serien posseïdes en usdefruit per Alfons d'Aragó i Arenós fins la seua mort. Aquesta herència va ser la base de la senyoria dels Folc de Cardona al regne de València.

Com veiem es tracta de senyories que no pertanyien al "apanage" reial creat per Jaume II, ja que havien estat comprades o be per l'infant Pere, com era el cas de la Vall de Guadalest, o be per Alfons "el vell", com era el cas d'Ondara, El Real, l'Alqueria Nova, Beniopa, Alcodar i Beniomena, acomplint-se per a la resta de les possessions la clàusula de reversió a la corona.

La història de l'origen del llinatge Roís de Liori és més prosaica. L'origen deriva d'un cavaller anomenat Hurtado de Liori, qui el 17 de gener de 1238 va rebre del rei Jaume I l'alqueria musulmana de Sot de Chera, a la comarca dels Serrans.

L'ascens social d'aquesta família de cavallers va lligada al servei d'un dels principals llinatges del regne valencià, els Xèrica. En Gil Roís de Liori I va ser vassall de Jaume III de Xèrica, i a les seues ordres va ser lloctinent de governador del regne de València entre els anys 1298 i 1300, es va casar amb Mallada d'Entença, els seus fills Gonzalo i Gil van ser vassalls de Pere de Xèrica, amb qui van participar en totes les campanyes militars de la corona.

En Gonzalo Roís de Liori va ser senyor de Sot de Chera. Mentre que En Gil Roís de Liori II ho va ser de Cascante del Río (en Terol), qui es va casar amb Na Sendina Sanchez Muñoz. El seu fill Gil Roís de Liori III va ser el personatge més conegut del llinatge, va ser nomenat governador del regne d'Aragó, amb els seus fill va participar a les expedicions a les illes de Sicília i Sardenya. Pel seu càrrec de governador d'Aragó va ser un actor destacat del conflicte successori de la corona d'Aragó, va donar suport al candidat Ferran d'Antequera i va estar en contra de Jaume d'Urgell, pels seus serveis el rei Ferran I de Trastámara el va nomenar camarlenc i li va donar el castell de Montalbán i la vila de la Pobla al regne de Castella. Es va casar amb Teresa Fernández de Heredia y Centellas, a la seua mort va dividir el patrimoni entre els dos fills majors.

El fill primogènit anomenat també Gil Roís de Liori, va canviar el nom pel de Juan Fernández de Heredia, ja que va rebre l'herència de la família materna, i va ser senyor de Mora de Rubielos, al regne d'Aragó, del seu pare va rebre la senyoria de Sot de Chera al regne de València, i altres senyories als regnes d'Aragó, Sicília i Castella, amb aquestes possessions es va amb un important patrimoni. D'ell deriven els "condes de Fuentes" al regne d'Aragó.

El fill segon En Sanxo Roís de Liori, va fer fortuna en les campanyes italianes de la monarquia, va participar a la campanya de Sicília de 1390 i a la de Sardenya de 1409. A l'illa de Sicília va ser un dels nobles favorits del rei Martí de Sicília, qui li va concedir el títol d'almirall de Sicília, allà es va enfrontar amb el comte de Mòdica pel govern de l'illa. El 23 de setembre de 1401 es va casar amb Ramoneta de Riusech-Centelles, filla d'En Pere Centelles, senyor de Nules i Na Ramoneta de Riusech, senyora de Riba-roja. Va rebre en herència del seu pare les senyories de Betxí i Riba-roja, al regne de València, i de Gallano i Ministreta al regne de Sicília. D'ell prové el vescomte de Gallano.

DOCUMENTS DEL LLINATGE FOLC DE CARDONA

1

1322, 21 maig de (11 Kalendes Juny). Lleida.

Donació de Jaume II a l'infant Pere dels castells de Gallinera, Vall d'Ebo, Vila i vall de Pego, castell de Pop i viles de Laguar i Xaló, i el castell i vila de Crevillent.

AHN. Sección Nobleza, Parcent, C. 33, D. 50

Hoc est translatum bene et fideliter facturo decimo kalendas Decembris anno Domini millesimo trecentissimo tricessimo secundo, sumptum a quodam alio translato authentico, et sigillo Excellentissimi Domini Alfonsi Dei gratia Regis Aragonis appenditie roborato ut prima facie aprarebat, cuius thenor sinos citur esse talis: Hoc est translatum cuiusdam donationii per serenissimum Dominum Jacobum Regem Aragonis felicis recordationis, facte Inclito Domino Inffanti Petro, Ripacurtie et Impuriarum comiti nato suo, sumptum fideliter de mandato Illustrissimi Domini Regis Alfonsi Dei gratia nunc regnantis, ex registro dicti Domini Regis Jacobi memorie recolende, ni qua dicta donatio erat registrata, cuius carte donationis thenor sinosatur talis esse: In Dei nomine noverint universi quod nos Jacobus Dei gratia Rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corsice, ac Comes Barchinone, considerantes nos cum privilegio nostro inde confecto in civitate Ilerde, in sede videlicet civitatis eiusdem tercio decimo Kalendas Junii anno subscripto, Bulla nostra plumbea comunito, volendo vos melitimo et karissimo filium nostrum Inffantem Petrum paterno et regio favor prosequi, et ad comitalem dignitatem honorabiliter atollere, inseguire ac etiam sublimare, dedisse vobis et concessisse pro hereditate in feudum lionoratino sub certis conditionibus, pura donatione inter vivos, vestrique legitima successoribus imperpetuum, totum comitatum nostrum Ripacurtie, sub certis terminis limitatum cum pertinentis et iuribus universis eiusdem ut in dicto privilegio nostro plenis et seriusius continetur; attendentes etiam quod redditus et alia iura dicte comitatus Rippacurtie sunt adeo tenues atque pauci, quos vos dictus Infans Petrus et vestri, prout vestri status exposcit conditio, non possetis decenter et honorifice inde unire, nec quibus necesario convenir providere; idcirco, premisis de causis, affectantes vos momoratum Inffantem Petrum prosequi gratia ampliori, superaddentes dicte donationi nostro, per nos et nostros presentes et futuros, gratis et ex certa sciencia ac spontonea voluntate damus et concedimus pro hereditate, titulo pure perfecte, et irrevocabilis donationis inter vivos, in feudum honoratum sub forma modo et conditione subscriptis, vobis dicto Inffanti Petro, presenti et recipienti, jam a nobis emancipato vestrisque legitimis successoribus in perpetuum castrum nostro de Gallinera cum valle de Ebo, ac castrum villam et vallem nostram de Pego, et castrum nostrum de Pop, et Valles nostras de Alaguar de Eixalone, sita et sitas in Regno nostro Valentie citra Saxonam, et castrum nostro de Crevillent, situm in parte eiusdem Regni Valentie, ultra Saxonam cum militibus et aliis hominibus et feminis in predictis castris villa et vallibus habitantibus et habitaturis, et cum terris cultis et incultis, Alchareis, aquis, aqueductibus, furnis, molendinis, redditibus exitibus, proventibus et iuribus universis terminis et pertinentiis eorumdem et singulorum, et cum iustitiis ac mero et mixto imperio et omni iurisdictione et cum hostibus exitibus¹⁶³ et cavalcatis et redemptionibus eorum, monetatico, ac cum pace et guerra adempriviis, talliis, collectis, subsidiis, questiis, coloniis, districtibus, placitis, firmamentis, bannis, faticis, et cum faticis et cum dominis, carnalagiis, mensuraticis, pensiis, odventionibus, inventionibus, sive nobis, et cum omnibus aliis et singulis que nos ibi habemus, vel habere debemus, aut possumus prout melius et plenius habet, et singula ad nos et spectare debent quibuscumque causis iuribus vel modis. Hanc itaque donationem et concessionem facimus vobis dicto Inffanti Petro et vestris sub hiis forma modo, retentione et conditione, quod predicto castro de Gallinera cum dicta Valle de Ebo et de Pop et de Crevillent, cum suis terminis et pertinentiis in feudum honoratum absque aliquo servitio, secundum usaticis Barchinone, et consuetudines Cathalonie in perpetuum, pro nobis et heredes nosto universalis que Rex fuerit Aragonum et Valentie et successoribus eius; et teneamini vos et vestri pro ipsis prestare et facere homagium nobis et nostris; et etiam teneamini vos et vestri irati et paccati nobis et nostris dare potestatem et potestates de dictis castris et quolibet eorum, ac fortaliciis et terminis ipsorum secundum predictos usaticos Barchinone, et consuetudine Cathalonie, quandocumque et quotiescumque cam vel eas duxerimus reginendas, et alia facere que alii tinentes pro nobis in Cathalonia feuda honorata facere tenentur, et debent. Prenominatum Castrum

163. "Exercitus" error de transcripció del copista.

de Pego, et Villam ac Vallem eiusdem, et Valles de Alaguar et de Eixalon cum terminis suis habeatis et teneatis vos et vestri pro alodio libero atque francho; verum tamen tam pro castris et villa, quam vallisbus supradictis teneamini vos et vestri venire ad curias generales Regni Valentie, et interesse in eis quando et quotiens per nos vel successores nostros mandamus vel requisitionem receperitis supereo; retinemus etiam nobis et nostris, et sub hiis conditione modo et forma donationem vobis facimus supradictam, quod si vos vel filii seu filii, aut nepotes vestri sine alii quicumque descendentes a vobis legitimi masculini sexus videlicet decederitis sive decederent, quod absit, quandocumque asque filio vel filiis masculini sexus legitimis relictis, filio vel filiabus nepte, vel neptibus seu alii descendentes feminini sexus dumtaxat, quod incontinenti ipso facto castrum villam et valles de Pego predicta, ac Valles de Alaguar et de Eixalone, que vobis et vestris superius pro alodio libero atque francho damus atque concedimus, sint et reducantur ad feudum, ita quod ipsa vel ipse sint nepotes seu alie descendentes que vobis et vestris in predictis omnibus vel singulis que vobis damus succedant, et de inde successores eorum quicumque sive masculini sive feminini sexus teneant et tenere debeant perpetuo pro nobis et herede nostro universalis que Rex fuerit Aragonis et Valentie, et successoribus eius, in feudum honoratum absque aliquo servitio, secundum usaticos Barchinone et consuetudines Cathalonie predictum castrum et vallem de Pego nec non et Valles de Alaguar, et de Eixalon una cum predictis castris et locis de Gallinera cum Valle de Ebo de Pop, et de Crivillent, que vobis ut premititur damus in feudum; et teneantur pro ipsi prestare et facere homagium nobis et nostris; et etiam teneantur irati et paccati dare nobis et nostris potestatem et potestates de dictis castro villa et vallibus et quolibet eorundem, ac fortaliciis et terminis ipsorum secundum predictos usaticos Barchinone et consuetudines Cathalonie, quandocumque et quotiescumque eam vel eas duxerimus requirendas, ut supra de predictis feudis aliis continetur. Et in hoc casu nos et heres noster universalis ac nostri simus eo ipso absoluti et liberati omnino a promission et obligatione, quibus iuxta formam donationis per nos vobis facto de comitatu Ripacurtie supradicto, tenebamur ut filiam vel filias neptem vel neptes quas vos vel descendentes a vobis legitime haberetis, nos et nostri decenter iuxta conditiones earum deberemus matrimonio collocare, cum ex premissis que vobis damus, ipsis filie vel filiabus nepti vel neptibus seu aliis descendentes a vobis et vestris femini sexus vos et vestri super hiis providere possitis; sique dictus comitatus in eo casu sublata prorsus dicta conditione, ad nos et nostros [...] hiis vobis et vestris aliis in privilegio dicte donationis prefati comitatus tenentis. Retinemus insuper nobis et nostris quo si vos vel successores vestri quicumque vive masculini aut femini sexus decederitis sive decederent, quod absit, quandocumque absque prole legitima, quod omnia et singula que vobis et vestris [...] dicitur ut est dictum ad nos seu heredem nostrum universalem qui pro tempore fuerit Rex Aragonis atque Valentie absque contradictione honore [...] jecto quolibet integraliter debolvantur ac etiam revertantur; nosque et nostri in eo casu predicta castra, villam valles ac omnia [...] auctoritate nostra absque aliquo impedimento contradictione, onere et obligatione vestri seu vestrorum; salvo tamen quod vos et vestri sic [...] possitis ordenare pro anima vestra et vestris voluntatibus faciebatur usque ad quantitatem quingentarum marcharum argenti, quas [...] singulaque vobis cum hac carta nostra donamus, recuperemus, exsolvere teneamur et teneantur certum est erum quod iuxta [...] dictam quantitatem quingentorum marcharum de alia quantitate marcharum a nobis vel nostris ipsum [...] et mihihominus secundum formam eandem in ipso comitatu Rippacurtie dos el dotes uxoris vel uxorum cum qua vel qui [...] privilegio dicte donationis comitatus predicti hec et alia seriusus continentur; igitur salvis et retentis nobis et nostris que superius continentur, damus et cedimus vobis et vestris omnia iura nostra ac voces et actiones nobis pertinentes et pertinere debentes prescriptus castris et vallibus, et sing[...] quascumque et res ratione eorum; quibus possitis in iudicio et extra quem ad modum nos possemus ante huiusmodi donationem; constituentes vos et vestros in hiis omnibus et singulis dominos et procuratores ut in rem vestram propriam sub formis et modis superius expresatis, inducentes vos de presenti in corporalem possessionem omnium et singulorum predictorum que vobis damus, ad habendum, tenendum et possidendum, et perpetuo a vobis et vestris legitimis predictis successoribus espletandum, sicut melius et plenius ac sanius dici et intelligi potest ad vestrum et vestrorum salvamentum et bonum intellectum, mandantes per presens privilegium nostrum, vicem etiam epistolo gerens, militibus et universis aliis et singulis hominibus tan xristianis quam sarracenis in dictis castris et vallibus habitantibus et habitaturis, quod vos memoratum Inffantem Petrum et vestros habeant pro dominis suis, vobisque et vestris prestant homagium et fidelitatem ac vobis et vestris pareant et attendant ut Domino dictorum castrorum et vallum, salvis tamen nobis et nostris retentionibus supradictis; nos enim ipsos et eorum quemlibet ab omni homagio et obligatione quibus nobis tenentur absolvimus, et preterea penitus liberamus; mandamus etiam universis officialibus et subditis nostris presentibus et futuris, quod hanc donationem et concessionem nostram teneant inviolabiliter et observent; et non contraveniant nec aliquem contravenire permitant. At hec nos Inffans Petrus predictus confitentes sub virtute iramenti interius per nos pre-titi nos excessisse etatem quatuordecim annorum et ultra recipientes cum reverentia et filiali devotione a vobis

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

Excellentissimus Principe Domino Jacobo Dei gratia Rege Aragonum antedicto, Domino et Patre nostro carissimo, a quo jam emancipatus sumus, gratiam donationem et concessionem predictam sub modis formis conditionibus et retentionibus suprascriptis, ac eisdem omnibus et singulis prout superius largius et latius continetur consentientes exprese convenimus et promittimus per nos et nostros vobis dicto Domino Regi presenti et recipienti et vestris modos, formas, conditiones et retentiones prescriptos tam in prestando homagio, tam in dandis potestati et potestatibus predictorum et singulorum, quam aliis omnibus et singulo suprascriptis, et per vos supra retentis, attendere firmiter et complere, ac perpetuo per nos et nostros inviolabiliter observare; et omnia et singula iuramus per Deum et eius sancta IIII^{or} Evangelia manibus nostris corporaliter tacta, attendere et complere, et in aliquo numquam contravenire; et etiam pro predictis et singulis facimus vobis et manibus, comendatum iuxta usaticos Barchinone et consuetudines Cathalonie. Ad huius autem rei memoriam et perpetuam firmitatem facta sunt inde duo consimilia instrumenta, alterum habendum et tenendum per dictum Dominum Regem, et alterum per dictum Dominum Infantem Petrum sigillata Bulla plumbea dicti Domini Regis et sigillo dicti Domini Infantis Petri. Quod est actum in civitate Ilerde, in castro Domini Regis, undecimo Kalendas Junii anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo secundo.

Sig+num Jacobi Dei gratia Regis Aragonis, Valentie, et Corsice, ac comitis Barchinone, qui hec concedimus et firmamus.

Sig+num Infantis Petri predicti, qui hec concedimus, firmamus, atque laudamus.

Testes huius rei sunt qui presentes fuerunt, Nobilis Bernardus de Sarriano,

Gondiçalvus Garcie,

Arnaldus Dauslor,

Lupus Santii de Luna,

Petrus de Boil,

Jacobus de Corniliano,

Philipus de Boil,

Raymundus Castellani,

Petrus Marti, thesaurarum Domini Regis,

Petrus de Castlarino, Judes curie, et Franciscus de Bastida, et Dominicus de Viscarra, scriptori Domini Regis predicti fecerunt duplicata, et fuerunt clausa per Bernardum de Aversone, Notarium Domini Regis, qui cessit.

Sig+num Alfonsi Dei gratia Regis Aragonis Valentie, Sardinie et Corsice, ac comitis Barchinone, qui huic transsumpto dicte donationis, de nostro mandato, a dicto registro legitime translato auctoritatem nostram impendimus et decretum, ut ei tanquam originali suo fidei plenaria ab omnibus impendantur appositum iuc de mandato nostro per manum fidelis scriptoris nostri Guillelmi Augustini in civitate Ilerde, quinto decimo Kalendas Julii anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo octavo; quod etiam transsumptum ad maiorem roboris firmitatem sigillo nostro appenditio iussimus roborari.

Sig+num Berengariis Salvatoris Scriptoris dicti Domini Regis ac etiam Notarii publici per totam terram et dominationem eiusdem, auctoritate Regia, qui hoc translato Regie donationis predictae, a dicto registro fideliter sumptum, et cum eodem legitime comprobantum autoritatumque per dictum Dominum Regem, ut supra patet, scripsi et calasis in civitate Ilerde quinto decimo Kalendas Julii anno Domini millesimo trecentesimo vicesimo octavo, cum literii tamen rasis et emendatis in linea secunda ubi dictum carte.

Sig+num Jacobi Crespi Justitie valentie in civilis que visso prefato Regio originali transsumpto huic translato auctoritatem suam prestitit ac decretum.

Sig+num Philipi de Rosilione Notarii publici valentie, auctoritate regia et curie eiusdem pro Jacobo Scribe, qui iussu in hoc translato apposint, ac scripsit.

Sig+num Geraldi de Benviure, Notarii publici Valentie, qui hoc fecit fideliter translato, ac cum suo originali comprobabit, et clausit, cum supra posito in XIII^{III}^a linea ubi dicitur, et etiam teneamini vos et vestri irati et peccati nobis et nostris.

1328, 3 idus de Juny. Castell de Malda.

Absolució feta per Hug de Cardona als habitants de la vall de Pop del dret d'evicció per la venda de la vall de Pop feta per l'infant Pere comte d'Empuries i Ribagorça a Na Maria Lladró i el seu fill En Vidal de Vilanova.

AHN. Sección Nobleza, sig. Parcent, C. 46, D. 15

Absolució feta per nobiliem Huguetem de Cardona habitantibus vallis de Pop de fideiussione quam sibe fecerant.

Noverint universi Quod Nos nobilis Huguetus de Cardona filius nobilis Raymundi Fulchonis vecomitis Cardone quodam. Attendentes que in contractu cessionis absolucionis et remissionis factii vobis inclito domino Infanti Petro, illustrissimi domini Jacobi bone memorie Regis Aragonum filio, Rippacurcie et Impuriari Comiti. Per nos dictum Huguetum de toto iure nobis competenti in Comitatu Impuriari et vicecomitatu de Basso, et in Castris hereditate, bonis et iuribus universis que fuerunt nobilis Malgaulimi Comitis Impuriari quondam, vos dictus dominus inffans Ex pacto inter nos et vos ac tutores nostros tunc inico susceptistis in vos omnia hereditans predictae. Et convenistis ac permisistis suscipere in vos onus hagi at vos opponere contra quoscumque facientes vel moventes contra nos vel nostrorum questionem petitionem atque demandam iure vel facti in iudicio vel extra iudicium racione hereditatis et bonorum que fuerit dicti nobili Malgaulini ac nobis et nostris teneri de firma et legali eviccionem tam super hiis omnibus que essent a nobis vel nostris evicta quere super interesse superibus et expensis inde facis, atque sstentis pro quibus obligastis ac nobis vos et omnia bona vestra. Et ad maiorem predictorum securitatem atque cautelam dedistis nobis fideiussores inter ceteros aliamiam et quasquidam singulares personas Castri et vallis de Pop, qui per inde obligarunt se et omnia bona sua et universitatis eiusdem pro ut in publico instrumento inde confecto auctoritate Petri de Monte auctoritate Regia notarius publici Barchinoni et per totam terram et dominacionem eisdem domini Regis quinto idus november anno domini Millessimo CCC^o vicesimo quinto plenius continentur idcirco Atendentes vos dictus dominus Infante Petrum vendidisset nunc dictus Castrum de Pop com omnibus iuribus et pertinenciis universis honorabili domne Marie Latroni uxor Raymundi de Villanova quondam ac Vitalono de Vilanova pupillo ipsorum coniugum filio nec non venerabili Vitali de Vilanova domini Regis consiliario tutoris et curatori testamentario Vitaloni predicti et eius nomine ementi et recipienti Sicque Infante nos rogaveritis et fideiussionem et obligacionem predictas nobis per dictam aliamam et singulares Castri de Pop ut predicatur factas adsolvere atque remittere deberemus. Et aproperet cum presenti publico instrumento perpetuo valituro certificati plene de iure nostro non compulsi coacti vel errore lapsi vel in aliquo circumventi gratis excerta sciencia ac consulte cum consilio et assensu nobilis Guillermi de Angularia olim tutoris nostri promissioni ac obligacioni nobis ut premicitur facis per dictam aliamam et singulares Castri de Pop Renunciamus omnio eiusque predicta absolvimus renunciamus difinimus ac penitus relaxamus et etiam vos dictum dominum inffante a juramento ec homagio propterea prefacto in querentum predictam obligationem tangere dinostatur ducimus absolvendum et cassantes irritantes ac omnio viribus vacuantes per missionem fideiussionem ac obligacionem predictas predictam aliamam Castri et vallis de Pop et singulares eiusdem ab eis omnibus peresus absolvimus et penitus ac dictis emptoribus dicti Castri Nos et omnia bona nostra ubique hibita et habenda. Et scientes nos ese maiorem viginti anorum certiorari de iure nostro Excerta sciencia Renunciamus beneficio minoris etatis e institucionis in integrum et omni alii iuri racioni e consuetudini contra hic repugnantibus quoquomodo per predicta tamen non iuredimus renunciare absolvere difinite sive remittere aliis fideiussoribus per vos dictum dominum inffante datis et in ipso instrumento contentis seu expresatis permissionem fideiussionem ac obligacionem ques nobis fecerunt per predictus nec supra eis intendimus aliquam innovationem facere vel eos in altius combattere immo premissa omnia quo ad illos remaneant in suo robore at valore. Ad hoc nos nobilis Guillermus de Angularia olim tutor dicti nobilis Hugueti licet diu est capus dicte tutele futurum excitint veritamen ad cautelam promissis omnibus consentimus utemque assenssum prestamus eaque omnia laudamus ratificamus aprobamus et excerta sciencia confirmamus promissaque omnia et singula firmamus pomittimus et pascicimur in manu et posse notari infrascripti recipientis pascicentis stipulantis et recipientis nonie vestri dicti domini inffantis ac emptorius dicti castri supradictorum ac aliame et sigularum et omnium aliorum quorum interest in ceterit aut interesse in futurum. Actum est hoc in Castro de Malda III idus iunii Anno Domini Millessimo CCC^o vicesimo octavo. Sig+num nobilis Hugeti de Cardona predicti qui hec laudamus concedimus et firmamus Sig+num nobilis Guillermi de Angularia qui firmavit Ilerde Idus iunii Anno predicto qui predictis omnibus consentimus firmamus ratificamus laudamus ac etiam confirmamus. Testes firme nobilis Hugeti de Cardona sicut nobilis Gillermus de Cardona. Berengarius Çacirera et Bertrandus de Monte Magastrio militis.

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

Sig+num Guillermi Terexeda scriptoris iurati Dominici de Biscarra notari subscripti que de mandato eiusdem predictis interfui et signum meum hic aposuit

Sig+num Dominici de Biscarra auctoritate Regia Notari publici per totam terram et dominationem eiusdem qui hic scribi fecit et clausis cum littere superpostis in XIII linea ibi legitur predicta.

3

1387, 18 de maig. Barcelona.

Capitols matrimonials entre els Marquesos de Villena i els Comtes de Cardona, per casar els seus respectius fills Joan de Cardona i Joana d'Aragó.

ARV. Mestre Racional, n.º 9600, ff. 46rº a 50vº

"Diversorum Marchionis et Comitis de Cardona"

A b c

En nom de Deu e de·la sua gràcia. Sapeu tots quanta aquesta carta veuran e oiran. Que nos do Alfonso, del senyor infant En Pere a qui deus perdo fill, marquès de Villena comte de Ribagorça e de Dénia, de una part. E nos N'Uch comte de Cardona, de·la part altra. Attenents que per rahò del matrimoni que·s deu fer de don Johan fill de mi dit Comte ab dona Johana filla de mi dit Marqués per los honrats Mossèn Pere March cavaller, en nom de procurador de mi dit Marqués E per En Romeu Çatorre, en nom de procurador de mi dit Comte a açò specialment constituïts, foren fets e fermats, çerts Capitols ab diverses pactes e condicions on poder d'En Jacme Ros notari públic per tota terra e senyoria del senyor Rey d'Aragó e d'aquí fetes dues Cartes públiques de una metexa tenor e a cascuna part la sua, closes e publicades per lo dit notari. La tenor de·les quals es ut seguitur: An Xpisti nomine e eius gratia amen. Sic cunctis notum, quo die veneris decima julii Anni a nativitate domini M. CCC. LXX. Septimi, honorabilis et circumspectus vir Petrus March milis procurator et nuncius specialis infrascripta per agenda constitutus ab inclito Egregio et speciabili domino Alfonso Illustris domini Infantis Petri nato, Cum instrumento público confecto in villa de Ayora vicesima prima die febroarii Anno a Nativitate domini Mº CCCº LXXº Septimo, clauso et subsignato per discretum Berengarium Pastor notarium publicum dicte ville, habens plenum posse in eodem et speciale mandatum infrascripta et alia faciendi ut nichil notario infrascripto constitit manifeste, ex parte una. Et venerabilis providus et discretus Romeus de Turri procurator viro domino Hugone dei gratia Comite Cardone, cum publico instrumento confecto Barchinone, die sexta julii Anno a Nativitate domini Millesimo CCCº LXXº Septimo clause et subsignato per discretum Franciscum Peritarii Regia auctoritate notarium publicum Barchinonum. Habentes plenum posse et speciale mandatum. Subscripta et alia faciendi, ut mi notario infrascripto constitit evidenter, ex parte altera, presencialer constituti in Civitate Valentie, vocato ab hec me Jacobo Ros notario, quedam capitula inter eos supra negotio er me dicto notario concordata et firmata fuerint inter ipsos, quorumquidem capitulorum series et tenor dignositer est talis: En nom de deu tractat es e avengut que matrimoni sia feyt e fermat entre lo noble en Johan, fill del molt noble N'Uch per la gràcia de deu Comte de Cardona, e de·la noble dona Beatriu per aquella matexa gràcia Comtesa de Cardona, muller sua de part. E la noble Na Johana filla del molt Egregi et spectable baró N'Alfonso per la gràcia de deu Marqués de Villena e Comte de // Dénia, e de·la molt spectable dona Violant muller sua de·la part altra, sots los pactes formes e covinencies deius scrites.

Primerament és convengut que lo dit Noble N'Uch, Comte de Cardona fera per ell abns del dit fill seu, qui encara és contituhit en Edat infantil deguda emancipació per manera que acò valeda e haia bona eficàcia de dret, faça de present heretament e donació ferma entre vius per contemplació del dit matrimoni al dit Johan fill seu sots los pactes emperò formes vincles e condicions deius scrites, de tot lo Comtat de Cardona, qui olim era vezcomdat, e de tots e sengles Castells viles e lochs forteses e termens de aquell Comtat, e de·la honor de Torà, que fon d'En Ramon de Cardona, ab tots lochs forteses e castells e termens d'aquella honor, la qual honor lo dit noble N'Uch ha per titol de compra que·n feu. E que lo dit heretament e donació de totes les dites coses li faça ab tots e sengles feus feudataris, vassalls, dones, homens e fembres, e ab totes jurisdiccions, senyories, rendes, e altres drets e pertinències del dit noble N'Uch ha huy e possehex totes les dites coses.

Ítem li farà lo dit heretament e donació generalment de totes sengles altres bens seus immobles, que huy ha onsevol sien dins lo principat de Catalunya. Emperò d'aquesta donació, excepta e foragita lo dit donador, tots

e sengles censsals morts e violaris e tots bens movents, onque sien que haia huy, e haurà d'aquí avant per qualque titol. E lo dit heretament e donació fa lo dit noble donador sots los pactes, vincles, condicions e formes qu'es segueixen. És a saber que aquell donador sia senyor e poderós e tenga e posseescha e senyoreg totes les dites coses, e de tota sa vida, per dret de ús de fruyt axí que lo dit Johan vivent lo dit pare seu per be que stigués o habitàs enseps ab lo dit pare seu expressa licència e voluntat del dit donador, sinó axí com davall se conté. Mas que après mort del dit noble donador pare seu, tot lo dit us de fruyt sia finit expressament, que lo dit donador, e ab la dita noble dona Comtessa e que visque enseps honorablement de totes les coses dessus donades, e dels fruyts e esdeveniments d'aquelles, segons lur stat e condició. E si per ventura, ço que deus no vulla, discordia entrevenia, entre lo dit donador e la dita noble Comtessa, e lo dit fill lur e la dita noble muller // sua sdevenidora, per la qual discordia enseps star o habitar no poguessen, o no volguessen, es avengut que en aquest cas, lo dit noble Johan ab la dita noble muller sua sdevenidora stiguén, o puxen star separats de la habitació e statge del dit donador, e que lo dit donatari haia e posseescha plenariament aytant com durara la dita separació e discordia per tenir sa honor e son stament e per subportar los carrechs del matrimoni, totes les vaylls, terres e lochs, que lo dit noble donador ha e posseheix en lo Regne de València, e tot ço que lo dit donador comprà, que era d'En Ramon de Cardona, ço és la dita honor de Torà, ab totes rendes drets e pretinències de la honor e de les dites vaylls terres e lochs del dit Regne de València. Axí emperò que lo dit donatari haia la dita possessió per manera de los us de fruyts e per sostenir son stament. E si après tornarà lo dit donatari e muller sua sdevenidora en casa del dit donador, en la forma dessus declarada e obtengur per lo dit donatari la donació del dit Comtat e altres lochs contenguts en la dita donació. Los dits lochs vaylls e terres de Regne de València tornen al dit senyor Comte, o a qui aquell plaurà, o pertanyerà plenariament franchs quitis e descarregats del dit us de fruyt.

Ítem se reté lo dit donador en lo dit heretament e donació Quaranta Mill florins d'Aragó, de les quals puxa fer testament e totes ses voluntats.

Ítem se reté part açò que si la dita Comtessa mare del dit Johan sobreviurà après mort del dit noble marit seu donador sessus dit, en aquest cas, lo dit donador puxa lexar sis volrrà a la dita Comtessa de sa vida solament per provisió sua de les mellors rendes annuals, o lochs del dit Comtat, exceptat Cardona, que s volrà entrò en quantitat o summa solament de Mil Cinchcentes lliures barceloneses, les quals rendes la dita Comtessa haia tenga e culla cascun any en la forma que lo dit donador volrrà e ordenarà per son testament, o altra derrera voluntat, e d'aquelles puxa assi matexa provehir.

Ítem se reté lo dit donador que après son obte los seus marmessors o altres persones, que ell ordenarà, o volrà per testament, on en altra manera per pagar e satisfere tots deutes torts e injurys, a les quals e a les quals lo dit donador sia obligat e tengut, tenguen e posseesquen poderosament e segura, e sens tot empatxament e contrast del dit Johan, e de tota altra persona, los lochs deius scrits. Es a saber los lochs de Malda, e de Vayllmoll, e tota la dita honor de Torà, e lo castell e loch de Pujalt, ab totes rendes jurisdiccions senyories emoluments e drets de tots los dits lochs e de cascun de aquells entrò que los dits deutes, torts, e injurys sien entegrament pegats, e satisfets, e pagades e satisfetes.

Ítem vol es reté expressament lo dit donador, que si'l convendrà morir abans que lo dit Johan fill seu sia pregengut en Edat de dotze anys // en aquest cas totes les rendes, emoluments, e fruyts del dit Comtat e totes altres coses desús donades sien e haien eser convertides cascun any, levada la provisió del dit Johan, segons son estament e condició, en paga dels dits deutes, torts e injurys als quals o a les quals lo dit donador sia tengut, e açò sia servat es haia axí aseguir, entrò que lo dit Johan sia prevengut a la dita edat de XII anys. Per tal que los dits lochs dessus specialment salvats e retenguts per pagar los dessus dits torts, injurys e deutes sien abans quitis e delliuats al dit Johan.

Ítem ultra les dites coses se reté es salva, lo dit donador, que sí altres fills mascles de ledesme e carnal matrimoni part aquest que huy ha, d'aquí avant li naxeran que les coses dessus dites de que hereta lo dit Johan puxa donar e triar, a aquells fills seus mascles naxedors sobre la dita heretat. Ço és a saber si hu o dos seran, a cascun deu mill florins d'Aragó, e si més de dos fills mascles hi naxeran que per los altres quantsque sien no puxa res pus avant donar ne triar, sobre lo dit heret. És çert que a son fill Hogaet, que ja huy ha, no salva ne tria res en aquest heretament com ja haia als de que'l pot e entan be heretar.

Ítem se reté es salva, en la present donació e heretament, que sí per ventura d'aquí avant li naxeran filles ledesmes e naturals, una e moltes, que si una serà haia sobre lo dit heretament, en temps de maridar, o quantque maridar la volrrà lo dit donador, si en vida sua haurà loch maridar la o après quantque marit pendrà vint mill florins d'Aragó. E si moltes seran que la primera nada haia aquells XX mill forins e una de les altres deu mill florins, sobre lo dit heret en temps de maridar e com marit pendrà, e que la dita heretat haia eser descarregada e quitia de tots altres carrechs e de altres qualsevol fills o filles sinó axí com dit és.

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

Ítem se rets es salva lo dit donador e ab tal condició fa lo dit heretament e donació que si per qualsevol cas, en vida o en mort del dit donador, lo dit matrimoni no venia a acabament, que lo dit heretament e donació fos nulle e que totes les dites coses en aquest cas tornassen al dit noble donador, sí lavors vivia e sinó vivia fos seguida la sua voluntat e ordenació testamentaria que hauria feta.

Ítem part açò se reté, que posat que lo dit matrimoni vegan a perfecció e lo dit Johan après moria, quant-que quant sens fill o fills mascles ledemes e naturals, o ab tals fills mascles qui morissen sens fills mascles o encara ab tals fills que no venguessen a edat de XX anys, que totes les dites coses en aquest cas tornassen al dit donador, sí lavors viuria, e sí lavors no viuria que tornassen a aquell o aquells fill o fills seus mascles o a net, o a nets seus de fill o de fills seus mascles ledemes e naturals, que ell volria e ordenaria per son testament, o altra derrera voluntat, axí que // aquell fill, o fills, o nets mascles de fill o fills seus, en aquest cas, segons que per ell ordenat seria succehissen en lo dit Comtat e altres coses dessús dites per aquelles graus per aquell ordre e manera que lo dit donador ho hauria lexat manat e ordenat. E sí algun fill mascle del dit donador o d'altres fills seus mascles no hi romanien e no hi havia, o hi romanien filles del dit donador, e axí mentre hi romanien filles del dit Johan dessús heretat que la filla, o filles, que hi hagués del dit donador. E encara que totes altres netes que y hagués d'altres fills o filles d'aquell donador, axí que aquelles filla o filles romanents e sobrevivents del dit Johan primeres e abans de totes altres filles e netes del dit donador succehiren, en les coses desús dites, segons que ordenat serà per lo dit donador e per lo dit Johan fill seu en testament, o altres derrereres voluntats en dafalliment de fills o nets mascles de fill o fills mascles del dit donador, axí com dit és, declarat expressament e entès, que fills mascles que sobrevisquessen e romanguessen procreats del dit matrimoni sien e deien eser primers de tots altres en la successió del dit Comtat e altres coses dessús donades, posat que altres fills mascles del dit Johan hi romanguessen d'altre matrimoni procreats e posat que hi romanguessen altres fills mascles del dit donador, o d'altres fills seus, declarat encara e entès que en tot cas, que fos o pogués ésser loch que la dita successió del dit Comtat e altres coses dessús dites, o de partida d'aquelles degués o pogués porovehir a fembra, que les filles del dit Johan procreades del dit matrimoni, en el cas que ni hagués una, o moltes fossen tots temps primeres en aquella successió de totes altres filles que hi hagués del dit Johan, de altre matrimoni, e encara de altres filles e netes del dit donador. Exceptat emperò e salvu que lo dit Johan en tot cas puxa fer testament e ses voluntats de deu mill lliures barceloneses. E axí meteix puxa triar e lexar a cascuna de ses filles, en cas que hu sobrevisquessen, posat que moris sens fills o fills mascles per maridar les, ço és, si hu sobreviurà solament una per aquella Quinze mill lliures, e sí hii sobreviuran dues, o més avant vint cinch mill lliures, entre totes. E sots los pactes, condicions retencions, vincles, formes e maneres desus dites, lo dit donador fa lo dit heretament e donació ab carta pública ordenadora largament ab sagrament, e ab totes promittences, e renunciacions, clausules e cauteles, profitoses e necesaries.

Ítem es avengut, que lo dit Marqués do e constitueca ara per lavors, en dot e per dot de la dita filla sua vint cinch mill forins d'Aragó, los quals sia tengut assegurar de pagar al dit Comte de Cardona, o a qui ell volrà // fermament al dia que lo dit matrimoni se çelebrarà en faz de Ecclesia. Axí que lo dit Comte e no altre en cas que lavors visqua e prenga lo dit dot e aquella puxa convertir en ço que li plaurà sens contrast del dit Johan fill seu, o de altra persona.

Ítem part açò lo dit Marqués sia tengut lavors en temps, que lo dit matrimoni se çelebrarà en faz de Ecclesia donar la dita filla sua aparellada e arreada be e honorablement. E per que lo dit matrimoni, eye sponsals d'aquell nos poden de present fer, per defalliment de Edat dels dits Johan e Johana, lo qual Johan fon a tres del present mes de juliol, de dos anys e mig, e la dita Johana, és de edat de dos anys e II mesos, es avengut, que sien fetes seguretats fermes e bastants, per cascuna part de fer les dites sponsals e matrimoni de III de gener prihevi-ment a dotze anys, lavors pus prop següents, en lo qual temps lo dit Johan serà de Edat de XV anys. E que sia promès e assegurat, que lavors lo dit Johan farà a la dita Johana Carta dotal, e àpocha dels dits vint cinch mill florins, e creix de dotze mill cinchcents florins, a ús e costum de Catalunya, e que los dits dot e creix li assegurarà sobre tots sos bens, e en special sobre çerts lochs del dit heretament, dels quals serà mesa possessió segons que en semblants fets es acostumat de fer.

Ítem enten e vol lo dit senyor Marqués que la dita Comtessa mare del dit don Johan ferme en los contractes del dit matrimoni per aquella pus fort e millor manera que per dret se puxa e deia ordenar.

Et oblatis ac traditis dictis Capitulis michi dicto notario ut est dictum prenverinati venerabilis Petrus March nomine prefato, et Romeus de Turri nomine superdicto, convenerunt ac promiserunt bona fide sibi invicem et vicisim ac jurarent per deum et eius sancta evangelia manibus suis corporalie carta, ac fecerunt et prestarunt alter ad invicem et mutuo, nomibus sepetattis fidem et homagium, ore et manibus comendatum que prefata capela et omnia et singula ineis ac ipsi procuratoris nomine ipsorum duorum principalium tenerent complerent, et obser-

varent, tenerique compleri et observari facerent sine solo fraude, et conterire quod si facerent vel fieri facerent voluerunt, ac convenerunt inde, se ut supra in eis contenta, singula singulis referendo, attendunda et complenda posset constringi et fornari etc et compelli, modis et compulsionibus opportunis. Et nichilominus si contigeret que occasione aliquorum supra contendorum aliquem predictorum dominorum paci aut sustitueret dapnum aliquod interres vel gravamen, aut // facere aliquos sumptus missionis seu expenssas, totum id quantumcumque sit vel fuerit promiserunt sibi ad invicem emendare solvere e delliberare super quibusquidem dampnis et interres et sumptibus voluerent ad invicem tredi, illi quem contingerit suptivere, aut facere dicta dampna sumptus et interres, solo eissus iuramento, nullo alio probacionis genere requisito, quod nunch pro tunch et econtra aliter alter e vicisum nomibus supradictis detulit et concessit. Et pro premissis omnibus et singulis tenendis observandis complendis et attendendis firmiter ut est dictum obligarunt sibi ad invices nomibus supradictis presentibus et stipulantibus et mi dicto notario supra et infrascripto tanqua publice persone loco et nomine dictorum dominorum, Marchionis Villene ac Comitis Cardone ac suorum et illorum interest vel poterit interesse in futurum ligittime stipulanti et recipienti omnia bona dictorum dominorum principalium suorum mobilia et immobilia ubique habita et habenda, voluerunt denique prefati venerabilis procuratores, que de premissis fiant dicta publica instrumenta consimilia tradenda, scilicet unum parti dicti domini Marchionis, et alterum parti dicti domini Comitis Cardone penes eos, ad conservationem iuris eorumdem remansura. Que acta fuerut Valentie die et anno predictis.

Sig+num Petri March, Sig+num Romei de Turri procuratorum predictorum, qui hec laudarunt, concesserunt et firmarunt. Presentis fuerunt ad hec restes convocati venerabilis er providi et discreti Berengarius Mercaderii iureperitus, et Jacobus Castella valentie habitatores.

Sig+num mei Jacobi Ros auctoritate regia notari publici per totam terram et dominationem illustrissimi domini Regis Aragonis, qui predictis interfui eaque requisitis per partem domini Egregii et spectabilis domini Comitis Cardone in hanc publicam formam scribi feci, eisdumque tradidi clausique, loco, die et anno prefixi, cum supreponito in secunda linea presentis mei clausure, ubi dicte clausique:

Considerans après que per major corroboració e fermetat dels damunt dits matrimoni e capitols sobre aquell fets ara per Nos dits Marqués et Comte stants personalment en la ciutat de Barchinona, designats ab gran afecció lo dit matrimoni venit a bon acabament, concordantment sien stats fets e atorgats alguns altres çerts capitols en ma e poder dels notaris deius scrits e d'aquí regestes dues cartes públiques de una matexa tenor, los quals capitols, sub los que-s seguexen.

Ço que lo Marqués de Villena e lo Comte de Cardona han a fer per complir lo matrimoni de don Johan fill del dit Comte ab dona Johana filla del dit Marqués.

Primerament que faran complir les sposalles del dit don Johan ab la dita dona Johana personalment e no per procurador, o procuradors, dins Gandia per tot lo mes de deembre per vinent. E les noces après ço és del mes de Giner, qui ve en dos anys segons que en los preinserts capitols és contengut. Emperò si lo dit Comte de Cardona, o son fill havien just empediment perquè fos perill trametre lo dit Johan en lo loch on les sposales se devien fer // que en aytal cas pogués prorogar les sposales per un any après següent, e que les Noces se haien a fer dins la vila de Cardona, on haien a menar la dita dona Johana en lo dit temps de les noces.

Ítem que per complir les sposalles e nupcies en lur temps sien dades arres per cascuna part, exes per part del dit Marqués lo Castell e loch de Stepenya e la vila de Montanyana, situats en lo Comtat de Ribagorça. E per part del dit Comte sien dats los lochs de Malda e Maldanell ab sos termens. E per los habitants de cascuns dels dits lochs façen de present sacrament e homenatge que en son cas hauran e tendran per senyor, ço és los de Stepenya e Montanyana al dit Comte de Cardona, e los de Malda e Maldanell al dit Marqués de Villena.

Ítem lo dit Marqués ha a fer obligació, de la dot per ell promessa que es vint cinch mil florins d'Aragó pagadors en aquesta forma, ço és un mes abans del dia de les noces, deu mill florins, e los restants Quinze mill florins, en dos anys après següents. Ço és set mill cinch cents florins en lo primer any. E set mill e cinch cents florins en lo segon any. E sí en los dits dos derres terminis e cascun dells no pagara les dites quantitats que sia tengut carregar e fer çenssal mort, ab carta de gràcia, a rahò de Tretze mill solidos per mil sobre tots los lochs del Comdat de Ribagorça, e d'açò façen de tota la quantitat de XV mil florins venda de çenssal mort ab la dita gracia, abans de les sposalles, lo dit Marqués e tots los homens dels lochs del dit Comdat de Ribagorça, ab bastants cartes e seguretats acostumades de fer en Cathalunya en semblants contrattes les quals sien ditades a coneixença d'aquell savi que lo Comte de Cardona elegirà e ab aquelles obligacions e seguretats, renunciacions, sacraments, homenatges e clausules, que lo dit savi dirà, e que correguen les pagues en cascun termini çesat de fer les dites pagues.

Ítem que lo dit Marqués dona tota la dita dot de vint cinch mill florins a la dita filla sua sots tal condició que si aquella morrà sens infant o infants puxa la dita Johana restar e fer a ses voluntats de la terça part de la dita

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

dot, e que les dues parts tornen al dit Marqués, o a son hereu, e si morrà ab infants o infant que puxa fer a ses voluntats, de tota la dita dot.

Ítem lo dit Comte de Cardona farà donació e heretarà lo dit don Johan fill seu segons forma dels Capitols fets entre ell el lo dit Marqués, sobre lo dit matrimoni los quals capitols son en carta pública closa per En Jacme Ros notari de València. Però per tal com lo dit Comte en los dits capitols havia promès al dit don Johan les vaylls de Pego e la baronia de Torà e enaprens les dites vaylls sien stades venudes, es estat convengut, entre les dites parts que en smena de les dites vaylls, lo dit Johan tenga e haie axí com devia tenir e haver les vaylls segons forma de la dita carta, lo vezcomtat de // Vilamur e la baronia de Vayllmoll, e lo loch de Tarroya, e que ho jure lo dit Comte.

Ítem lo dit Comte e lo dit don Johan son fill asseguraran tota la dita dot a la dita dona Johana, ab lo crex que hu farà lo dit don Johan, que és dotze mill cinchcents florins, sobre los dits vezcomtat de Vilamur e baronia de Vayllmoll. Com la honor de Torà, ja sia obligada a la Comtesa de Cardona per la sua dot perquè nos poria a açò obligar a la dita dona Johana.

Ítem que totes les seguretats promeses per les dites parts adinvicem e en los dits Capitols contengudes se haien a fer e complir ab acabament entre les dites parts, de la una a la altra, ans que lo dit don Johan partescha del dit Comdat per anar a fer les dites sposalles. E en special se haia a fer la venda del damunt dit çenssal ab tot acabament.

Ítem que los dits Marqués e Comte pus ara son presents en Barchinona ratifiquen e de nou fermen tots los dits capitols contenguts en la dita carta feta per lo dit en Jacme Ros, com aquells sien stats fermats per procuradors lurs. E axí matex loen e confermen los presents capitols, e, o juraran.

Per tal nos dits Marqués e Comte stats personalment en la casa del capítol del monestir dels frares menors de la dita ciutat de Barchinona, en una ma e poder dels notaris deius scrits, e en presència dels testimonis deius nomenats concordantment e de certa sciència per nos e per los nostres loam aprovam ratificham e confermam, e de nou fermam totes e sengles coses en les damunt dites cartes e capítols, axí en los fets ja per los dits nostres procuradors, com en los fets ara per Nos contenguts. E prometem e juram per nostre senyor deus e per los sants evangelis d'aquell ab nostres mans corporalment roguats, e encara per virtut de homenatge ara per nos fet del un al altre de nostre mans e boques, que tendrem servarem e complirem, ab acabament, totes les damunt dites coses e cascuna d'aquelles congengudes en totes les damunt dites cartes e capítols. E axí en los capítols fets e fermats per los dits nostres procuradors, com en los fets fermats ara novellament per nos segons que en aquell son limitades e declarades e no y contravendrem ne contravenir farem per alguna manera, o rahò, sots la obligació ja dessus dits Marqués e Comte de Cardona, volem e manam eser fetes dues cartes públiques, de una metexa tenor, de les quals cascuna part tenga la sua, a conservació de son dret.

Fforen fetes les damunt dites coses en la casa del capítol del monestir de frares menors en la ciutat de Barchinona, a XVIII dies del mes de maig del any de la nativitat del senyor M. CCC. LXXX^a Set. Se+nyal de nos do Alfonsso Marqués de Villena. Se+nyal de nos N'Uch Comte de Cardona damunt dits, qui totes e sengles damunt dites coses loam, atorgam e fermam.

Testimonis foren presents a les dites coses lo noble Mossèn N'Arnau Roger de Pallars, e los honrats Mossèn Pere March cavallers, e En Pere d'Orriols ardiachà de Moya, de casa del dit senyor Marqués e los honrats Mossèn Matheu de Caldes cavaller e En Luis de Rajadell, En Ramon Dezbrull, donzells e en Romeu Çatorre de casa del dit senyor Comte de Cardona. //

Sig+num mi Ffrancisci fiscal auctoritate illustrissimi domini Regis Aragonie notari publici per totam terram et dominacionem scribeque maioris incliti et magnifici domini Marchionis Villene Comitis Rippacurcie et Denie qui predictis omnibus et singulis dum sic agerentur unactim testibus suprascriptis et notario infrascripto interfui eaque in hac publica forma requisitus per dicti domini Marchionem dedigi et scribi feci meoque solito signo signavi in testimonium premissorum, constat aut de raso e correcto in Quinquagesima linea ubi scribirut delliberare e com suprapositis in LVIII^a linea legitur preinserts e in LXV^a linea ubi ponita d'Aragó e in LXVII^a ubi dicitur lin farà lo dit don Johan que, et cum supraposito in secunda linea presentis mie clausant ubi çernitur ubi.

Sig+num mi Petri Ferrarii sitatoris ville Colssone publici notari Regia auctoritate per totam terram et dominacionem illustrissimi domini Regis Aragonie scriptorique dicti domini Comitis qui predictis omnibus, una cum noatri et scriptore predicti domini Marchionis ac testibus sprascriptis interfui. Eaque ad requisicionem partium predicarum meo solito signo sinavi in testimonium veritatis, loco, die et anno superius expressatis.

1389, 27 gener. Montzó.

Acord entre Alfons marqués de Villena comte de Ribagorça i Dénia, i Hug comte de Cardona, per a que Joan, fill del comte de Cardona, pugui retardar la seua anada a Gandia a coneixer la seua núvia Joana, filla del marqués de Villena, sota la condició que si no va abans de dos anys, haurà d'anar a casar-se a Gandia.

ARV. Mestre Racional, n.º 9600, ff. 51rº a 52vº

Diversorum Marchionis et Comitis de Cardona

A b c

In dei nomine Pateat Universis Quos cum inter inclitum Alfonsum Marchionem Villene Comitemque Rippacurcie et Denie et parte una. Et multum Nobilem et Egrerium virum domini Ugonem de Angularia Comitem Cardone ex parte altera supra matrimonio inter multum nobilem Johanem Raymundi filium dicti domini Comitis Cardone Et inclitam Johanam filiam dicti domini Marchionis, domino concedente, adinvicem contrahendo noviter facta in hita et conconrdata ut fertur fuissent, quedam capitula huiusmodi seriei.

Com en l'any passat en lo mes de juny en la ciutat de Barchinona en lo monastir dels frares menors fossen fets çerts capitols entre lo Marqués de Villena e lo Comte de Cardona, sobre lo matrimoni deus voler fahedor entre don Johan fill major del dit Comte de Cardona, e dona Johana filla del dit Marqués e Comte. Ab sacrament e homenatge ed de aquen fetes dues cartes públiques, d'una matexa tenor partides per Abc per les quals appar, com lo dit don Johan deu anar personalment per tot lo mes de Deembre present a la vila de Gandia per sposar-se ab la dilecta dona Johana. Et com per causa de aquestes corts generals quel senyor Rey continua en la vila de Monçó, lo dit Comte haia pregat lo dit Marqués, que volgués allargar la anada del dit don Johan, per fer les dites sposalles, lo dit Marqués allarga lo dit Comte e la anada del dit don Johan, sots les condicions següents:

Primerament que tota d'ora qu-el (simplement, al marge) dit Marqués volrà per tot lo mes de Jener primerament lo dit don Johan sposarà per paraules de present en presència del senyor Rey e de la senyora Reyna lo procurador de la dilecta dona Johana, a açò specialment constituhit.

Ítem lo dit Marqués e lo dit Comte en presència del senyor Rey e de la senyora Reyna permetran e faran sacrament e homenatge, la un al altre, sots les penes en les dites cartes contengudes, que lo dit matrimoni del dit don Johan e la dita dona Johana se complirà, del dit mes de Janer primer vinent, en dos anys següents, es assaber en aytal forma que si lo dit Comte trametrà lo dit don Johan, del dit mes de Janer en un any o abans a la dita vila de Gandia, per veure la dita sa sposada, que en aytal cars lo dit Marqués sia tengut de trametra sa filla dona Johana a Cardona per fer ses núpcies dins los dits dos anys. Et en cas que lo dit don Johan dins lo dit any no sia anat personalment a la dita vila de Gandia per veure la // dita sua sposada, que lo dit Comte sia tengut de enviar lo dit don Johan, dins los dits dos anys a la dita vila de Gandia per fer allí ses noces e complir lo dit matrimoni.

Ítem que lo dit senyor Marqués per çò com ell e ses universitats del Comdat de Ribagorça han feytes alcunes protestacions sobre les seguretats feytes han al dit Comte de Cardona de pagar a ell los Vint e Cinch Milia florins, del dot de la dita dona Johana, e sobre la venda que ell e ses universitats dessús dites li han feita de çensal per rahó del dit dot que lo dit senyor Marqués renúncia a aquellas protestacions totes e conferma e ratifica les seguretats e vendes de censal e totes altres coses que assegurades haia per la dita rahó, e promet e iura qu'en farà ratificar e confirmar a tots aquells quin son stats venedors e asseguradors, e renunciar a totes protestacions en contrari feytes e coses, per que alcunt dupte se pogués posar en lur seguretat e ferma de les dites coses e per què sia ben ferm lo contracte e que tot açò farà e complirà per tot lo dit mes de Janer. Et lo dit Comte haia a complir les arres e tot çò que a fer haia d'ací per tot lo mes de febrer primer vinent.

Ideo die veneris octavadecima die mensis Decembris Anno a nativitate domini Millesimo Trecentesimo Octuagesimo Octavo, in villis Montissoni in presentia Berengarii de Tresserris scriptoris jurati e substituti ame Berengario de Tresserris patre suo, auctoritate Regia notario infrascripto. Et in presentia etc. testium subscriptum ad hec specialiter vocatorum et rogatorum dictus dominus Marchio Villene, ex parte una, et dictus Comes Cardone, ex parte altera, laudarunt approbarunt, atque firmarunt, capitula suprascripta et omnia et singula in eis contineta. Et promiserunt sibi ipsis adinvicem et predicto substituto meo hec ad ipsis et eorum utroque, vice mea legitima stipulanti pro omnibus quorum interest vel poterit interese et convenerunt bona fide, ex per acto inter eos in hito solemnem stipulationem interveniente, et etc. iurarunt in aias eorum per dominum deum et eius sancta Quatuor evangelia, eorum manibus corporaliter tacta que predicta omnia et singula in dictis capitulis conenta et expressata, in quantum per quemcumque eorum ad eorum ipsorum seriem capitulorum attendi faciant et complebunt alter eorum

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

alteri, adinvicem et vicisim tenebunt observabunt attendent et complebunt e contra ea vel eorum aliquos non facient ve venient aliqua ratione, iure, modo, causa. Et pro predictis attendendis firmerit et complendis sibi ipsis adinvicem et vicisim se et bona eorum omnia et singula mobilia et immobilia ubisque habita et habenda. Obligarunt, rununciarunt, quantum ab hec omni iuri, legi, foro, racioni, constitutioni et consuedini, contra hec venientibus. Hec aucta universa et singula promiserunt pacti fuerunt et iurarunt predictis inclitus dominus Marchio et Comes, ex una parte, et dictus multum nobilis et Egregius dominus Comes Car//done, ex altera, sibi ipsis invicem et vicisim et dicto filio et substituto meo vice meam, hec ab ipsis et eorum utroque pero personis illis omnibus et singulis quarum interest et intererit legitime stipulanti et reciienti, et de predictis omnibus et singulis ambo dicti domini Marchio Villene et Comes Cardone et eorum uterque requisiverunt, et mandarunt fieri duo publica instram unius et eiusdem tenoris, per alfabetum divisa, quorum unum dicto domino Marchioni et alius dicto domino Comiti Cardone tradat per me dictum et subscriptum notarium. Que fuerunt acta die, loco et anno predictis, presente dicto scriptore et presentibus testibus honorabilibus Berengario de Pau, Petro March et Matheo de Calderiis militibus.

Postmodum vero die mercuri vicesimaseptima die mensis januarii Anno a nativitate domini M^o CCC^o LXXX° IX°, in quadam aula castri dicte ville Montissoni ubi serenissimus dominus Rex hospitabat dicti inclitus dominus Marchio de Villena, ex parte una, et multum nobilis et Egregius vir diminus Comes Cardone, ex parte altera, in presentia etc. testium subscriptorum, ad hec specialiter vocatorum et rogatorum sive preiudicio et derogationem aliquorum de prescriptis feterunt et prestiterunt juramentum ad sancta dei Quatuor Evangelia eorum manibus corporaliter tacta. Nec non etc. et alter eorum alteri adinvicem et vicissim homagium ore et manibus de presenti comendatum sub quorum iuramenti et homagii fide et religione promiserunt ex pacto solemnem et conveniunt, adinvicem que tenebunt et observabunt attendent et complebunt sibi ipsis adinvicem capitulum sequentes quod est unum de capitulis preinsertis per ipsas partes jam firmatis ut prefertur et no contrafacient vel venient aliquo iure, causa, vel racione, cuiusquidem capituli tenor talis est:

Ítem lo dit Marqués e lo dit Comte en presència del senyor Rey e de la senyoria Reyna prometran e faran sagrament e homenatge, la un al altre, sots les penes en les dites cartes contengudes, que lo dit matrimoni del dit don Johan e de la dita dona Johana se complirà del dit mes de Janer primer vinent en dos anys següents es assaber en aytal forma, que si lo dit Comte trametrà lo dit don Johan del dit mes de Janer en un any o abans a la dita vila de Gandia, per veure la dita sa sposada, que en aytal cars lo dit Marqués sia tengut de trametra sa filla dona Johana a Cardona per fer ses núpries dins los dits dos anys. Et en cas que lo dit don Johan dins lo dit any no sia anat personalment a la dita vila de Gandia per veure la dita sua sposada, que lo dit Comte sia tengut de enviar lo dit don Johan, dins los dits dos anys a la dita vila de Gandia per fer allí ses noces e complir lo dit matrimoni. Et Hec annecti et continuari riquisiverunt, ad finem promissorum et de ipsis omnibus duo ut predicatur, // fieri consumilia instrumenta, per alphabetu divisa, quorum unum eorum virique tradatur, per me dictum et subscriptum notarium. Que fuerunt acta, die, loco et anno supra proxime scriptis, presentibus dicto scriptore et pro testibus nobilibus Petro de Fonolletto vicecomite de Insula et de Caneto, ac Bernardo de Pinosio atque honorabilibus Francisco Ça Garriga iuniore, Francisco de Paçe militibus, ac vereralibus Galcerando de Ortigiis prothonotario, et Bernardo de Pungrio secretario dicti domini Regis.

Sig+num Berengarii de Tresserris scriptoris predicti substibentis.

Sig+num Berengarii de Tresserris civis Minorisse auctoritate illustrissimi domini Regis Aragonum notarii publici per totam terram et dominacionem eiusdem, qui hec scribi fecit et clausit, cum raso et correcto in linea tertia ubi dicitur e lo:

5

[1390], 25 de setembre. Gandia.

Carta d'Alfons marqués de Villena comte de Ribagorça i Dénia, a Hug comte de Cardona, demanant-li quan ha de venir el seu fill Joan a Gandia casar-se amb Joana, la filla del marqués.

ARV. Mestre Racional, n.º 9600, ff. 104 rº a 104 vº

A mossèn lo Comte de Cardona

Mossèn lo Comte ben sabets com és estat firmat e jurat per vos e per mi que les núpries de don Johan vostre fill ab ma filla dona Johana sa sposada se façen es complesquen deus volent en lo mes de janer provinent ací

XAVIER MESADO I GIMENO

en la mia vila de Gandia. E yo son a vos obligat que de la dot de la dita ma filla hun mes abans de les dites núb-
cies vos pague deu mill florins en la ciutat de Barchinona. E com yo sia appellat de complir a vos e a vostre fill
don Johan totes les coses per mi promeses per rahó del dit matrimoni per tal vos prech que a vos placia de fer me
saber lo jorn que'l dit vostre fill serà ací per fer e complir les dites núb-
cies ab la dita ma filla per que un mes abans
yo us puixa fer lo pagament dels dits deu mill florins en la dita ciutat de Barchinona. Axí mateix vos placia tra-
metre a la dita ciutat al dit temps certa persona o persones ab poder bastant de vos e del dit vostre fill a recibir la
dita moneda e de fer me totes aquelles cauteles que a mi e a la dita ma filla s'en remens per rahó del dit pagament
de la dita dot axí mateix vos placia de voler me ratificar sí vos personalment no i serets a les dites núb-
cies o en cas
que vos no y vingats quals seran aquells qui vendran ab lo dit vostre fill. E per totes les dites coses yo tramet a vos
l'onrat e cinsat scuder de casa mia en Galceran d'en Guanechs pregan vos que a vos placia que per lo dit scuder
per vostra letra me certifiquets certament de totes les coses sobredites. E si algunes coses mossèn lo Comte vos
plaen que yo puxa fer per vos francosament me'n scrivís, lo sant sperit sia en mea guarda. Scrit en la mia vila de
Gandia a XXV de setembre: - Marqués.

Lo Marqués de Villena.

6

[1390, 25 de setembre]. Gandia.

*Ordres donades per Alfons marques de Villena a Galceran de Guanechs, escuder de la seua casa, sobre allò que ha
de dir al comte Hug de Cardona, en l'affer del matrimoni dels seus fills, Joan de Cardona i Joana d'Aragó.*

ARV. Mestre Racional, n.º 9600, ff. 104vº a 105rº

*Memoria sia a-N Galceran d'en Guanechs que les coses qu'es segueixen que han a fer per lo senyor Marqués
ab lo Comte de Cardona.*

Primerament que se'n vaia al dit Comte e com serà ab ell que li don la letra que'l dit Marqués li tramet e
que li diga aytals paraules: Senyor lo senyor Marqués e la senyora marquesa e ses filles e sos nets tots son ben sans
e us envien molt a saludar e dona Johana se coman en vostra gracia. Semblants paraules paraules diga a la sen-
yora si aquí serà i a don Johan.

Ítem diga saluts als altres fills e filles del dit Comte sí aquí seran e haien edat de saludar.

Ítem no sia molt ciutat d'haver resposta ans si bonment pot hi açin VII o VIII dits e prengas be esguart
e sapia aytant com porà si lo dit don Johan vendrà ací al dit temps en paraules en gests e en obres o porà ben
coneixer.

Ítem si lo dit Comte li volia comanar creença sobre lo dit fet per res no la prena dient aytals paraules o
semblants: Senyor aquest fet és gran ab grans senyors placia a vos que per vostra letra hi vullats // respondre car
ja del dit senyor Marqués no he volguda prendre creença sobre aquest fet.

Ítem si lo dit Comte o altres li demanen si lo dit Marqués a fet aparell per a les dites núb-
cies, diga'ls que
hoc però que son gran aparell entén a fer hauda resposta del dit Comte el entén a fer molt maior sí lo dit Comte
personalment hi ve.

Ítem se certifich com mils puxa sí lo dit Comte vendrà a les dites núb-
cies e si ell ve quants e quals seran
aquells qui vendran ab lo dit don Johan.

Ítem sí en cas qu-el dit en Galceran trobàs en lo camí algun hom de compte del dit Comte de Cardona, que
vinisens al dit Marqués per aquests affers nostres, per què ell va, ja per açò no se'n torne ans vaia al dit Comte e
li don la letra e vaia sa resposta.

[1390], 28 de setembre. Cardona.

Carta del comte Hug de Cardona al marquès de Villena, comunicant-li que li tramet el seu majordom Romeu Çatorre a Gandia.

ARV. Mestre Racional, n.º 9600, f. 105vº

Al molt alt senyor lo Senyor Marqués de Villena.

Senyor a la vostra altesa faç saber que so en ànsia de saber vostra sanitat la qual pacia a deu que sia bona i que us prech senyor me'n vullats scriure que gran plaer me'n farets. E sí us plau saber senyor de mi son ben sans mare de deu e a plaer e honor vostra.

Senyor sobre lo matrimoni de dona Johana filla vostra e don Johan meo fill e sobre altres feyts tramet a vos en Romeu Çatorre majordom meu plenament infermat de ma intenció al qual vos placia donar plena fe e creença a tot çò que de ma part vos explicarà e. E sí negunes coses senyor vos plaen que per vos faça fer m'o saber que jo-n faré molt volentes. E tingaus lo sant sperit senyor en la sua sancta guarda. Scrit en Cardona a XXVIII de setembre.

N'Uch d'Anglesola Comte de Cardona appellat senyor a vera honor.

1390, 12 d'octubre. Gandia.

Carta d'Alfons marquès de Villena al comte Hug de Cardona, responent que no accepta el retard del matrimoni entre els seus fills, Joan de Cardona i Joana d'Aragó, i demanant-li quan a de venir Joan a Gandia, per tal de enviar a Barcelona els 10.000 florins de la dot.

ARV. Mestre Racional, n.º 9600, ff. 105vº- 106rº

A mossèn lo Comte de Cardona

Mossèn lo Comte reebuda he vostra letra per qual manets fer saber vostre bon stament de que he haud plaer pregant vos que tota vegada que avinent vos sia me'n vullats certificar. E per tant com vos plau saber de mon stament vos certifich que yo mare de deus son ben sans e a plaer e honor vostra. En après en lo Comte yo he oyda la creença per vos comanada en // dita letra a-N Romeu Çatorre vostre maiordom sobre les núpcies deus volent faedores de don Johan vostre fill ab ma filla dona Johana sa sposada per la qual me pregats que les dites núpcies se allargassen algun temps, a que us respon que encontinent oyda la dita creença yo tramis en Simón a fer oydor de mos comptes a la ciutat de València ab les dues cartes precedents per a be que foren fetes en fre vos e mi sobre lo dit matrimoni per haver consell de mos advocats a lo allongament per vos demanat de les dites núpcies se podia fer bonament ne per quina forma los quals man tramesa lur letra fant me saber que yo per res no deig fer la dita allarga e açò per les rahons en la dita lur letra contengudes la qual lo dit en Romeu ha vista e que la qual dins la present vos tramet trasllat per que us permich que de la dita allarga me haiats per excusat car si bonament se pogués fer yo us ne complaguera axí mateix vos plaria qu'en continent vos me vullats certificar lo dia quel dit don Johan serà ací per fer ses núpcies per tal que un mes abans yo us puxa trametre a Barchinona los deu mill florins que us deig dar segons ja per ma letra vos he fet saber. E si us plaurà fer me saber si volrets qu'és faça solemnitat de les dites núpcies, o per quan feran, o volrets axí mateix sí lo dit don Johan encontinent se'n menarà la dita sa muller, o sí aturarà ací algun temps per tal que yo hi puxa provehir segons vostre voler. E d'açò us placia que encontinent haia nostra carta resposta car lo temps és fort breu segons podets veure. E sí algunes coses mossèn lo Comte vos plaer que yo puxa fer per honor vostra ab bona confiança me'n scrivits lo sant sperit sia en vostra guarda. Scrit en la mia vila de Gandia a XII de octubre del any XC.

Yo lo Marqués.

La Marqués de Villena.

[1390], 12 [d'octubre]. València.

Carta dels advocats Miquel Piera i Bertomeu..., al marquès de Villena, mostran-se contraris al retard del matrimoni entre Joan de Cardona i Joana d'Aragó.

ARV. Mestre Racional, n.º 9600, f. 106rº

Al molt alt e poderós lo Marqués de Villena.

Molt alt e poderós senyor de la vostra senyoria havem reebud una letra la qual nos liurà l'onrat en Simón Çifre e esents los honorables mossèn Pere March e en Pere Borriol ardiaca de Moya havem vistes e reconegudes diligentment dues cartes públiques partides per a b c fetes entre vos senyor e lo Egregi senyor lo Comte de Cardona sobre les sposalles fetes de don Johan fill maior del dit Comte ab la senyora dona Johana filla vostra e les núpcies faedores entre los sobredits a que senyor ab huna reverencia vos responem que com en dret sia gran dupte? que sacrament e homenatge pusquen eser prorogats segurament sens fer de aquelles novella repetició personalment vos senyor e per lo dit Comte. Considerat maiorment que forent fets devant la presència del senyor Rey per res consell no és que vos deiats allargar les dites núpcies e los dits sacrament e homenatge los quals a present no veem loch que per semblant forma com foren fets se poguessen ratificar. Scrit en València a XI die de...

Miquel de Piera qui ut scri... vostres mans se recomana en vostra gracia.

Senyor lo vostre Berthomeu ... mas qu'es comana en ... mercé.

1403, 28 d'abril. València.

Capítols acordats entre Alfons Duch de Gandia i el seu fill Alfons Comte de Dénia, segons els quals el comte de Dénia ha de guardar fidelitat al seu pare, a canvi d'una provisió de 50.000 sous anual per al manteniment d'ell i la seua esposa.

ARV. Mestre Racional, n.º 9600, ff. 56rº a 57rº

Trasllat de dues cartes públiques fetes Alfonso al Duc de Gandia son pare e de tres provisions del senyor Rey fetes e emanades per observança dels drets dues cartes. E trasllat de una letra del senyor Rey directa al don Alfonso,

Carta atorgada al senyor Duch de Gandia per lo senyor Comte de Dénia

Sàpien tots quants la present carta veuran e hoyran que disapte qu'es comptaven vint huyt dies del mes d'abril del any de la nativitat de nostre senyor Mil Quatrecentos Tres. Constituhits personalment en l'aberch del molt honorable mossèn Pere d'Orriols ardiaqua maior de la seu de València. Lo molt alt e magnifich senyor don Alfonso Duch de Gandia Marqués de Villena e Comte de Ribagorça de una part. E l'alt senyor don Alfonso Comte de Dénia fill del dit senyor Duch de la part altra. E en presència dels testimonis d'avall scrits. Los dits senyors feren e manaren fer legir e publicar davant ells per mi Johan de Lorqua per autoritat Real notari públich uns capítols en paper scrits ja concordats entre los dits senyors e signats segons apropiaria de ma del dit senyor Duch los quals són de la tenor següent:

Lo senyor Duch assignarà e darà per cascun any al Comte de Dénia son fill per provisió e estament d'ell e de la Infanta sa muller e de lurs cases Cinquanta millia solidos barchinonencs pagadors en tres terços del any de quatre en quatre meses. E per tal que entre lo dit senyor Duch e lo dit Comte son fill sia conservada aquella bona amor que deu eser entre pare e fill lo dit senyor Duch per be del dit Comte vol qu-el dit Comte li faça e atorgue carta ab sacrament e homenatge e signada de sa mà e sagellada ab son seguell e closa per mà de notari públich de tenir servar e guardar les coses següents:

Primerament qu-el dit Comte serà al dit senyor Duch son pare bon fill leal verdader e obedient. Ítem que d'ací enant lo dit Comte no farà atorgarà ne ferà algunes cartes públiques // ne privades de donació a alguna persona o persones après obte del dit senyor Duch ans si algunes ne ha feytes e atorgades aquelles dirà e manifestarà al dit senyor Duch. E a consell del dit senyor ell les revocarà aytant com per dret fer se puscha.

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

Ítem qu-el dit Comte no farà letres de manaments a nenguns lochs terres o vassalls del dit senyor Duch son pare ne farà o fer farà algunes demandes en general o singular ne-ls aemprerà de fermances o altres qualsevol obligacions fens licència voler e manament del dit senyor Duch.

Ítem qu-el dit Comte no vendrà ne farà vendre o carregar per si o per altra persona censals o violaris ne farà alguna manlenta de neguna persona sobre censals o violaris ne sobre la renda qu-el dit senyor Duch li haurà assignada.

Ítem qu-el dit Comte dirà e mostrarà al dit senyor Duch sí algunes lligues ha fetes ab algunes persones. E sí al dit senyor Duch per que no sien ben fetes aquelles desfarà a consell e voler del dit senyor. E que d'ací avant non farà a persona al mon sens licència consell e manament del dit senyor Duch.

E lests e publicats los dits capítols encontinent lo dit senyor don Alfonso Comte de Dénia jurà sobre los sants quatre evangelis de les sues mans corporalment toquats e feu homenatge de mans e de boqua en poder del dit senyor Duch son pare de tenir servir e guardar los preinscrits capítols e coses en aquells contengudes e declarades dels quals capítols e coses axí enseguides los dits senyors atorgaren requiriren e manaren a mi dit notari los fahes dues cartes públiques una a cascun d'ells liuradora per haver de totes les dites coses memoria en l'esdevenidor. Que acata fuerunt die loco et anno premissis.

Lo Comte.

Presentis foren per testimonis a totes les dites coses lo molt noble mossèn Eiximén Pérez d'Arenós. E los honorables mossèn Luch de Bonastre cavaller maiordom del dit senyor Comte de Dénia en En Johan de Luna dispenser del dit senyor Duch de Gandia.

Sig (espaí) num Johanis de Lorqua auctoritate Regia notari publici per totam terram et dominationem illustrissimi domini Regis aragonum que permissis omnibus et singulis presens fuit eaque scripsit et clausit loco die et anno prefixis hocque presens instrem inclito domino duci predicto tradidit sigillo Egregi domini Comitum Dénie predicti mandato ipsius impenedeti comitatum.

1407, 27 de gener. València.

Alfons Comte de Dénia confirma l'homenatge de fidelitat al seu pare Alfons Duc de Gandia, a canvi d'una renda anual de 50.000 sous, i promet no entrar en els dominis del Duc de Gandia fins al dia de la mort d'aquest.

ARV. Mestre Racional, n.º 9600, ff. 57rº a 58rº

Carta per la qual lo senyor Comte de Dénia promet e jura de eser bon e obedient fill al senyor Duch de Gandia.

Sàpien tots quants la pesent carta veuran e hoyran com nos don Alfonso Comte de Dénia axí com a bon fill e obedient qui devem e volem eser de vos molt alt senyor don Alfonso Duch de Gandia Marqués de Villena e Comte de Ribagorça pare e senyor nostre e de la senyora Duquessa mare nostra. Ratificam e confermam la carta pública feta entre vos dit senyor e nos en lo temps que vos senyor me constituí Cinquanta milia solis per nostre manteniment de nostra muller e de nostres cases la qual fou signada de nostra mà e segellada ab nostre segell closa per En Johan Lorqua notari per autoritat Real en València a XXVIII dies del mes de abril del any Mil CCCC Tres volem aquella remanir en totes ses formes e valors. Em per amor d'açò desijam e volem enseguir e complir totes aquelles coses que bon fill e obedient deu // e és tengut fer e enseguir vers son pare e sa mare per tal ab tenor de la present pública carta nos dit Comte en presència del senyor Rey prometem a vos dit senyor Duch pare nostre que nos per alguna forma manera o giny d'ací avant no entrarem en alguna vila castell loch o terres dels vostres ducat de Gandia comdat de Dénia terres del comtat de Ribagorça ne de la baronia vostra d'Arenós ni de la vostra Vall de Ayora sens exprés voler e licència vostra e de açò senyor fem a vos ab testimoni de la present pública carta sacrament sobre los sants quatre evangelis ba les nostres mans corporalment toquats e encara homenatge de mans e de boqua en poder de vos dit senyor Duch pare nostre de observar e tenir sens alguna art o contrarietat les dites coses e cascuna de aquelles no farem algunes coses que fossen o entenam que sien vostre enuig o greuge ne de la dita senyora mare nostra. E sí lo contrari fahiem o atentavem fer per alguna via manera o raó ço que no deu eser presumidor fossem tenguts per periurs e trencadors de sacrament e homenatge tota raó o excepció que en contrari poguessem dir o allegar cessant. Es emperò entès e deduït en pacte entre vos dit senyor Duch pare

nostre e nos dit Comte que la present obligació sacrament e homenatge de nos dit Comte sí's vol tant com se refer a la senyora Duquessa mare nostra hagen loch e duren de vida de vos dit senyor Duch tantsolament. En testimoni de la qual cosa fem fer la present carta pública per lo secretari e notari d'avall scrit ab nostre segell pendent segellada e ab nostra mà subsignada la qual fon dada e feta en lo Real de València a XXVII dies de janer En l'any de la nativitat de nostre senyor Mil CCCC Set.

Senyal + de nos dit Comte de Dénia qui les coses dessus dites pro//metem juram e fermam. Lo Comte.

Testimonis qui foren presents a les dites coses sont los molt honorable N'Esperandeu Cardona conseller e vicecanceller del dit molt alt senyor Rey e en Romeu Çatorra maiordom del Comte de Cardona.

Sig (espai) num mei Johanis de Tudela Illustrissimi domini Regis Aragonum Secretarii auctoritateque Regia publici notari per totam terram et dominationem suam qui predictis dum ea sit agerentur una cum prenomnatis temtibus presens fui et inde inistem huiusmodi quos per domini Comitem antedictum in modum predictum michi fuit traditum in mundum redigens scribi feci et clausi loco die et anno premissis.

12

1407, 22 de febrer. València.

Lletra executòria del rei Martí d'Aragó a Ramon Boil governador del Regne de València sobre l'homenatge de fidelitat de N'Alfons Comte de Dénia al seu pare N'Alfons Duc de Gandia, encomanant-li que ajude al dit Duc de Gandia.

ARV. Mestre Racional, n.º 9600, ff. 58rº a 59vº

Translat de una letra real executòria.

En Martí per la gràcia de deu Rey de Aragó de València de Mallorques de Cerdenya e de Corcega e Comte de Barchinona de Rosselló e de Cerdanya. Als noble amats e feels mossèn Ramon Boil Governador del Regne de València e a tots e qualsevol altres oficials mostres dins lo dit Regne de València constituïts al qual o als quals les presents pervendran e aquelles seran presentades. Salutacions e dileccions. Com après algunes diceptacions o dubtes moguts entre los inclit e car oncle nostre don Alfonso Duch de Gandia de una part e lo Egregi car cosí nostre don Alfonso Comte de Dénia fill del Duch de Gandia de la altra, volent e desijant lo dit Comte eser al dit Duch bon // e obedient fill axí com se deu fer e es tengut envers deu e lo món e axí mateix lo dit Duch eser bon e amable pare vers lo dit Comte en presència nostra fon fermada per lo dit Comte lo dia present un carta pública feta entre los dits Duch e Comte la qual és de la tenor següent:

Sàpien tots quants la present carta veuran e hoyran com nos don Alfonso Comte de Dénia axí com a bon fill e obedient qui devem e volem eser de vos molt alt senyor don Alfonso Duch de Gandia Marqués de Villena e Comte de Ribagorça pare e senyor nostre e de la senyora Duquessa mare nostra Ratificam e confermam la carta pública feta entre vos dit senyor e nos en lo temps que vos senyor nos constituïhis Cinquanta milia solis per nostre manteniment e de nostra muller e de nostres cases la qual fon signada de nostra mà e segellada ab nostre segell closa per en Johan de Lorqua notari per auctoritat Real en València a XXVIII dies del mes de abril del any Mil CCCC Tres volem aquella romanir en totes ses formes e valors. Em per amor d'açò desijam e volem ensequir e complir totes aquelles coses que bon fill e obedient deu e es tengut fer e ensequir vers son pare e sa mare per tal ab tenor de la present pública carta nos dit Comte en presencia del senyor Rey a vos dit senyor Duch pare nostre que nos per alguna forma manera o giny d'ací avant no entrarem en alguna vila castell loch o terres dels vostres ducat de Gandia comdat de Dénia terres del comtat de Ribagorça ne de la baronia vostra d'Arenós ni de la vostra Vall de Ayora sens exprés voler e licència vostra e de açò senyor fem a vos ab testimoni de la present pública carta sacrament sobre los sants quatre evangelis ba les nostres mans corporalment toquats e encara homenatge de mans e de boqua en poder de vos dit senyor Duch pare nostre de observar e tenir sens alguna art o contrarietat les dites coses e cascuna de no farem algunes coses que fossen o entenam que sien vostre enuig o greuge ne de la dita senyora mare nostra. E sí lo contrari fahiem o atentavem fer per alguna via manera o raó ço que no deu eser presumidor fossem tenguts per periurs e trencadors de sacrament e homenatge tota raó o excepció que en contrari poguessem dir o allegar cessant. Es emperò entès e deduït en pacte entre vos dit senyor Duch pare nostre e nos dit Comte que la present obligació sacrament e homenatge de nos dit Comte sí's vol tant com se refer a la senyora Duquessa mare nostra hagen loch e duren de vida de vos dit senyor Duch tantsolament. En testimoni de la

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

qual cosa fem fer la present carta pública per lo secretari e notari d'avall scrit ab nostre segell pendent segellada e ab nostra mà subsignada la qual fon dada e feta en lo Real de València a XXVII dies de janer En l'any de la nativitat de nostre senyor Mil CCCC Set. Senyal + de nos dit Comte de Dénia qui les coses dessus dites pro//metem juram e fermam. Lo Comte. Testimonis qui foren presents a les dites coses sont los molt honorable N'Esperandeu Cardona conseller e vicecanceller del dit molt alt senyor Rey e en Romeu Çatorra maiordom del Comte de Cardona. Sig + num mei Johanis de Tudela Illustrissimi domini Regis Aragonum Secretarii auctoritateque Regia publici notari per totam terram et dominationem suam qui predictis dum ea sit agerentur una cum prenominate testibus presens fui et inde instem huiusmodi quod per dominu Comitem antedictum in modum predictum michi fuit traditum ordinatum in mundum redigens scribi feci et clausi loco die et anno premissis.

Et jatsie cregam fermatent que les dites coses seran axí complides e exeguides a la letra per lo dit Comte de Dénia. Encara emperò per maior fermetat e // seguretat del dit Duch nostre car oncle volem e a vosaltres e a cascun de vos dehim e manam expresament e de certa sciència sots encorriment de nostra ira e indignació que en cas que lo dit Comte de ço que no podem creure ne és presumidor vingués contra les coses dessus dites per ell promeses jurades e fermades segons es dit donets al dit Duch en execució e observació de aquelles tot consell favore e ajuda que necessari haurà aytants vegades com per lo dit Duch o part sua requests ne serets. E aquestes coses les quals fem ab voler e consentiment del dit Comte per res no mudets sí les dites penes coberats esquivar. Dada en València sots nostre segell secret a XXII dies de ffebrer en l'any de la nativitat de nostre senyor Mil quatrecent Set. Sperandeu.

13

1406, 12 de setembre. València.

Manament del rei En Martí d'Aragó a N'Alfons Comte de Dénia per a que no entre en les terres de N'Alfons Duc de Gandia, sense manament del dit duc.

ARV. Mestre Racional, n.º 9600, ff. 59vº a 60vº

Traslat de una carta Real per la qual lo senyor Rey mana al senyor Comte de Dénia que no entre en res del senyor Duch de Gandia son pare contra voluntat e manament del dit senyor Duch.

Hoc est translatum factum Valentie quintadecima die Septembris anno a nativitate domini Millesimo CCCCº Sexto sumptum fideliter a quadam regia carta papirea patente manu serenissimi domini Regis signata com sigillo secreto dicti domini Regis in cera vimilee coloris impresso ut prima facie apparebat in dorso sigillata tenor cuiusquidem hetim per hec verba: En Martí per la gràcia de deu Rex de Aragó de València de Mallorques de Cerdanya e de Còrcega e Comte de Ribagorça [sic.] de Rosselló e de Cerdanya al Egregi e car cosí nostre don Alfonso Comte de Dénia. Satutacions e dileccions. Ja // per altres letres nostres e gran instància e supplicació a nos feta sobre aquelles per lo Egregi e molt car oncle nostre lo Duch de Gandia pare vostre de nostra cort obtengudes vos havem manat e sots forts e grans penes inibit que contra voluntat manament e disposició del dit Duch no gossasets o assajassets entrar en algunes viles castells o lochs del dit Duch. E com les dites letres encara segons havem entès no us sien stades presentades a humil supplicació e gran instància del dit Duch a nos feta sobre açò altra vegada vos dehim e manam expressament e de certa sciència sots encorriment de nostra ira e indignació e pena de deu millia florins a nostres cofres aplicadors que ni en lo Ducat de Gandia ni en los Comtats de Ribagorça ni de Dénia ni en la Baronia d'Arenós ni en les Valls de Ayora ni de Cortes ni per consegüent en qualsevol viles castells o lochs qu-el Duch com en altra persona no sia justa cosa ne a rahó consonant qu-en façats guardant vos ab sobirana atenció que axiò complexca per vos e res no hi mudets En altra manera certificam vos que part la ira e indignació nostres dessus dites les quals sens tot dubte encorrerietis fariem la dita pena en vostres bens executar sens se alguna gràcia o mercè manants no res menys expressament e de certa sciència a tots e qualsevol oficials e porters nostres que la present letra nostra presenten a vos tota vegada que per lo dit Duch o per altre de part sua requests ne seran. Dada en València sots nostre segell secret a XII dies de Setembre del any de la nativitat del senyor Mil CCCC Sis. Rex Martinus.

S + num nobilis Raymundi Boyl consilarii domini Regis et Gubernatoris Regni Valentie. Qui visa prefata originali carta papirea perlibata huic // translato suam auctoritatem prescriptu et decretum.

Sig (espai) num Adree Salvatoris auctoritatem Regia notari publici Valentie qui loco discreti Bernardi Arnaldi eadem auctoritatem universorum sui ac crite curiem diti nobilis Gubernatoris pro heredibus venerabilis Johannis de Jafero domini quodam scribanie prelibate auctoritatem dicti nobilis Gubernatoris eius iussu hic app-suit scripsit die et anno in prima linea huius transcripti contentis.

Sig (espai) num mei Bartholomei Daroqua auctoritate Regia notari publici per totam terram et dominationem Serenissimi domini Regis Aragonum. Qui presens transumptum asua originali regia carta predicta fideliter sumptum translatare et scribi feci ac cum eadem eaque decuit diligentia de verbo ad verbum comprobarii loco die et anno in prima linea contentis Constat de supraposito in linea secunda ubi legitur secreto.

1406, 20 de setembre. València.

El rei En Martí d'Aragó requereix a En Lluç de Bonastre, En Bernat de Vilarig, En Ramon de Thous, En Joan Gostanç, En Guillem, En Galceran i N'Anthoni de Vich, En Francesch Corts, En Pere Trullas, Jofre Gilabert, Joan Pedrós, Domingo Corts, En Ramon Vidal, Bernat d'Armanyac, Rotlà de Naya, Jaume Puig, Jaume Llorenç barber, Antoni Albert, Marc l'escrivà, Borrell el sonador, Perrot Museu, Jacme Ferrer, que són de la casa de N'Alfons Comte de Dénia que no el deixen entrar en les terres de N'Alfons Duc de Gandia, sense manament seu.

ARV. Mestre Racional, n.º 9600, ff. 60vº a 61vº

Trasllat de una letra Real de manament a certs en aquella contenguts que no entre en la terra del senyor Duch.

En Martí per la gràcia de deu Rey de Aragó de València de Mallorca de Cerdenya e de Còrcega e Comte de Barchinona de Rosselló e de Cerdanya als amats e feels nostres mossèn Luch de Bonastre, mossèn Bernat de Vilarig, En Ramon de Thous donzell, En Johan Gonstanç, En Guillem, En Galceran e N'Anthoni de Vich, En Francesch Corts, En Pere Trullas, Jofre Gilabert, Johan Pedrós, Domingo Corts, En Ramon Vidal, Bernat d'Armanyach, Rotlà de Naya, Jacme Puig, Jacme Lorenç barber, Anthoni Albert, March l'Escrivà, Borrell lo Sonador, Perrot Museu, Jacme Ferrer de casa del Egredi e car cosí nostre lo Comte de Dénia e cascun d'ells al qual o als quals les presents pervendran i seran presentades. Salutacions e dilacions per altres letres nostres de nostra ma subsignades instant e supplicant humilment lo egregi e molt car oncle nostre lo Duch de Gandia a vosaltres e a cascun de vos havem manat expressament sots forts e grans penes que contra voluntat e ordinació del dit Duch no entrassets en algunes viles castells e lochs del dit Duch. E segons per exposició feta a nos de present per lo dit Duch havem entès les dites letres encara no us son stades presentades per què a gran instància e humil supplicació del dit Duch a vosaltres e a cascun de vos dehim e manam altra vegada expressament e de certa sciència a vosaltres mossèn Luch de Bonastre, e mossèn Bernat de Vilarig sots pena de Cinch millia florins e a cascun dels altres sots pena de dos millia florins d'or a nostres cofres aplicadors manam en lo Ducat de Gandia ne en los Comtats de Dénia e de Ribagorça ne en la Baronia d'Arenós ni en les Valls de Ayora e de Cortes ne per consegüent en algunes viles castells o lochs qu'el dit Duch posseix dins nostra senyoria sens exprés voler e consentiment del dit Duch certificats vos que si per algú de vosaltres serà atemptat lo contrari ço que no crehem ultra la ira e indignació nostra la qual encorrerets sens tot dubte farem dels bens de cascú de vosaltres contrafahent la dita pena exhigir e levar sens alguna gràcia e mercè. Manats no res menys ab la present a tots e sengles oficials e porters nostres sots les // dites penes que la present letra nostra presenten a cascú de vosaltres tota vegada que requerets no seran romanent aquella tota vegada en poder de aquell porter o oficial qui aquella presentarà. Dada en València sots nostre segell secret a XX dies de Setembre en l'any de la nativitat de nostre senyor Mil quatrecent Sis. Rex Martinus.

1408, 18 gener. Barcelona.

El rei En Martí d'Aragó envia una carta al seu cosí N'Alfons d'Aragó Comte de Dénia, per tal que deixi de pleitejar amb son pare N'Alfons Duc de Gandia, pels 50.000 sous que li ha de pagar cada any.

ARV. Mestre Racional, n.º 9600, ff. 61vº a 62rº.

Translat de una letra closa qu-el senyor Rey tramès al dit don Alfonso

A nostre car cosí lo Comte de Dénia.

Lo Rey

Comte car casí bens deus recordar com l'any passat quant nós erem en València per ordinació nostra venguts ab dita concordia, ab nostre car oncle lo Duch de Gandia pare vostre, sobre diverses qüestions e debats que entre vosaltres eren e lo final punt e conclusió de la dita concordia fo, qu-el dit vostre pare vos pagas cascun any los Cinquanta millia Sous Barchinonesos que us havia promès donar per sustentació de vostre stament e de la infanta vostra muller e que vos d'aquí avant vos abstinguessets de moure-li altres questions e debats. E de fer a ell res que li fos desplaent. Ara segons que havem entès no contrastant que ell vos haia pagat francament e libera los dits Cinquanta millia sous e tot ço que us devie vos haurets li mogudes novellament qüestions e debats vergonyosa e scandalosa a nós e a ell preparativa ahoy inhimiticia e grans // iniquitats entre vosaltres, les quals de quanta centilla porien pervenir a grans flames. E vos qui sots fill devets les apagar e no pas encendre. E posat qu-el dit vostre pare no us hagués attès complidament çò que us devia, vos sots tengut de amar e honrar lo, la qual cosa no podets fer pledejant, ne altercant, ne volent contendre de par ab ell com tot pleit haia contrarietat de voluntats e entre pare e fill deja haver sola concordia unitat e amor e del fill al pare reverència e honor singular. Per què considerants totes les coses dessús dites les quals vos no ignorats, pregam vos axí affanosament com pa des que reduint a memòria vostra les paraules que us diguem en lo loch de Puçol sobre aquesta manera, quant prenguens comiat de nos per honor nostra vos abstingats a present de la qüestió que al dit vostre pare havets moguda e que no proceguexca ab la demanda dessús dita que donada havets contra ell, car açò no seria als, sinó infrengir e nafrar la concordia dessús dita, la qual cosa, vos devets e sots tengut axí com aben de la conivència e fama vostra squivar. E que d'aquí avant lo vullats amar e honrar en totes coses, axí com aquell qui posat que no fos vostre pare, ho mereix be e per los actes virtuosos que ha fets e comportat specialment la sua antiquitat e vellesa. E ultra que no servirets a nostre senyor deus, farets no a nos gran plaer e servey faré agradable. Datat en Barchinona sots nostre seguell secret a XVIII dies de Janer del any de la nativitat de nostre senyor Mil quatrecent huyt. Rex Martinus.

1403.

Col·lecta de les rendes del Ducat de Gandia, per part de l'administrador Joan de Luna.

AR. Mestre Racional, n.º 9600, ff. 77-80.

De la Collecta d'En Johan de Luna del any M CCCC Tres

La baronia de Arenós

Primerament monta la Renda de tota la baronia de Arenós en l'any M CCCC Tres. En la qual Reebuda son compres tots drets e sdeveniments salm lo morabatí que no y és posat en compra : XXXVIIIº Mª CCCC XXX VII sous VII diners.

Gandia

Monta lo censal dels forns de Gandia	LXXXV	sous
Ítem la cena	DC	sous
Ítem la peyta	II Mª	sous
Ítem de molins pilaters e censal de la cort	LXXVIII	sous
Ítem lo censal de la vila	III Mª CCL	sous
Ítem la gabella de la sal	C XX I	sous
Ítem la batlia de Gandia	VII Mª C L	sous
Ítem censals de Rafalnyr	DCCCº XVI	sous XI diners
Suma la Renda de Gandia	XIII Mª CC V	sous XI diners malla

Palma		
Monta la Renda de Palma		VII M ^a D sous
Batlia de Dénia		
Monta la Batlia de Dénia		VIII ^o M ^a CCC sous
Monta lo Censals de Dénia e de Exàbea		V M ^a DC XXXXVI sous X diners
Monta lo Censal de Rotova lo qual era III M ^a D sous a rahó de XII M ^a sous. Et per la gràcia que-ls feu lo senyor Duch M D XIII sous (tatxat monta fa encara) son tornats a		III M ^a CC XXX sous IX diners
Suma de part LXXVIII ^o M ^a CCC XXI sous II diners //		
Los lochs de les muntanyes.		
Callosa		
Primo lo loch de Callosa de peyta ordinaria	DC LX VI sous I diner	
Alfondec	C sous	
Ítem lo cens del forn	L sous	
Drets de mercat	XC II sous	
Ítem lo cens de la cort de la procuració	X sous	
Ítem la cort del ordinari	altres X sous	
Ítem censes de I obrador e de I molí draper e de II altres obradors	XXIII sous	
Ítem Terç de carnatge	LXXX sous	
Ítem lo terç dels splets	CCC X sous	
Ítem censals de molins e de orts e de almaçera	DCCC XC VII sous VI diners	
Suma tot	II M ^a CCC sous ...	
Tàrbena		
Ítem lo loch de Tàrbena		DCCCC ^o LX VIII sous ...
Palop		
Ítem lo loch de Polop		M D LXX VI sous ...
Bellaguarda		DCCCC sous
Benidorm		CCC L VIII sous ...
Finestrat		M CC XIII sous ...
Relleu los xpistians		DC LXXXX ^o V sous ...
Ítem los cristitians de Godalest		DCC LXXX VIII ...
Terme de Calp		
Terme de Calp loes Iles parts pertanyents a senyor per tot	III M ^a D LXXX ...	
Suma de part		XIII M ^a CCC XII sous X diners //
Altea. per les dues parts pertanyents a senyor per tot		DC XXXX VIII sous
Ondara. per tot sens esdeveniments		X M ^a CLXXXX ^o I sous VIII diners
Suma de part X M ^a DCCC XXXX ^o sous VIII diners		
Suma major de totes les quantitats contengudes en la present Renda, segons aquest compte: C III M ^a CCCC L XX III sous VIII diners		

DOCUMENTS DEL LLINATGE ROIS DE LIORI

17

1271, 1 d'octubre. València.

El bisbe i capítol de València venen els delmes de Sot, Villar i Chera, al senyor territorial dels dits llocs, Hurtado de Liori.

ACV. Pergamí 2377

Furtado de Aliory ad vitam suam eiusdem filii sui.

Sit omnibus notum quod Nos frater Andreas divina miseratione Episcopus Valencie, Petrus Michaelis, Preceptor Valencie Ecclesie, Guillelmus Areyns et Benedictus canonicus predictae Ecclesie et prepositi prepositurarum citra Xucarum et extra ortam de Valencie, de consilio et assensu capituli Valencie intendentes utilitatem et commodum nostrum et nostrorum succesorum et ecclesia predicta per Nos et succesores nostros presentes pariterque futuros consulte et ex certa sciencia et iure nostri non eguari vendimus et concedimus vobis Furtado de Aliory, militi, et vestris omnibus diebus vitae vestrae et Egidii Roderici filii vestri tantum totam decimam panis, vini, arborum et aliorum fructum omnium quam Nos habemus et habere et percipere debemus aliquam rationem excepto decima bestiarum de turribus et alcheriis de Çot, de Villar, de Xera et terminorum suorum que loca sunt vestra, ita que deinceps habeatis et percipiatis dictam decimam integre ad faciendum de ipsa vestram in omnibus voluntatem sine contradictione alicua nostra et nostrorum prout melius et plenius Nos eam habere debeamus et percipere sicut melius sanius potest dici scribi sive intelligi ad vestrum vestrorumque comodum et salvamentum sine aliquo, retentu nostro et nostrorum quae in predictis non facimus nec facere intendimus alicua ratione pro qua quidem venditione teneamini nobis et nostris successoribus dare et solvere, quolibet anno in festo Natalis Domini sexaginta solidos regalium Valencie promittentes et convenientes predictam decimam vobis et vestris salvare facere habere tenere et percipere per dictum tempus sine alicua diminutione et contradictione obligantes vobis et vestris ad hanc autoritatem, qua fungimur dictam decimam praeterea cum hoc presenti publico instrumento valituro absolumus vobis dicto Furtado et vestris in perpetuum totam decimam quam de praedictis turribus et alcheriis et terminorum suorum nobis et nostris dare tenebamini aliqua ratione vel iure usque in hunc presentem diem incua seribitur haec charta. Ad haec autem ego dictus Furtado consulte et ex certa sciencia per me et meos et iure mei non ignarus recipio a vobis dicto Episcopo, Petro Michaelis, Guillelmo de Areyns et Benedicto predictae venditoribus dictam venditionem in predicta forma. Promittens vobis et vestris et conveniens dare et solvere vobis et vestris quolibet anno in festo Natalis Domini sexaginta solidos regalium Valencie, obligantes vobis et vestris ad haec omnia bona mea mobilia et immobilia ubique habita et habenda in quibus magis et melius habere vel accipere volueritis ad vestram voluntatem. Quod est actum Valencie Kalendas octobris anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo primo.

Sig+num Furtado de Aliory, militi predicti, qui haec concedo et firmo.

Ego, Frater Andreás, Épiscopus Valencie, suscribo. Ego, Petrus Michaelis, Preceptor Valencie, suscribo. Ego, Magister G. de Arbea, canonicus Valencie, suscribo. Ego, G. de Areyns, canonicus Valencie, suscribo.

Sig+num Dominici Mathei, canonici Valencie. Sig+num Magistri Vicenci, canonici Valencie.

Ego, Petrus Cambrer, canonicus Valencie, suscribo. Sig+num Nicolai de Ungaria, canonici Valencie, Ego, Bernardus, canonicus Valencie, suscribo. Ego, Rodulphus, canonicus Valencie, suscribo.

18

1362, 25 novembre. Eslida.

Testament de Gil Roíç de Liori senyor de Cascante, cavaller i alcaid d'Eslida, declarant a sa esposa Na Sentina Sánchez tutora dels seus fills i administradora dels seus bens.

AHN. Sección Nobleza, sig. Ferrán Núñez, C. 148, D. 19

Testamento de Gil Ruiz de Lihori Padre de Gil Roiz de Lihori Sanchez Muñoz Senyor de Cascante Gobernador de Aragon, etc.

Dia viernes que se contaba 25 dias andados del mes de noviembre anno á Nativitate Domini 1362 comparecio personalment ante la presencia del honrrado Diago Sanchez de los Arcos, alcayde de Eslida, Berenguer de

Castellblanc, scudero habitant en Castelfabib, assín como sobrino y conyunta persona del mucho honrado Don Gil Roiz de Liori, cavallero alcalde de Eslida, que fue diciendo y afirmando ante nos dito alcalde, que como el dito Don Gil Roiz de Liori en el mes de setiembre proximo passado en el castiello de Eslida, seyendo enfermo de su persona, de la qual enfermedad murió, pero seyendo en su sana et entegra memoria, quesiese ordenar su codicillo, ó çaguera voluntad, y no pudiendo haver notario público, que aquell recibier hovier ordenado en presencia de los honrrados En Pere Conill, rector de Eslida; Hierónimo del Rio, tenient lugar de alcalde por dito Don Gil Roiz; et En Joan Fauquet, clerigo beneficiado en la iglesia de Sant Lorenç de Valencia, un codicillo ó çaguera voluntad, scripto de mano del dito En Pere Conill et sellado con los sellos de los sobreditos En Pere Conill, Hierónimo de Rius et En Joan Fauquet, testimonios d'aquesto por el dito Don Gil Roiz clamados et rogados por aquel, veredes seyer contenido el qual en presencia de nos dito Hierónimo de Rius, cerrado y sellado segunt ellos lo havian cerrado et sellado, presenta et pone en mano de Francés de Cazcases notario público, por autoridad del muit noble Don Pedro senyor de Exérica en toda su tierra et senyoria. Por aquesto, requiere con instancia devida quanta puede, en el nombre sobredito, á nos dito alcalde, que mandedes al dito notario que aquel publique et en pública forma pongua, por tal que la voluntad del dixo difunto se pueda cumplir, como segunt fuero de Aragon assín lo devades facer. Et el dito alcalde vista la dita requisición seyer justa, en consonant á razon mandó al dito Francés de Cazcases notario que enante á publicar el dito codicillo, ò çaguera voluntad, et aquel ponga en forma pública et en continent el dito notario, recebido el mandamiento del dito alcalde, enantó á leyer et publicar aquel. El tenor del qual es según se sigue:

Como yo Don Gil Roiz de Liori, alcalde de Eslida et senyor de Cascant, estando enfermo en el castiello de Eslida, pero leyendo en mi entendimiento et entrega fabla, fago aqueste codicillo et última voluntad, aún testament, por mi fito et otorgado en poder de Bartolomé Bellido, notario publico de Villell, et por autoridad real confirmado el dito mi testament. Fago aqueste codicillo á milloramiento del dito testament, et pongo et ordeno las cosas infla siguientes:

Primeramente, digo que cómo en el dito testament yo dejase tudor de mis fijos, es á saber, Furtado Ramirez de Liori, mi hermano, el qual es finado; lejo quiero et mando que su lugar de dito Furtado Ramirez de Liori, et sea mi cabezalero con los ditos contenidos en el testament, es á saber, Berenguer de Castellblanc, fijo de Don Gil Roiz de Castellblans, al qual do semblant poder de los otros cabezaleros, et lejo al dito Berenguer de Castellblanc tudor et curador de mis fijos, es a saber, de Gil Roiz, de Remiro, de Furtado, et Graciela.

Et quiero et mando qué, cómo en el dito mi testament lejase al dito Furtado Ramirez cabezalero et tudor, recibiese conto de Doña Sendina Sanchez, mi Mulier, de las rendas et senyoria que yo le lejaba de todos mis bienes, quiero et atorgo que aquello sea rebocado, que no-l pueda seyer demandado conto por ningunas personas, ni tudor, ni cabezalero, sino que ella, en su vida, ministre todos mis bienes, et finque senyora et poderosa en su vida, et que sea tenuta de quitar mi anima dentro un anyo, et sea tenuta de proveyr sus fijos.

Et quiero et mando qué, cómo yo en mi testament lejase el lugar de Villota á Furtadiello, con que depren-diese para seguir clérigo, qué sí a-lo es, deviniese d-ellí, que sea el dito lugar de Gil Roiz de Liori mi fijo.

Esto fue feito en el castiello de Eslida ocho dias andados del mes de setiembre anno á Nativitate Domini 1362. Et fueron testimonios de aquesto: Pere Conill, rector de Eslida, que de su propia mano lo escribió; Don Joan Fauquet, clérigo beneficiado en Sant Lorens, parroquia en Valencia; et Hierónimo de Rius, notario en Adamuz.

Et leido et publicado el dito codicillo ó última voluntad, el dito alcalde interrogó al dito En Pere Conill, testimonio sobredito, sí havia seido present quando el dito Don Gil Ruiz de Liori fizo el dito codicillo et ordenación, et sí sabia si havia feyto dito testament ó codicillo aprés se aquest, el qual dijo que él, á rogarias del dito Don Gil Roiz de su mano propia, et por testimonio los ditos Hierónimo de Rius et Joan Fauquet testimonios, áquesto con él ensemble rogados et clamados; su siello hy puso et que él supiese, el dito Don Gil Roiz de Liori no havia feyto testament ni codicillo, ni ordenación otra alguna á pres de aquesta; que fué interrogado por sagrament el dito Remón de Rius, sí fué present al fer el dito codicillo, el qual dijo por el sagrament que feyto havia, que él et dito Joan Fauquet eran presents quando el dito Don Gil Roiz de Liori fizo el dito codicillo ò ordenación, el qual escribió el dito En Pere Conill, á rogarias del dito Don Gil Roiz de Liori; sus siellos por testimonio hy pusieron según de suso es contenido, et que el supies ni havies entendido de dito Don Gil Roiz, no fizo testament, codicillo, ni otra ordenación alguna ápres de aquesta. Feyto fue aquesto en el castello de Eslida día et anno en la primera linea contenidos.

Testimonios á esto fueron presentes: Berenguer de Tovia, alcalde de Cuhera; Miguel L. d'Alvero, scudero; et Climent de Banyo, scrivano de casa de la Muit noble Dña Bonaventura de Arborea.

Sig + no de mi Francés de Cazcases, notario público por autoridad del muit noble Don Pedro senyor de Exerica en toda su tierra et sensoria, que aquesto escribí, con latras sobre puestas en la vigesima quinta linea dó dice por testimonios, et cerré.

1397 a 17 de juliol. El Cuervo.

Gil Roíç de Liori, procurador del seu fill Juan Fernandez de Heredia, ven unes herbes i llenya al veïns de El Cuervo.

AHN. Nobleza, Fuentes, CP. 346, D. 9

Sepan todos que yo mossén Gil Royz de Liori cavallero asin como procurador qui será del honorable don Johan Ferrandez de Heredia senyor de la villa de Mora, fillo de mio con carta publica de procuración fecha en la ciudat de Barcelona a vente seys dias del mes de junio Ano a nativitate domini / Millesimo CCC XC Septimo ciosa e signada por el discreto Martín Gil Dassor utoridat Real notario publico or toda la tierra e senyoria del senyor Rey de Aragón. Avient special poder en la dicha procuración para firmar e atirizar las infrascriptas cosas e otras en special en una clausula / contenida? en la dicha procuración, de tenor de la qual hyes segunt se sigue: E fazer arrendar tributar et censar arrendaciones tributaciones et censos fazer de quales quier casas siquier masos et heredades de aquellyos e aquellyas bagarcentes et achantes por qualquier manera por razón de qualquier / rendas que yo haya et haver pueda o deva, e a mi pertenesça e pertenent pueden e devan de los quales qualquier lugares mios terminos erbajes lenyas selvas aguas peytas pastos furnos molinos et de otras qualesquiere lugares vilas et ciudades del Regno sobredicho a los habitantes et estantes en los dichos / mis lugares o de hotros qualesquiere lugares villas et ciudades et en todos et cadaunos de los vasallos mios o otras quales quiere personas de qualquiere ley stado dignidad condición o prominencia sia por quales quiere tributos o censos de panes dreitos et otras quales / quiere cosas emphiteoticament perpetuament o a tiempo cierto, cens concisso sin concisso, loysmo e fadiga segunt fuero de Aragón o de Valencia, con quales quier otras constituciones usanças observanças o sin aquellyos o aquellyas o en otras qualesquiere manera o maneras que a vos / dito padre o procurador mio bien visto será, et de los arrendadores et censatores contractar e controbar vos podiedes. Et por razón delas ditas tributaciones arrendaciones censos e otras cosas sobreditas a las quales bien visto vos será, carta o cartas publicas fazer o firmar e atorgar con todas / cadaunas seguridades obligaciones stipulaciones sibmissiones renunciaciones cautelas formas et maneras que a validación et tución de las sobreditas tributaciones arrendaciones censos et otras cosas sobreditas e en las ditas cartas publicas y será necessario poner firmar / e atorgar obligando en special o en general sobre aquestas cosas mi o todos mis bienes mobles et Rayis, havido et por haver de quiere que sean o serán, segur que las ditas cosas et otras nos largament consta por la dita procuración por virtud a fuerça de la dicha procuración / de la qual a conselladament e de cierta sciencia et certificad plenaria. Et de todo el dreito del dicho Johan Ferrandez fillo mio. Con aquesta present publica carta en por todos tiempos firme et valedera e en alguna cosa non revocando e trebancando de pura per/fecta et irrevocable venda. Vendo atorgo luizo et quasi luizo a vos Johan Sánchez de Recastón juez del lugar del Cuervo, Martín López et Johan Alfonso alcaldes del dito lugar, Pero Munyoz, Francisco Calbet, Sancho Gomez, Antonio del Bayo, Yvanyes de Palencia, Gil Gomez, / Sancho Sánchez, Miguel Domingo, a Mateu Martinez, vezinos del dito lugar del Cuervo en vuestros nombres propios e en voz e nombre del conceio e universidat del dito lugar del Cuervo et de los singulares de aquell son assaber todos los erbages de les yerbas et de la taja / de los montes de lenyas de carrascas e de pinos del termino del dicho lugar y es special et las lenyas verdas et sequas pora vuestros proveitos et las lenyas sequas pora vender las a la villa de Castiellhibib ho ditos quales quier lugares. Et assimismo vos / vendo todas las caças de conejos perdizes er de otras quales quier salvaginas del termino del dito lugar del Cuervo, et las penas de los dichos erbages lenyares et caças sobre dichas et assin mismo vos vendo la meytat de las penyas de las truchas / del Ryo del dito lugar et la otra meytat de las dichas penas de truchas que sean poral dito Johan Ferrandez et a los suyos. Segunt et por la manera et forma que los senyores qui fueron del dito lugar ende usaron et constumbraron usar et praticar. Et apres / el dicho Johan Ferrandez senyor vuestro e sus procuradores ende han jurado et practicado fasta el dia de hoy, los quales dichos herbages et lenyas et las penas de aquellas et de las ditas caças et de las truchas en la manera de ssuso dicha declarada los vendo atorgo liuro por / precio de assaber de Dozientos et Cinquanta solidos jaqueses por cada hun anyo por todos tiempos, los quales dedes et seades tenidos dar et pagar vos el dito concejo en tandas et pagas al dito Johan Ferrandez et a los suyos es assaber los Ciento Vint e Cinco solidos daqui / al dia et fiesta de carnastultas et los otros Cient et Vint Cinco solidos de la dicha moneda daqui al dia et fiesta de Sant Bartholomé primeros vinientes. E assín de allí adelant por cadahun anyo por todos los tiempos en los dichos dias et fiestas de carnestultas / et de sant Bartholomé. Et por razón de la dita vendición yo dicho mossén Gil Roiz procurador sobredicho Do et Atorgo a vos dichos hombres buenos en voz e en nombre del dicho concejo et universidat todo lugar et poder del dito Johan Ferrandez et los

suyos drechos / voces raciones reales e personales, utiles e directas varias sine nuptas e otras qualesquiere, a el e a los suyos pertanyentes o pertenere podientes o devientes por qualesquiere titol causa manera e razón en et sobre los dichos erbages lenyares / et caças sobredichas e et delas penas de aquellyos e de aquellyas que yo en el dicho nombre a vos vendo de los quales derechos voz et razones et acciones sobredichas podades vos et los vuestros et puedan en dicho concejo et universitat e los suyos usar et exercir experir / demandando conviniendo deffendiendo poniendo o poniendo excibiendo replicando en juicio et fuera de aquell et todas otras cosas faziendo exerciendo los quales a las quales el dicho Johan Ferrandez senyor vuestro et los suyos fazer podría antes de / aquesta present vendición et alienación. Et por tenor de aquesta present publica carta en el dito nombre procuratorio constituo a vos et a los vuestros et al dicho concejo et universitat et a los suyos en todas las sobreditas cosas et cadahuna de ellyas verdaderos / senyores et legitimos actores et procuradores assin como en cosas vuestras propias et del dito concejo, pora haver tener er possedir encara pora dar vender alienar et transportar en la menera dessús declarada e pora fazer de aquell e de aquellos a todas vuestras propias / voluntades e del dito concejo e de los suyos enpor todos tiempos. Prometiendo en el dicho nombre procuratorio a vos er al dicho concejo et universitat et a los suyos la dicha venda con todos sus milloramientos feytos fazederos salvar et defender et fer haver tener / et possedir con la dicha carga dius obligación de todos los bienes del dito Johan Ferrandez mi fillo mobles et sedientes havidos et por haver do quier que los haya. Et nos dichos Johan Sánchez de Recastón et juez, Martín Loppi et Johan Alfonso alcaldes del dicho / lugar en el present Anyo, Pero Munyoz, Francisco Calvet, Sancho Gomez, Antonio del Vayo, Yvanyes de Palencia, Gil Gomez, / Sancho Sánchez, Miguel Dominguez, a Mateu Martinez, vezinos del dito lugar del Cuervo, vista la venda por vos dicho senyor don / Gil Royz de Liori cavallero et en nombre et assin como procurador del dito Johan Ferrandez de Eredia senyor nuestro a nos en nombre del dito concejo feyta. Por aquesto por nos e por el dicho concejo et universitat et singulares del dito lugar que agora / de present somos, o de aquí adelant seran en por todos tiempos. Prometemos dar et pagar al dicho Johan Ferrandez et a los suyos o a quien el querrá o mandará por razón de la dita vendición et alienación son assaber los dichos CCL solidos jaceses por cadaun anyo / pagaderos en las dichas dos tandas segunt dicho es. Dius obligación de nuestras propias personas et de todos nuestros bienes et de todos los bienes del dito concejo et universitat muebles et rayis havidos et por haver de quiere que sean o serán. Ítem como yo dicho procurador haya trobado serán e ... / del dicho lugar pertezientes al dicho Johan Ferrandez mi ffillo vos dicho concejo le pagavades en cada un anyo en el dia et ffiesta de Pascua de Nadal. Et vos otros me hayades suplicado que yo quisies mudar vos la dicha paga es assaber en dos terminos / et plazos. Por aquesto visto por mi las ditas cosas seyer o razón consonantes, Quiero Atorgo et por bien que vos dito concejo paguedes las dichas rendas al dicho Johan Ferrandez, et a los suyos o a quien el querrá, o mandará, en dos tandas es assaber la meytat / de aquellyas en el dito dia de Carnestultas et la otra meytat en el dicho dia de Sant Bartholomé por cadaun anyo et por todos tiempos. Ítem assimismo haya trebado que Domingo Bernart clerigo asin como a procurador del dito Johan Ferrandez dio actas con loysmos et fadiga / seccunt fuero de Valencia algunas vinyas et preças del dito Johan Ferrandez. Seriadés en las guertas del dito lugar del Cuervo es assaber a vos dicho concejo con carta publica ciosa et signada por Gil Martinez del Muro notario publico de dito lugar. Et como vos / dito concejo nos hayades suplicado que algunos de los vezinos del dito lugar plantarian vinyas en la Vega que el dize del Seretiyor del otro cabo del Ryo si yo dito procurador removía et triava los loysmos et fadigas de las dichas posesiones et de aquellyos teni/entes aquellyas tuyssen possediensen solament con los ditos çenses acostumbrados pagar por cadaun Anyo. Et yo la dita suplicación vista a vista assi mismo que si las dichas preças se plantavan et clyvan vinyas qu-el dicho lugar se ppoblaria muyto / millor que no y es el dia de hoy. Per aquesto yo dicho procurador con justa present publica carta en por todos tiempos ffranc et valedera renunciaturó de las dichas posesiones por el dito Domingo Domingo Bernart dadas al dito cens es assaber los ditos loysmos / fadigas agora plantado la dita Vega de venyas et triyando a ... ab so et costumbre de buenos lanvradores. En tal manera que los tenedores et poseydores de las dichas vinyas et preças tengan et possidan aquellyas solament con los dichos censos acost/tumbrados pagar et que las puedan vender et alienar con los ditos censos et sin los dichos loysmos et fadigas Agora et de aquí adelant. Et en testimonio de las quales cosas mandé seyer fechas por el notario dius nombrado dos cartas publicas por A b c par/tidas, la una poral dito Johan Ferrandez et la otra pora Vos dicho concejo. Que fueron fechas las dichas cosas en el dicho lugar del Cuervo a XVII dias del mes de julio Anno a Nativitate Domini Millesimo CCC° XC° Setptimo. Presentes testimonios fueron / de aquesto los honrados Diego Roiz de Castelblanch scudero senyor de la Torre Fondonera Et Domingo Fortun Rector del dito lugar del Cuervo.

Sig + no de mi Ffrancés Lope de Recascón por Autoridad Real notario publico toda la tierra et senyoria del senyor Rey de Aragón. Qui acerca de las sobre dichas cosas present fiz. Et aquesta carta screvir fiz et por A.b.c. partí de otra semblant carta de aquesta, con sobrescriptos en la IIª linea do dize Gil et con raso et correcto a la XXXª linea de ço iusto et de todos los buenos del dito concejo et cerré.

1397 a 18 de juliol. Tormón.

Gil Roïç de Liori, procurador del seu fill Juan Fernández de Heredia, senyor de Mora, concedeix al consell de Tormón l'usdefruit de l'herba i la fusta de les muntanyes del terme de Tormón pel preu de 300 sous anuals.

AHN. Nobleza, Fuentes, CP. 346, D. 10

Sepan todos Que yo mossén Gil Royz de Lihori cavallero assín como a procurador qui so del honorable don Johan Ferrandez de Eredia Senyor de la villa de Mora fillio mio con carta pública de procuración fecha en la ciudad de Berçelona a vint seis dias del mes de junio Anno a Nativitate Domini / Millesimo Trescentesimo Nona-gesimo Septimo Closa et subsignada por el discreto Martín Gil Daso notario público por autoritat real por toda la tierra e senyoria del senyor Rey de Aragón havient special poder en la dita procuración para faser firmar e atorgar las infrascriptas / cosas e hotras en special en huna clausula en la dita procuración contenda qui es del tenor siguiet: En special a arrentar et tributar arrendaciones et tributaciones et censes fazer de qualesquiere casas siquiere mases heredades et adaquellos e adaquellas adarceines et atra/çantes por qualquiere manera o razón. E de qualesquiere rendas que yo haya e haver pueda, o deva, e a mi perteneça e pertenenent puedan e devan De e en qualesquiere lugares mios terminos herbages lenyas selvas aguas percas pastos fornos molinos. Et de hotras qualesquiere / cosas e en hotros qualesquiere lugares villas o ciudades del Regno sobredito a los habitantes e stantes en los dichos mis lugares o hotros qualesquiere lugares villas o ciudades e en cadahuno dellos vassallos mios o otras qualesquiere personas de qualquiere ley stado dig/nidat preheminiencia sian por qualesquiere e quantos quiere tributos e censos de panes dreitos, e hotras qualesquiere cosas emphiteoticament perpetuament o a tiempo cierto con concisso o sin concisso loysmo e fadiga segunt fuero de Aragón o de Valencia, o de qualesquiere otras constituciones usanças observanças o sin a/quellos o aquellas e en otras qualesquiere manera, o maneras, que a vos dito padre e procurador mio bien visto será et de los arrendadores tributadores e censatores contractar e controlar vos podiedes. Et por razón delas ditas tributaciones censes e otras cosas sobreditas a las quales / bien visto vos será. Carta o cartas publicas fazer o firmar e atorgar con todas e cadahunas seguridades obligaciones stipulaciones sibmissiones renunciaciones cautelas formas et maneras que a validación et tuyción de las sobreditas tributaciones arrendaciones censes et otras cosas sobreditas e en / las ditas cartas publicas hi será necessario poner firmar e atorgar obligando en aquellas en general o special todos mis bienes asseguritat tuyción et [validación de las] ditas cosas [...] fianças fazer les et atorgar les carta o cartas de guardar de danyo, con todas aquellas clausulas que a provecho / de las ditas fianças y serán necessarias poner Obligando en aquellas a mi e a todos mis bienes muebles et rahices ahaudos et por hauer [de quiere que] que sean trobados, seg[ur] que todas las sobreditas cosas et hotras por la dita procuración mas largament son contenidas por virtud a fuerça / de la dicha procuración non forçado no contrenyido nin por algún hotro enganyo, a esto aducho antes a conselladament e de cierta sciencia et certificad plenaria. Et de todo el dreito del dicho Johan Ferrandez. Con aquesta present publica carta en por todos tiempos firme et valedera / e en alguna manera o razón non revocadera con titol de pura perfecta et irrevocable venda. Vendo atorgo luizo et quasi luizo a vos Yague Eximenis juez del lugar de Tormón, Yvanyes Martín et Pero Camarena alcaldes del dicho lugar, Johan Perez / Pascual Martínez de Novella, Pero Rey, Pero Garcia, Domingo Pascual de Novella, Garcia Eximenez, Pascual Rey, Domingo Perez, Lorent de Bronchales, Johan Pascual de Novella, Johan Martínez sastre, Miguel Rey, Pero Criment e Martín Portero, vezinos del dito lugar de / Tormón qui presentes sres en vuestros nombres propios e en voz e nombre del conceio e universidat del dito lugar e a los suyos successores presentes e advenideros, son a saber todos los herbages de les hierbas e la taja de los montes de lenyas de carrascas e / de hotras fruytas del termino del dicho lugar, excepto de pinos solament, pora vostros propios usos quende podades taiar e fazer ripia o taulas de los dichos pinos en los meses de novembre deziembre e jenero, pora levar las a vender en alvarda a Teruel o a Castielfabib. E de las lenyas de / carrasca e de hotras fustas que sean secas pora vender las a la dicha villa de Castielfabib. E encara vos vendo las penas de las dichas yervas et lenyas et de las truchas del rio del dicho lugar, e las penas de las caças de coneios et perdizes e de hotras qualesquiere salvaginas segunt que e por la manera / del dicho Johan Ferrandez senyor vuestro e sus procuradores ende husaron et praticaron los quales dichos herbages lenyares e penas de aquellos e de las dichas caças en la manera desus declarada vos vendo liuro et atorgo por precio es assaber de Trecientos solidos jaqueses por cada hun anyo et por todos tiempos los quales devan ser tenidos dar a pagar al dito Johan Ferrandez et a los suyos. Es a saber los Cient et Cinquanta solidos daqui al dia et fiesta de carnastultas e los hotros Cient et Cinquanta solidos de la dicha moneda daqui al dia et fiesta de Sant Bartholomé primero viniente. E assín / de allí adelant por todos los tiempos

en los dichos dias et fiestas de carnestultas et de sant Bartholomé. E por razón de la dita vendición yo dicho mosén Gil Roiz procurador sobredicho Do et Atorgo a vos dichos hombres buenos en voz e en nombre del dicho conceio et universitat / todo el lugar e poder del dicho Johan Ferrandez e de los suyos derechos voces razones reales e personales, utiles e directas varias sine nuctas e hotras qualesquiere, a el e a los suyos pertanyentes o pertenerere pudientes o devientes por qualesquiere titol / causa manera e razón mi et sobre los dichos erbages lenyares et caças sobredichas e et delas penas de aquellos e de aquellas que yo en el dicho nombre a vos vendo, de los quales derechos voz et razones et acciones sobredichas podades vos et los vuestros et puedan en dicho / conceio et universitat usar et exercir experir demandando conviniendo deffendiendo poniendo opponiendo excibiendo repliando triplicando en juicios o juicio de aquellos e todas otras cosas faziendo exerciendo los quales a las quales el dicho Johan Ferrandez senyor dito e / los suyos fazer pudiera antes de aquesta present vendición et alienación. E por tenor de aquesta present publica carta en el dito nombre procuración contituesco a vos e a los vuestros e al dito conceio e universitat e a los suyos en todas las sobreditas cosas / e cadahuna de aquellas, verdaderos senyores et legitimos vuestros procuradores assin como en cosas vuestras [propias et del dito conceio, pora haver tener er possedir encara pora dar] vender alienar et transportar en la menera dessús declarada e pora fazer de aquel e de / aquellos a todas vuestras propias voluntades e del dito conceio e de los suyos enpor todos tiempos. Prom[etiendo en el dicho nombre procuratorio a vos er al dicho concejo et universitat et a los suyos la dicha] venda con todos sus meioramientos fechos fayderos salvar et defender / fer haver tener possedir con la dicha carga dius obligación de todos los bienes del dito Johan [Ferrandez mi fillo mobles et sedientes havidos et por haver do quier que los haya.] Et nos dito Yague Eximenez juez, Yvanyes Martín et Pero Camarena alcaldes del dito lugar en el present anyo, Johan Perez, Pascual Martínez de Novella, Pero Rey, Pero [Garcia, Domingo Pascual de Novella, Garcia Eximenez] Pascual Rey, Domingo Perez, Lorent de Bronchales, Johan Pascual de Novella, Johan Martínez sastre, Miguel Rey, / Pero Criment, Martín Portero vezinos del dito lugar de Tormón, vista la venda por vos dicho [senyor don Gil Royz de Liori cavallero et en nombre et] assí como procurador del dito Johan Ferrandez de Eredia senyor nuestro a nos en nombre del dito conceio / ffecha. Por aquesto por nos e por el dito conceio et universitat et singulares del dito lugar que agora de present semos o de aquí adelant stemos en por todos tiempos Prometemos dar et pagar al dicho Johan Ferrandez et a los suyos o a quien el querrá / o mandará por razón de la dita vendición et alienación son assaber los dichos Trescientos solidos iacheses por cadahuno anyo pagaderos en las dichas dos tandas segunt dicho es. Dió observación de todos los bienes nuestros et de todos los bienes de la dita universitat et conceio et / de los singulares de aquell muebles et sedientes havidos et por haver de quiere que sean o serán. Ítem como yo dicho procurador haya trobado del dicho lugar pertenceras al dicho Johan Ferrandez mi fillo vos dicho concello le pagavades cada / hun anyo en el dia et fiesta de Pascua de Nadal et vos hotros me hayades supplicado que yo quisite mudar vos la dicha paga ensaber en dos terminos et plazos. Por aquesto visto por mi las ditas cosas a razón consonantes. Quiero atorgo e he por / bien que vos dito concello paguades las ditas rendas al dito Johan Ferrandez, et a los suyos o a quien el querrá en dos tandas o pagas assaber la meytat de aquellas en el dito dia de Carnastultes e la hotra meytat en el dicho dia de Sant Bartholomé / por cada hun anyo et por todos tiempos. En testimonio de las quales cosas mandé seyer fechas por nombre de dios nombrado dos cartas publicas por a b c partidas, la huna poral dito Johan Ferrandez et la hotra para vos dicho conceio. Et fueron fechas las dichas cosas en el dicho lugar de Tormón a dieziocho dias del mes de julio Anno a Nativitate Domini Millesimo Trescentesimo Nonagesimo setptimo. Presentes testimonios fueron de aquesto Diago Rohiz de Castelblanch scudero senyor de la Torra Fondonera et Domingo Fortuny colector del lugar del Cuervo.

Sig + no de mi Ffrancés Lopez de Recascón por Autoridad Real notario [publico toda la tierra et senyoria del senyor Rey de Aragón. Qui acerca de las] sobre dichas cosas present fiz. Et aquesta carta screvir fiz et partí por A.b.c. de otra semblant carta de aquesta, con sobrescriptos en la VIª linea do dize [...] contiene et sigue et ciere.

[1400, Tormón]

Juan Fernández de Heredia i el consell de Tormón (Teruel) venen un censal de 500 sous jaquesos a Teresa Fenandez de Heredia, muller de Gil Roíç de Liori. (Incomplet).

AHN. Nobleza, Fuentes, CP. 346, D. 11

(al dors)

Universitat de Tormón que fazen D solidos censales dona Teresa Ferrandez de Heredia, muger de mossén Gil Roiz de Lihori.

Vendición de Cincientos solidos jaquesos por la universitat de Tormón fecha a dona Teresa Fernandez de Heredia mujer de Gil Roiz de Lihori.

Sepan todos homnes que concello pllegado general en el portegado dela eglesia de Santa María del lugar de Tormón lugar qui es del muyt honorable mosén Johan Fernandez de Heredia / senyor de Mora situado en el regno de Aragón plegados por voz et crida de Johan Jecha coredor del dito lugar et astón fizo fe et rrellación a mi notario presentes los testimonios infra / escriptos. El qual conceio somos plegados nos Pero Rey juez et Garcia Eximenez Johan Rodriguez alcaldes, Johan Gonçalbo jurado, don Lorent de Bronchales, Yvanyes Martín, Pascual Rey, Pascual Martín, Martín Sánchez, Pero Cement, Diago Ximenez, Miguel Gomez, Johan Pascual, / Pero Garcia, Domingo Pendro. Et dessi todo el dito conceio plegdo del dito lugar de Tormón plegado serer dito yes nos todos dessuso nombrados al dito conceio plegados todos concordos et algunos de nos intrepant, todos esemble et cadashuno por si et en nuestos bienes propios / en voz vez et nombre de todo del dito conceio siguiere universitat del dito lugar de Tormón et de los singulares de aquell assin de los presentes como de los absentes et advenideros et de cadahuno de nos conttendientes et considentes nos et cadahuno de nos e la dita universitat et singulares de aquella / seyer obligados a muytas et diversas prersonas en muytas et diversas quantias a grandes et inmoderadas usuras et en otra manera seyer puestos en muytas et diversas necessidades a las quales quantias pagar, et a las hotras necessidades prover buenament, complir no podemos sines de grant / danno nuestro de la dita universitat et singulares de aquella. Considerantes encara el dito conceio unversitat et singulares de aquell seyes nos proveytoso vender el censal diusscripto que no pagar las grandes usuras et superfluas expensas et hotros muytos danyos mayores sostener, en cada / hun anyo alas quales et a los quales en otra manera millor complir ni socorrer non podemos et por el preveyto nuestro et del dito conceio et singulares de aquell hayamos feyto exponer venales et cerquar assin en la ciudad de Teruel como en hotros lugares medieantes algunas / personas que quiesssen comprar de nos et del dito conceio unversitat del dito lugar Cincientos solidos denarios ditos reales buena moneda corrible en el Regno de Valentie, concensal siquiere trehudo preciio pagaderos en cadahun anyo. Et no hayamos trobado persona hotra alguna qui / tanto ni mas precio en aquellas haya cometido? dar quanto vos la muyt honorable dona Teresa Ferrandez de Eredia muller de Mossén Gil Roiz de Lihori que en aquellas havedes proferido et promiso dar de precio Seis Mil solidos reales. Por aquesto por las razones sobreditas er de / hotras justas que als infrascripto fazer nos induze. Nos et todos dessuso nombrados en nombres nuestos propio et cadauno de nos por si et por el todo et todo el dito concello universitat et singulares del dito lugar de Tormón de todo el dreyto nuestro et de cadahuno de nos et del dito con/ceio plenament certificados por nos et los nuestos presentes et advenideros Vendemos et luego de present liuramos a vos dita dona Teresa Ferrandez de Eredia. Assin como a mas dant et a los vestros successores, a Rodrigo Peralta vezino de Mora procurador vestro et a las cosas disusscriptas / havient pleno et bastant poder serer parece por carta publica de procuración recebida por el notario diuscripto fecha a onze dias de mayo anno diuscripto et a qui vos queredes ordenades et mandaredes los ditos Cincientos solidos reales buena moneda corrible en el regno / de Valencia de cens siquiere trehudo perpetuo siquiere scensales anuales rendales et perpetuales sines empero loismo concisso fadiga et foriscapto, mas con todo et qualquiere otro dreyto et constreyta de haver et recibir aquellos, havederos et recebederos por vos, vos / dita compradera o los vestros et quales vos de aquí adelant queredes perpetuament en cada hun anyo de nos et de cada uno de nos e del dito conceio universitat et singulares del dito lugar ffrancos salvos quitos et designos de toda carga de servitud et de deligación et mala / voz en et sobre todas et qualquiere personas heredades casas casales campos vinyes huertos ortales mases molinos fornos trehueros rendas et logueros et hotras qualesquiere bienes nuestos et de cadahuno de nos, et del dito conceio universitat et singulares del dito lugar, presentes / absentes et advenideros mobles et sedientes privilegiados et non privilegiados havidos et por haver en todo lugar, los quales

Cinccientos solidos censales, siquiere de cens o crehudo por nos todos dessito nombrados et cadauno de nos por si et por el todo, et el dito conceio et singulares de aquel / prometemos convenimos et nos obligamos a vos dita honorable dona Teresa Ferrandez de Eredia et a los vestros successores et a quales vos de aquí avant pora siempre queredes ordenades et mandaredes dar et pagar en el primero dia del mes de setiembre primero vinient / del present anyo los Dozientos Cinquanta solidos, et los hotros Doçientos Cinquanta solidos restantes a pagar al primero dia del mes de março primerovinient, del anyo que se contara Anno a Nativitate domini Millesimo Quatuorcentesimo primo. Et de alli adelant en cada hun anyo perpetuament / en el dito dia et dia del mes o meses de dia adiado et termino aterminado sines alguna monestación siquiere requisición vestra et de los vestros, advytos et pagados en la ciudad de Teruel dentro las casas de vestra habitación, o dentro aquellas por vos et los vuestos, a nos assignadas o assignaderas salvencerta a periglo er fortuna propias misiones et expensas de nos de susso nombrados et cadauno de nos del dito conceio universidat, et singulares del dito lugar de Tormón, presentes et aquí agora somos et cadauno dellos, et de nos salvos francos quitos et seguros / segunt dito yes de todas questas tallas do nos et prosiertas empiestamos servicios demandas contribuciones et cargas assi reales vezinales personales volunterosas et forçadas, como de qualquiere otras speciales et generales que dezir nombrar et cogitar se puedan. E tendra / de todas marchas represalias emperas et otros qualesquiere impedimentos misiones expensas danyos intereses et menoscabos feytas et fazederas. Los quales Cinccientos solidos de dineros barchinoneses siquiere trehuto perpetuo a vos devemos pro precio yes assaber de Seis Mil solidos barcelo/neses buena moneda corrible en el Regno de Valencia, los quales de continent de nos havemos hovido, et contando en poder nuestro realment et de feyto recibido et aquellos en nuestros propios usos necessidades et en pagar los deudos nuestros et de la dita universidat et singulares de aquella avemos convertido de todos / aquellos a nuestra propia voluntat bien contentos et pagados fuemos et somos. Renunciantes a toda excepción de frau et de enganyo, et de no haver havidos et contando en poder nuestro recibidos de vos los ditos Seis Mil solidos del dito precio de la dita vendición por nos et cadauno de nos, et por la / dita universidat, a vos feyta, et de aquella ley siquiere dreyto que ayudar et socorre a los enganyados en las vendiciones ultra la meytat del justo precio et de no seyer feyta a nos la present vendición por nos et la dita universidat legitimament. Et si los ditos Cinccientos solidos de dineros / barcheloneses de cens siquiere trehudo que a vos vendemos valen o valdran mas de aquí adelant del precio antedito de todo aquello que mas vale o valdrá er pora seyer dito valer mas ffemos a vos dita compradera et a los vuestos successores remisión relexación renunciación et pura perfecta et irre/vocable donación entre vivos. Et si por aventura nos dessuso nombrados et cadauno de nos por si et por todo et la dita universidat concello del dito lugar et singulares de aquel presentes et qui agora somos et por tiempo seran non daremos et pagaremos daran et pagaran a vos dita compradera / et a los vuestos successores et qui vos de aquí adelant pora fiempre queredes, ordenades mandaredes en dadahun anyo perpetuament en el dito dia. Es assaber primero dia del mes de setiembre et el primer dia del mes de março dia adiado, et termino aterminado dessuso dito en las / formas et maneras dessuso ditas et dius scriptas, los ditos Cinccientos solidos de reales de cens siquiere trehudo perpetuo. Et por aquesta razón a vos dita compradera et a los vuestos successores en el dito censal siquiere trehudo perpetuo que, a vos vendemos conteçera andar / entender vacar o treballar o enviar a la dita universidat et conceio del dito lugar o en hotro qualquiere lugar fuera de la dita ciudad de Teruel por demandar haver et cobrar el dito censal penas misiones et otras cosas desusso et dius scriptas o en hotra qualquiere manera por / razón de aquellos missatge nuncio o procurador a ningún vuestro en aquet caso. Prometemos convenimos nos et cadauno de nos por si et por el todo et la universidat del dito lugar de Tormón et singulares de aquell presentes et absentes et advenideros nos obligamos dar et satisfacer / pagar a vos et a los vuestos successores todo aquello que por la dita razón spendido satisfeyto et promeso haviedes con todos los intereses menoscabos que por no pagar el dito cens dia adiado et termino a terminado sustenido et feyto haviedes ffeyto empero et prestado sacrament sobre aquesto vuestro a de los / vuestos o de los vuestros queredes ordenaredes. Encara nos desusso nombrados et cadauno de nos por si et por el todo et toda la dita universidat et conceio del dito lugar por nos et por todos los nuestros presentes et advenideros universalment et singular convenimos et prometemos et nos obligamos que pas/sado el dito dia siquiere termino de la dita paga del dito censal de cada hun anyo en continent dentro spacio de dos dias apres que por vos dita compradera et los vuestros o otri por vos con carta publica o letra privada o en otra manera simplement seremos requeridos del justicia et jurados et seys / hombres del dito conceio del dito lugar de los qui agora somos et por tiempo seran aquellos qui vos dita compradera et los vuestros successores sleyr et nombrar queredes ordenaredes et mandaredes podades la qual elección et nominación vos et los vuestros et quales quiere que de aquí adelant queredes ordenaredes / et mandaredes podades mudar et variar encara que vos por vos et los vuestros ya electos teniessen los ostaies dius scriptos iremos et iran evitaremos evitaran dentro en el monesterio et esglesia de senyor Sant Ffrancisco de la ciu-

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

dat de Teruel dentro en aquel monesterio et esglesia tendremos / et tendran ostageges assi que del dito monesterio ostageges no salliremos ni sallena por nuestros ni suyos piederes propios ni alienos de grado ni por fuerça paladinament ni escondida de dia ni de nuyt por tierta ni por agua ni por algun otro ingenio ni art ni enganyo sino yes et sera / por expresa licencia voluntat mandamento vuesto et de los vuestos, la qual licencia haya aconstar et parecer por carta publica Antes alli estaremos et staran continuadament tanto et tan luengament entre tanto que del dito cens siquiere trehudo perpetuo de las misiones et hotras cosas sobreditas et dius scriptas siades vos / dita compradera et los vuestos prenariament satisfechos. Et los ditos justicia et jurados et VI hombres a los ditos ostageges tener nombraderos esleyderos teniendo los ditos ostageges o no teniendo. Noresmenos pueda et deva seyer fecha exsequias en las personas et bienes de nos o del dito / conceio et universitat et singulares del dito lugar presentes et qui agora somos en el tiempo advenideros seran entro a complimento de paga de todas aquellas pension o pensiones del dito scensal o trehuero prepetuo misiones danyos et menoscabos que de feyto et sustendo haviedes por la qual o las / quales los ditos ostageges se tendran et de quales quiere otras cosas que lahora a vos dita compradera et a los vuestos seran devidos por las razones sobreditas et infrascriptas et por cadauna dellas. Et si por nos et los ditos justicia jurados et homnes por vos dita compradera et los vuestos esley/redes et nombraderos non umiemos et vendran al dito lugar, a tener los ditos ostageges por sola simple requisición vuesta o de los vuestos dentro el dito tiempo et aquellos tener non querremos o querran et de los ditos ostageges sines expresso mandamiento et licencia vuesta de los vuestos nos procuremos et / se procuran en las ditas cosas et en cadauno dellos, et tantos quantos dias tener los ditos ostageges fallaran et fallaremos queremos et atorgamos et expressament consentimos que nos et cadauno de nos por si et por el todo et toda la dita universitat encorramos et siamos encorridos encorran et sian en/corridos et encorran et sian encorridos ipso facto en pena de XX solidos dineros jaqueses por cada dia de la qual pena sia la tercera para al senyor Rey et las otras dos partes a vos dita compradera et a los vuestos aduicidera et aquella prometemos e stamos tenidos pagar al dito senyor Rey et a vos dita compradera / et a los vuestos en la manera sobredita. Et las misiones sobreditas de los ditos nuncios et procuradores vuestos et las ditas penas pagadas et non pagadas o en otra manera garciosament relexadas et los ditos ostageges tenentes et servantes et no tenentes ni servantes. Norresmenos nos ditos dessuso nombrados et cadauno / de nos por si et por el todo et la dita universitat conceio et singulares del dito lugar servir et cumplir todas et cadaunas otras cosas dessuso ditas et dius scriptas en todo por todas cosas queremos premetemos et nos obligamos que siamos et sian tenidos et obligados sines de alguna dilación excep/ción excusación et sines de algun danyo et menoscabo et espensas. Et nos dita compradera et de los vuestos successores. Et si poraventa nos et cadauno de nos et por la dita universitat conceio et singulares del dito lugar de Tormón no daremos et pagaremos a vos dita compradera et a los vuestos successores / el dito scensal siquiere trehudo perpetuo en cada hun anyo en el dito dia adiado et termino terminado penas misiones et otras cosas dessuso scriptas no attendemos servaremos ni cumpliremos serer dito yes. Et pos aquesta razón a vos et a los vuestos successores convendran fazer / misiones algunas siquiere espensas et damages sostener todos aquellos et aquellas prometemos convenimos et nos obligamos nos todos dessuso nombrados et cadauno de nos por si et por el todo et la dita universitat conceio et singulares de aquella seran demandadas fechas et / e completament satisfacer pagar et enmendar a toda vuesta propia voluntat de los quales et de las quales penas misiones et salarios et otras quales quiere espensas danyos costas intereses monoscabos. Et encara sobre los dias que vagaredas et cessaredes de no pagar el dito cens et no tener los ditos ostageges et hotras / cosas dessuso ditas queremos et expressament consentimos que vos et los vuestos successores seades creydos et vos et los vuestos tenidos pagar por vuesto propio o de los vuestos o procurador vuesto u otro dellos solo iurament. Otrosi no dessuso nombrados et cadauno por si et por el todo et todo el dito conceio prometemos / convenimos et nos obligamos a vos dita compradera et a los vuestos er adaquellos qui de aquí adelant pora siempre querredes que los ditos Cincientos de dineros barceloneses de cens siquiere trehudo perpetuo que a vos vendemos facemos a vos et a los vuestos er aquales vos de aquí adelant pora siempre querredes ordenaredes / et mandaredes haver et recibir en cada hun anyo perpetuament en el dito dia et termino contra todas personas segunt dito yes et seyer tenidos a vos et a los vuestos a todos tiempos de firme et lial emoción deffensión. Et testimonios prometemos et convenimos et nos obligamos que en et sobre las / cosas anteditas ni dius scriptas ni alguna de aquellas nos ni alguno de nos ni la dita universitat del dito lugar de Tormón no moveremos ni movera ni mover faremos ni faran consentiremos ni consentiran ni firmaremos ni firmaran de dreyto antel senyor Rey mante algun jutges siquiere / oficiales eclesiasticos ni seglares contra vos dita compradera ni contra los vuestos ni contra la execución o execuciones, que por las razones dessuso et deviso scriptas contra nos et nuestros bienes o de algunos de nos et contra la dita universitat conceio et singulares de aquella seran demandadas fechas et / compeçadas ni atlegaremos ni propornemos ni allegaran ni propornan ni allegar ni proponer faremos ni faran alguna

excepción compensación deducción o retención ni alguna otra excepción o causa contraria a las cosas dessuso et dejusto scriptas o alguna de aquellas si ya no era o sera en real et verdadera / paga la qual en continet como propuesta sera hayamos a mostar et provar por carta publica recebida et testificada por notario publico. Renunciantes quanto en aquesto a la oppini3n de los doctores qui tienen general renunciaci3n non vale et que no pueda seyer renunciado a copia de procuraci3n. Et encar queremos / et expresament consentimos que si el dito censal siquiere trehuto perpetuo a vos et a los vuestos successores et qui vos querredes ordenaredes mandaredes en cada hun anyo perpetuament ensemble con todas et qualesquiere expresas penas et misiones de salarios et danyos intereses et otras cosas dessuso et dejusto scriptas / non daremos et pagaremos en el dito dia o termino dia adiado et termino a terminado que del dito termino et dia adelant vos dita compradera et los vuestos et qui vos querredes ordenaredes por vuesta propia attoridat sin licencia et mandamiento de (*sobrescrit* algun jutge et sin pena et colonia alguna o por mano siquiere mandamiento del) Governador o Jutge de Aragón, o de su lugar tenient del Juez de la ciudat de Teruel / et de qualesquiere oficiales porteros et jutges dentro en el Regno de Aragón constituhidos o por mano de los nuncios de aquellos et de cadahuno de los quales vos mas querredes et esleyredes et a vos et a los vuestos bien visto seran al coneximento constreyta et compulsa del qual et de los quales agora por la hora et la hora por / agora nos sozmetemos en jutges nuestros et cadahuno de nos et de la dita universidat conceio et singulares del dito lugar los esleyemos, a sola et simple requisici3n vuesta et de los vuestos podades et puedan entrar en la dita universidat conceio del lugar sobredito en casas nuestras et de cadahuno de nos et de quales quiere / singulares de la dita universidat et cadahuno dellos singulares presentes et advenideros. Et encara en quales quiere otras casas et lugares et termino privilegiados o no privilegiados et en aquella et quales quiere otros lugares do trobados seran exsecuci3n fazer et prender et ocupar nuestros bienes / mobles et sedientes et por si movientes mobles nuestros et de cadahuno de nos o del dito conceio et universidat et singulares de aquell presentes advenideros. Et encara que por qualquiere dreyto ley fuero et costumbre uso del Regno sian privilegiadas que cumplan a integra paga et satisfacci3n de todo aquello por lo que la dita / exequici3n se haurá de fazer et requerirá de las misiones penas misiones de salarios repensas et intereses et de quales quiere otras cosas que a vos et a los vuestos seran devidas et se vos haurán de pagar et complir por raz3n siquiere ocasi3n del dito censal siquiere trehudo perpetuo et hotras cosas dessuso ditas et dejusto / scriptas. Et encara nos podades et puedan constrenyir et penyorar a nos et a cadahuno de nos por si et por el todo et la dita universidat conceio et singulares de aquell penyoras vivas et muertas assin bestias aratorias como hotras quales quiere privilegiadas o no de qualquiere natura sian et en quales quiere lugares que tro/badas seran assin dentro de la dita universidat conceio et lugar et terminos de aquel et dentro de nuestras sas como de fuera et en eglesia o monesterio et casas de orden o de religi3n o in palacio de infa3on et en camino et fuera de camino en mercado o fuera de mercado en feria o fuera de feria en hiermo o en / poblado et en quales quiere hotros lugares que los ditos bienes et penyoras trobadas seran et aquellas ni aquellas ni alguno de nos di de la dita universidat conceio et singulares de aquell no deffendimos ni deffendran podamos ni puedan. Et encara queremos et expressament consentimos que vos dita compradera et los vuestos / et quales vos de aquí adelant querredes por vuesta propia autoridat et sin licencia et mandamiento de algun jutge o sin pena siquiere colonia o por mano de los ditos Governador Justicia de Aragón o a su lugar tenient o de quales quiere otros oficiales jutges et porteros dessuso ditos quales vos et los / vuestos mas esleyt querredes sin crida subastaci3n alguna no catada ni observada orden de dreyto et de fuero, vendades o vender podades los ditos bienes et penyoras et otros qualesquiere bienes mobles et sedeintes entro a cumplimiento del dito scensal siquiere trehuto prepetuo et de todo aquello que por raz3n / de aquel devido vos será et de las penas misiones de salarios expensas et danyos sobreditos et dejusto scriptos los quales exsequiciones o penyoras vos et los vuestos podades fer fazer et fagades lexando lexando hunas penyoras et prendiendo ende hotras et hunas teniendo et hotras augmentando et / aquellas et encara las exsequiciones et compulsas de lugar en lugar et encara la elecci3n de los jutges et oficiales variar et mudar tantas quantas vegadas a vos et a los vuestos plazera et bien visto vos será hovido recurso de hun jutge a hotro et de hun lugar a hotro. Et encara las exsequiciones començadas por hun jutge o por hotro o hotros fer continuar et atemar en hun tiempo o en muytos feytas tansolament tres almonedas en I dia de aquellos solemnidad alguna de fuero dreyto et costumbre del Regno no servada. Et de los precio o precios que de los ditos bienes // [...]

1414, 4 de desembre. Riba-roja.

Testament de Gil Rois de Liori, en el que parteix les seues possessions entre el seu fill primogènit, Juan Fernández Heredia, al qui dona els llocs de Xortino a Sicília, Sot i Chera al Regne de València, Olún a Aragó, i el castell i la Puebla de Montalbán a Castella, mentre que a l'altre fill Sanxo Rois de Liori li dona les viles de Betxí i Riba-roja al Regne de València, i les de Gallano i Ministreta a Sicília. Declarant hereu universal de totes les demés coses el seu fill primogènit.

ARV. Procesos de Madrid; letra F, n.º 173, pp. 06-317

Testament del dit noble don Gil Ruiz // de Liori.

Die martis quarto mensis deçembris anno a nativitatís domini M CCCC X IIII

En nom de nostre senyor Deu Jesuchrist e de la sua beneyta gràcia Amén. Com en tot principi e començament sie necessari reclamar a Deu pare fill y Sanct Sperit unitat en essència e trinitat en persones e ab temeritat e servent amor recordar se de aquell sots lo qual totes les coses de aquest món son conservades per lo seu gran poder incorporable e virtud que és perdurable e no pot preterir havent sguart a les coses mundanals qui de si son transitories sotiles i vanes e ninguna persona em carn posada de la mort corporal escapar no pot e segons disposició de rahó natural cascú en sos darrers dies dega ordenar sa voluntat dels seus bens après sa mort observadora. En e per amor de açò yo Gil Ruiz de Liori cavaller e camarlench del senyor Rey detengut en greu malaltia de la qual me tem morir jat sia flach de cors emperò estant en molt bon seny y sermò paraula per la gràcia de Deu e entrega memòria havent en la mia pensa e cogitació continuadament la passió de nostre salvador Deu Jesuchrist qui per la salut del humanal linatge voler subtenir a destrucció del malvat Satanàs enemich infernal sots lo qual tota humana natura per lo pecat del primer hom fonch condemnada e enaprés per gràcia del Sant Sperit remuda de qu'és mereix degudament retribuir e donar ab humilitat preverència gràcies al redemptat senyor Deu pare omnipotent crehador del cel y de la terra del qual tots beneficis dons et gràcies així en special com en particular tem por el proceheixen e han lloch donchs mi pecador qui per la divinal providència de no res fui creat e per aquell ha hagudes e rebudes beneficis dons e gràcies en les temporalitats del món present qui és transitori e no durable regoneixent mi mateix qui per llonch temps de la mia vida ha estat habitat e conversat en aquest món de fortuna qui és insaciable e enganador e per ma gran culpa e sxeiolitat no ha regonegut mon creador Deu e senyor així com deguera e son obligat e ara volent prosseguir la via de la curació ab fermase // e bona sperança vers nostre senyor Deu supplicam a aquell com a pare e crehador qui per la sua sancta misericòrdia e pietat me vulla remetre e perdonar los meus pecats e los meus defalliments e en lo dia de la mia mort acceptar e rebre la mia ànima e aquella col·locar ab los seus sants en glòria hon sia a ells acceptable per haver salut repòs e vida perdurable. A donchs disponent dels meus bens en ma darrera voluntat e llahor glòria e reverència principalment de nostre senyor Deu mon creador e de la Sancta Trinitat mijançant la qual yo puxa haver consell esforços e ajuda en lo present ordenament revocant emperò casant e anivellant ans e primerament tots e qualsevol testament e codicils e ordenats ara de nou fas e ordèn mon darrer testament e ma darrera voluntat en e per la forma qu'és segueix:

Primerament pos e ellegesch marmessor meu e de aquest mon darrer testament executor çò és lo molt amat e car fill meu mossèn Joan Ferrandiz de Heredia cavaller camarlench del primogènit al qual do et atorch // licència, facultat e plen poder de rebre, recuperar e haver los bens e drets meus, e de aquells distribuir e complir lo present meu testament e les coses en aquell contengudes e açò faça e puixa fer per sa pròpia auctoritat sens licència o, consentiment de alguna altra persona e vull que de la administració qui per aquell en la dita manumissòria serà feta no sia tengut retre conte o, rahó a ninguna persona ans de aquella sia cregut per sa sola simple paraula sens alguna altra persona.

Enaprés elegesch la mia sepultura del meu cors en la sglésia major de la vila de Mora, en lo Regne de Aragó, la qual sepultura vull e man que sie feta be e notablement a coneguda e disgressió del dit meu marmessor.

E consegüentment dels meus bens fas et ordèn les leixes e llegats infrasegüents:

Primerament do e leix en Garcia de Montagut, escuder de casa mia, procurador e alcayde de Ribarroja tres cents florins de or comuns de or de Aragó. E enaprés leix a'N Miquel Garcés de Marziella, escuder de casa mia, tres cents florins de or comuns // de Aragó.

Íttem leix a Ferrando de Heredia, escuder de casa mia, tres cents florins de or de la dita moneda.

Íttem leix a Luys de Camnatils, escuder de casa mia tres cents florins de la dita moneda.

Íttem leix a'N Matheu de Ornedá, rector del lloch de Bechí, dos cents florins de la dita moneda.

XAVIER MESADO I GIMENO

Ítem leix a Juan Bernat, scuder de casa mia, dos cents florins de la dita moneda.

Ítem leix a Joan d'Anyón, scuder de casa mia, dos cents florins de la dita moneda.

Ítem leix a Sanchico de Heredia, escuder de casa mia, dos cents florins de la dita moneda.

Ítem leix a Pedrucho Gilbert, de casa mia, dos cents florins de la dita moneda.

Ítem leix a Sanchico de Monterde, de casa mia, dos cents florins de la dita moneda.

Ítem leix a Pedrico Pagessa, de casa mia, çent florins de la dita moneda.

Ítem leix a Pedro de Lerda, escuder de casa mia, dos cents florins de la dita moneda.

Ítem leix a Pero Navarro, de casa mia, quaranta florins de la dita moneda.

Emperò vull e man que los dits llegats de les quantitats que yo leix als damunt dits Pedruco Gilalberto, Sanchico de Monterde e Pedruco Peyesso, no·ls sien donats ne lleurats a ningú de aquells tro ans primerament cascú de aquells sie pervengut a edat perfecta de vint anys e almenys aquells se hayen col·locat en ordre de matrimoni e lla donchs qualsevol dels dits casos advenint vull e man que es sien pagats e lliurats los dits llegats per lo dit meu marmessor o hereu dessus scrit segons que per mi és dessus ordenat.

En après vull e man ab lo present meu testament que si és cars que après la mia mort apparran alguns torts e injúries mies les quals lo dit meu marmessor segons son bon arbritre e coneixença coneixca que sien verdaderes e misertingut en aquelles en aquell cas lo dit meu marmessor dels meus bens pacch e satisfaca e sia tengut pagar e satisfacer aquelles si e segons ell coneixerà esser fahedor. E no res menys vull e man que totes les leixes e llegats sien pagats e cumplits dels meus bens per lo dit meu marmessor dins spay y terme de dos anys del dia de la mia mort en havant // contínuament comptadors e açò sens algun impediment o embarcach acceptats tansolament los llegats que per mi són leixats a Sanchico de Monterde, Pedruco Gilalbert e Pedruco Payessa, als quals no vull los sien donats e lliurats tro en lo temps dessus specificat.

Ítem leix en après per pura part legítima herència e tot altre dret pertanyent de tots los altres bens meus així mobles com sehents hon que sien e seran als amats e cars fills meus mossèn Joan Ferrandiz de Heredia, cavaller e camarlench del primogènit, e a mossèn Sancho Ruiz de Liori, almirant de Sicília, e Na Yolant Ruiz muller del noble Gallén de Sancta Pau, a cascú de aquells dits fills meus cent florins de or comuns de Aragó. En axí que dels dits bens meus en tot ni en part, aquells dits fills meus més haurant no puixen ne deixen haver ni aconseguir sinó tan solament los dits cent florins, salvu em per lo qui per mi a aquells de gràcia speçial, dejús los serà leixat e manat. //

Ítem leix de gràcia special e sots los vincles, retencions e condicions dejús specificades el noble car fill meu mossèn Sancho Ruiz de Liori los llochs de Ribarroja e de Bechí en Regne de València ab tots los drets, rendes e pertinències de aquells, e los llocs de Gallano e Ministreta ab sa tinència e casals, e ab tots los drets e pertinències dels dits llochs en Regne de Sicília, sots aytals emperò vincles, retencions e condicions:

Primerament que aquell dit mossèn Sancho no·s puxa alegar, demanar, socórrer, ne ajudar per alguna manera de aquelles vint y quatre milia florins poch més o menys segons continència de la carta en las quals yo e lo dit mossèn Joan Ferrandiz de Heredia, simul et insolidum li som obligats a smerçar e comprar a obs de aquell dit mossèn Sancho ab carta rebuda per lo discret en Jaume Vallseguer, notari de la ciutat de València, dia e any en aquella contenguts, la qual cosa si lo dit mossèn Sanchis lo contrari farà e les dites quantitats dels dits vint y quatre milia florins demanarà e haver obrar // voldrà, lladonchs, en aquell cas, vull e man que lo dit lloch de Bechí, lo qual desús li leix, ab tot sos drets, torne sia del dit mossèn Joan Ferrandiz de Heredia, fill meu, hereu, dejús scrit. E no res menys, advenit lo dit cas, quant que lo dit mossèn Sancho les dites quantitats dels dits vint y quatre milia florins demanarà e haver e cobrar voldrà, llo dit mossèn Joan lo dit lloch de Bechí, ab tots sos drets recuperat, e hagut a sa mà, lladonchs, en aquell cas, lo dit mossèn Joan esmerçe e sia tengut esmerçar e comprar en lo regne de València a obs e necessari del dit mossèn Sancho, e a profit de aquell, çò és a saber tro en quantitat dels dits vint y quatre milia florins, segons continència e ordenació de la dita carta, e sots los vincles, retencions e condicions allí aposades e contengudes, les quals de tot en tot sien absentades.

Segonament dit llegat e gràcia al dit mossèn Sancho Ruiz faz e ordén sots aytal vincle e retenció, que si és cas, çò que Deus no vulla, que aquell dit mossèn Sancho moria o morra quant que quant, o los successors descendents de aquell tro la quarta generació, sens fills mascles e legitims, e de legitim matrimoni pro//creats, que en aquell cars, tots los bens per mi a d'aquell leixats, tornen e sien dit dit mossèn Joan Ferrandiz de Heredia, hereu meu, dejús instituhit.

Tercerament sots aytal vincle, retenció e condició, lo dit llegat e gràcia al dit mossèn Sancho o altri per ell, o en nom d'ell, vendrà o carregarà alguns censals, o violaris, o alguna altra obligació farà en special sobre los dits llochs de Ribarroja e de Bechí, o de Gallano, o de Ministreta, e censals de aquelles, o de qualsevol dels dits llochs,

L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

en aytal cars, lo dit mossèn Sancho perde lo dit llegat e tots los bens per mi ab aquell leixats, enadochs tornen e sien del dit mossèn Joan Ferrandiz de Heredia, dejús scrit.

Ítem en après ordén a informació del mon hereu que si per ventura és demanat la moneda a lo preu per lo qual fonch venut lo lloch de Çetina en lo Regne de Aragó, qu'és feu, o en qu'és estada despesa en aytal cars, per En Gràcia de Montegut, e per En Jaume Vallseguer, sabran e seran be informats quelsevol petitas quanta quantitat se'n és pagada, per descarregar // los cent milia sous qui forren malleuats e carregats sobre lo lloch de Bechí, a obs de compra del lloch de Ribarroja, e encara a obs e per descarregar los censals que restaven carregats sobre lo dit lloch de Ribarroja, la qual al present és de tot quiti e enfranqua, e sí és dit que la quantitat del preu de la venda del dit lloch de Çetina puja més que les quantitats que per mi són estades despeses e pagades en los dits quitaments dels dits llochs de Bechí e de Ribarroja, és la veritat que de drets són meus, de mi testador car com los pobladors e vassalls de dit lloch de Çetina se obligaren a fer la renda al senyor, la qual no solien fer, y lo dit testador los quití, els infranquí los dits vassalls ab diners meus propis dels càrrechs que havien e dels censals que aquells seyen anualment als fills de Martí Gonçalbes de Heredia, e a judeus de la ciutat de Calatayut, e qui's que diga lo contrari, la veritat del fet és que los dits quitaments del dit lloch de Çetina foren fets de e ab diners e bens meus propis.

Ítem emperò vull e man que deduhides e lliurades totes les dites quantitats que per mi són estades bestretes e pagades en los dits quitaments dels dits llochs de Bechí e de Ribarroja, tot e als sí puja a suma de sis milia, o de sis milia florins enjús, aquelles sis milia florins, o tant comfie de allí enjús, sien donats e lliurats per lo meu hereu dejús scrit, en temps de nupties e no abans, a na Catharina Ruiz de Liori, neta mia, filla del dit noble mossèn Sancho Ruiz de Liori, axí emperò que aquelles sien ben assegurats en lo dit temps del matrimoni de la dita Catharina per aquell ab lo qual aquella contractarà e farà son matrimoni, lo qual asegurament se faça e se haja de fer a coneguda del dit mossèn Joan Ferrandiz de Heredia, hereu meu dejús instituhit.

Ítem en après vull e man que una corona de or ornada de pedres e de perles e sis fermals eçentes ni faladures de pedres e de perles, les quals jo he aquelles, sien detengudes e conservades per lo dit mossèn Joan Ferrandiz de Heredia, fill y hereu meu, dejús instituhit, entrò e tant que hi // haja fill mascle llegitim del dit mossèn Sancho, lo qual dit fill sie pervengut a edad de catorze anys enadonchs essent-hi lo dit fill del dit mossèn Sancho, puix aquell sia pertengut a la dita edad dels dits catorze anys en aquell cars, vull e man que sien donats e lliurats a aquell dit fill del dit mossèn Sancho, la dita corona e los altres joyells damunt specificats, e sí per ventura dits catorze anys, de huy en havant continuament contadors, e complit aquell dit mossèn Sancho no haurà hagut fill mascle seu, de llegitim matrimoni procreat, lladonchs en aquell cars, vull e man que totes les dites joyes e joyells sien donats e lliurats a Na Elionor Ruiz de Liori, neta mia, filla sua del dit mossèn Sancho en temps del matrimoni de aquella, puix la dita Elionor havia complida edad de catorze anys, e no abans.

Ítem en après lleix de gràcia special a mossèn Joan Ferrandiz de Heredia, senyor de Mora, primer fill meu, los castells, viles y llochs meus infrasegüents, çò és a saber: lo lloch de Xortino, en la isla de Sicília, ab tots drets, e rendes, e pertinències de aquell, e los llochs de Sot et Chera, en Regne de València, ab tots los drets, rendes e pertinències de aquells, e lo lloch de Olún, en Regne de Aragó, ab tots sos drets, rendes e pertinències de aquell, e lo castell de Montalban, e la vila de la Pobla, ab ses aldees, territoris, térmens, rendes, e pertinències de aquella, segons per la forma que a mi foren donades e ottorgades per lo molt alt senyor Rey don Ferrando en Regne de Castella.

Ítem més encara lleix e do al dit mossèn Joan Ferrandiz, de gràcia special, tots los censals que yo he sobre lo General de Aragó, e sobre la juhiria de Çaragoça, e sobre la vila de Mora, e sobrets altres llochs de sa senyoria. Ítem més encara lleix al dit mossèn Joan Ferrandiz, de gràcia special, tots aquells tres milia e çinch cents florins de or de Aragó, los quals me son deguts per les universitats dels llochs e aldees de Daroca.

Ítem més encara do e lleix al dit mossèn Joan tots aquells cinch cents florins de la dita moneda, los quals a mi son deguts per les universitats dels llochs e aldees de Calatayut.

Ítem més havant // do e lleix al dit mossèn Joan Ferrandiz, de gràcia special, totes e qualsevol monedes de or mies les quals són en los meus coffrens, o en altres qualsevol llochs, dels quals lo dit fill meu és e serà ben informat, quantes són.

Ítem leix més e do al dit mossèn Joan Ferrandiz, fill meu, de gràcia special, tota la mia vexella e tots altres joyes de or e de argent del meu cors e de la mia persona.

Ítem més encara sobre tot açò generalment lleix e instituhixch lo dit mossèn Joan Ferrandiz, fill meu, hereu universal de tots los meus bens e drets, així mobles com sehents, hon que sien o seran, puixen o deixen per qualsevol títol, causa, manera o rahó, sots aytal vincle emperò, retenció e condició, que sien cars lo que Deus no vulla, que aquell dit mossèn Joan, fill meu, desús instituhit, mor o morrà quant que quant, o los successors descendents

XAVIER MESADO I GIMENO

de aquell, tro en quarta generació, sens fills mascles e llegítims e de llegítim matrimoni procreats, en aytal cars, tots los dits llegats, e tots los altres bens per mi a aquell // leixats, tornen e sien del dit mosèn Sancho Ruiz de Liori, fill meu desús nomenat, lo qual en aquell cars al dit mosèn Joan Ferrandiz, e als seus descendents substitueix.

E açò és lo meu darrer testament e la mia darrera voluntat lo qual e la qual vull que valga per dret de darrer testament o darrera voluntat, o per aquell, darrera voluntat, dret que millor e pus fermament valer puixa e tenir.

Açò fonch fet en la lloch de Ribarroja, en Regne de València, dimats a quatre dies del mes de dehembre en lo any de la nativitat de nostre senyor Mil quatrecents e catorse.

Sig + ne de mi Gil Roiz de Liori testador damunt dit qui lo present meu testament e totes les coses en aquell contengudes e ordenades llo e atorch, ratifich y conforme e aquelles per lo dit meu marmessor e hereu a deguda fi, stament, segons per mi és ordenat man complir e tenir.

Testimonis foren presents appellats, pregats e demanats los honrrats e discrets mosèn Joan Martí de Madrona, e vicari de la vila de Mora, En Garçia de Montagut, escuder de casa del dit senyor camarlench, e procurador e alcayt del dit lloch de Ribarroja, En Alfonso Ferrandiz de la Cova el Fierro, notari de la vila de Albarrazí.

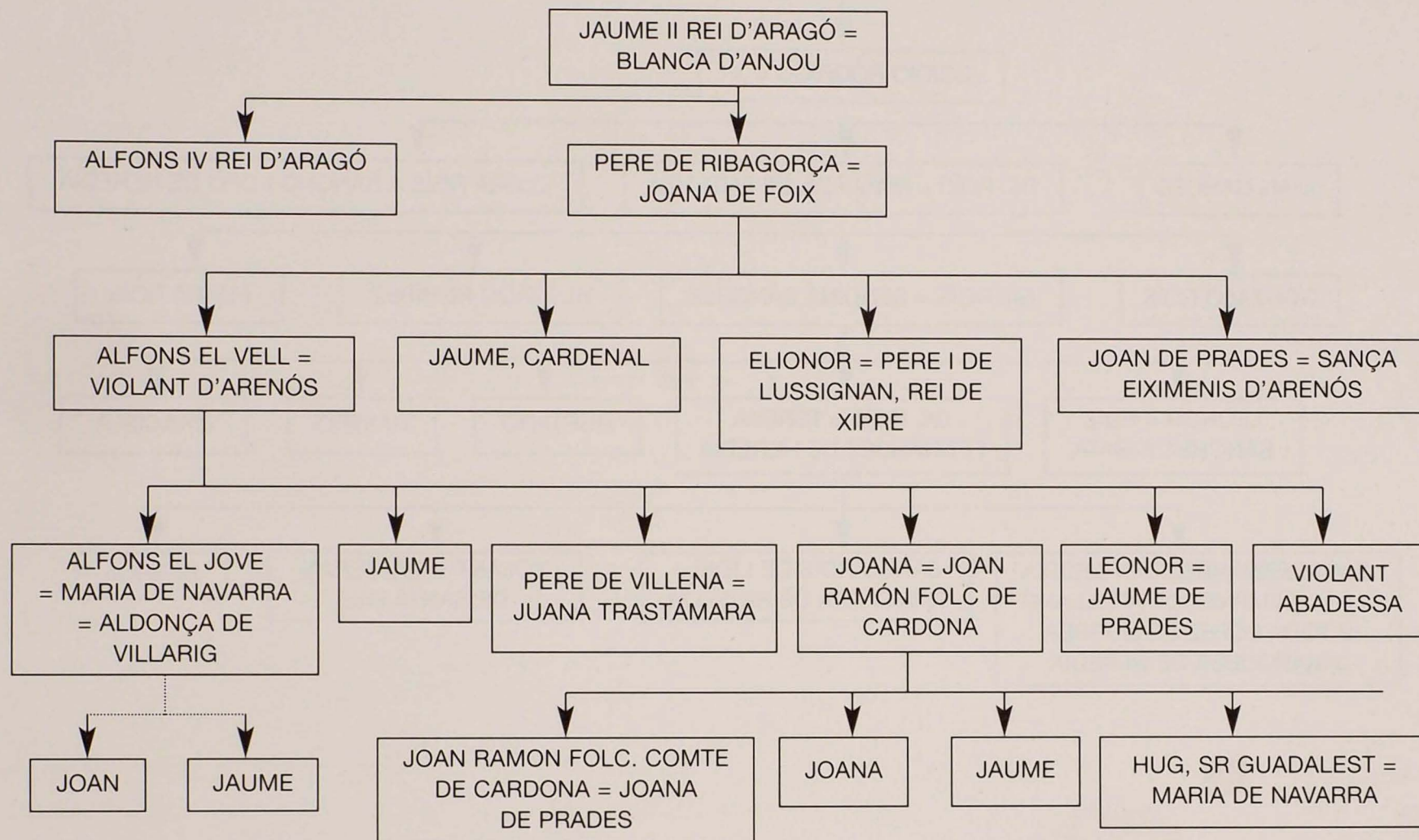
De inde vero die videlicet martis intitulata tricesima mensis septembris anno a nativitate domini Millesimo quadringentesimo octauagesimo octavo en presencia de mi Bernat de la Gleucre, notari vehí de la vila de Lliria, regent los llibres del venerable e discret en Pere Nadal, quondam, constituhit personalment e presents e convocats los testimonis dejús scrits lo magnifich Joan Ferrandiz de Heredia, senyor del lloch de Godella, lo qual verbo dix que com a noticia sua for novament previngut que per lo dit en Pere Nadal, fos rebut un testament del molt magnific mosèn Gil Ruiz de Liori, quondam, cavaller e camarlench en lo qual testament nos mostra que fins açí sia publicat, requés a mi dit Benet de Coblliure, regent los llibres prothocols e notals del dit en Pere Nadal, lo sobredit molt magnifich // en Joan Ferrandiz de Heredia axí en son nom propi com encara com a pare y llegítim administrador dels fills de aquell, que lo dit testament presentà que li fos per mi, dit notari, publicat de la primera línea a fins a la darrera, lo qual dit testament per mi dit notari llest e publicat de manament e provisió del honorable en Miquel de Besaldú, justícia de la dita vila de Lliria, a mi dit notari en lo dia de huy fet presents los testimonis desús scrits dix lo dit magnifich Joan Ferrandiz de Heredia que així en son nom propi com encara com a pare y llegítim administrador de sos fills que acceptava axí com de present accepta totes les coses contengudes en lo dit testament quant se sguarden e noticitat e profit ara, o en sdevenidor de aquell, lo de sos fills axí en la herència com en los llegats apposats en lo sobre dit testament çirça los vincles apposats en aquella, la qual acceptació dix feya beneficio inventarii, la qual protesta pogués fins loco et casu fer e tota hora e quant a notícia de aquell pre//vinguessen los bens del dit mossèn Gil Roiz e que temps algú no li precorregués amb aquell et sos drets e de sos fills los romanguen salvos e illesos in omnibus et per omnia requerint a mi dit notari per mi li'n fos feta carta pública.

Testimonis foren a la publicació del dit testament y acte públich los honorables En Martí Soler, e En Bernat de Comes, llaurador vehins de la dita vila de Lliria.

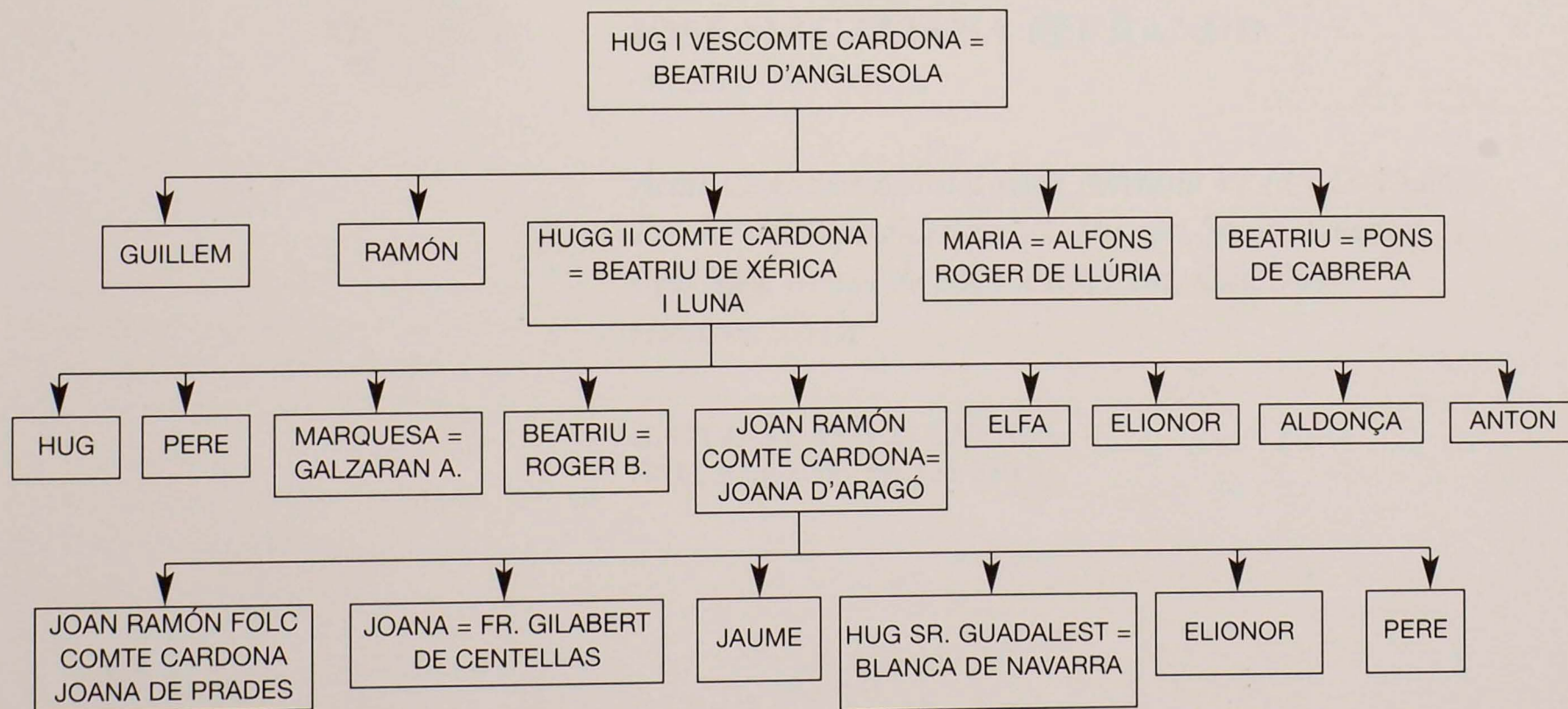
L'ORIGEN DELS LLINATGES "FOLC DE CARDONA" I "ROÍS DE LIORI" AL REGNE DE VALÈNCIA

ANNEX

ARBRE GENEALÒGIC DELS DUCS DE GANDIA

ARBRE GENEALÒGIC DEL LLINATGE FOLC DE CARDONA AL REGNE DE VALÈNCIA

ARBRE GENEALÒGIC DEL LLINATGE ROÍS DE LIORI

